

ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3
«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη» MIS: 295450
Με την συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε. Κ. Τ.)

Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΑ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Δημοτικά

Αθήνα 2011

ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3
«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών , Οριζόντια Πράξη» MIS: 295450
Με την συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε. Κ. Τ.)

Το παρόν έργο έχει παραχθεί στο πλαίσιο υλοποίησης της Πράξης «*ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο πρόγραμμα σπουδών, στους Άξονες Προτεραιότητας 1,2,3 – Οριζόντια Πράξη*», με κωδικό MIS 295450 και ειδικότερα στο πλαίσιο του Υποέργου 1: «*Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και οδηγών για τον εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών Προσεγγίσεων*», με ευθύνη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Επιστημονικό Πεδίο: **Θρησκευτικά**

Διδακτικό Μαθησιακό Αντικείμενο/Τάξη/επίπεδο εκπαίδευσης:

Θρησκευτικά Γ' - ΣΤ' Δημοτικού

Πρόγραμμα
Σπουδών
στα Θρησκευτικά
Δημοτικού

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>A. Πλαίσιο βασικών αρχών και προσανατολισμών στα Θρησκευτικά Δημοτικού και Γυμνασίου</i>	6
1. Συνοπτική ιστορική αναδρομή στην πορεία του μαθήματος των Θρησκευτικών	7
2. Οι νέες απαιτήσεις για τη θρησκευτική εκπαίδευση στο ευρωπαϊκό πλαίσιο του ΜτΘ	10
3. Η μετάβαση στο Νέο Σχολείο ως πλαίσιο οργάνωσης του νέου Προγράμματος Σπουδών για το ΜτΘ	13
3. α. Η γνώση ως μεταφορά και ως ανακάλυψη	13
3. β. Οι μαθητές είναι αυριανοί πολίτες ή δρώντα κοινωνικά πρόσωπα; Εκπαίδευση και ελευθερία	15
3. γ. Ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας της θρησκευτικής μάθησης του 21 ^{ου} αιώνα	15
4. Η νέα πρόταση ΠΣ του ΜτΘ	16
4.α. Η σύνθεση των κατευθύνσεων ως προς τον χαρακτήρα του ΠΣ	17
4.β. Η υπογράμμιση της ανθρωποκεντρικής διάστασης	18
4.γ. Γενικοί σκοποί και προσανατολισμοί του ΜτΘ στο νέο ΠΣ	18
4.δ. Προσέγγιση της θρησκευτικής γνώσης στο νέο ΠΣ	20
4.ε. Δομή και διάρθρωση των περιεχομένων του νέου ΠΣ	22
1. ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ – Ο κόσμος της Θρησκείας	22
2. ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Θρησκεία και Ιστορία ως έκφραση Πολιτισμού	23
3. ΛΥΚΕΙΟ – Θρησκεία και Πολιτισμός σε διάλογο με την Κοινωνία	24
5. Διδακτικές προσεγγίσεις και μαθησιακές διαδικασίες	26
<i>B. Πρόγραμμα Σπουδών Δημοτικού</i>	27
Κύκλος Γ' και Δ' Δημοτικού	29
Γ' Δημοτικού	29
Δ' Δημοτικού	37
Κύκλος Ε' και ΣΤ' Δημοτικού	47
Ε' Δημοτικού	47
ΣΤ' Δημοτικού	54
Επιλεγμένη Βιβλιογραφία	63

Α. Πλαίσιο
βασικών αρχών και
προσανατολισμών
στα Θρησκευτικά
Δημοτικού και Γυμνασίου

1. Συνοπτική ιστορική αναδρομή στην πορεία του ΜτΘ

Το μάθημα των Θρησκευτικών (ΜτΘ) υφίσταται στα Αναλυτικά Προγράμματα (ΑΠ) Σπουδών της Ελληνικής εκπαίδευσης σχεδόν από την ίδρυση του νέου Ελληνικού κράτους. Όπως όλα τα μαθήματα αλλά και οι προσανατολισμοί και οι επιλογές της δημόσιας εκπαίδευσης, το ΜτΘ πέρασε από διάφορες φάσεις, ανάλογα με τις εποχές και τις εκάστοτε κυρίαρχες προτεραιότητες. Σχεδόν μέχρι τον Μεσοπόλεμο τα Θρησκευτικά στο Ελληνικό σχολείο απέβλεπαν στη «διάπλαση του ήθους των νέων». Στις αρχές του εικοστού αιώνα, με την ίδρυση του «Εκπαιδευτικού Ομίλου» (1910), έγινε για πρώτη φορά συζήτηση για τον υποχρεωτικό ή μη χαρακτήρα του ΜτΘ στην εκπαίδευση. Οι ζυμώσεις αυτές προκάλεσαν και τις εκπαιδευτικές αλλαγές επί Ελευθερίου Βενιζέλου, κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, οπότε και τα ΑΠ των Θρησκευτικών αλλάζουν, προσλαμβάνοντας πλέον γνωσιακό και μορφωτικό περιεχόμενο. Τα ΑΠ των ετών 1913, 1914 και 1931 γίνονται πιο ακαδημαϊκά σε μια προσπάθεια να ξεπεραστεί ο πιετισμός και ο ηθικισμός των προηγούμενων χρόνων, ενώ παράλληλα εισάγεται για πρώτη φορά και η διδασκαλία άλλων μεγάλων θρησκευμάτων του κόσμου.

Στα μέσα της δεκαετίας του '60, τα νέα σχολικά εγχειρίδια, που συντάσσονται στο πλαίσιο της γενικότερης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, φέρουν τη σφραγίδα μιας προσπάθειας να εκφραστεί η ορθόδοξη θεολογική παιδεία, διαφοροποιημένη από τα ηθικιστικά στοιχεία του παρελθόντος, ως μία βιβλική και λειτουργική κατήχηση της Εκκλησίας. Αλλά αυτό δεν ήταν παρά ένα διάλειμμα, αφού με τα διατάγματα του 1966 και αργότερα στην περίοδο της δικτατορίας έλαβε χώρα μια σημαντική οπισθοδρόμηση.

Στο Σύνταγμα του 1975 η διατύπωση του άρθρου 16 για ανάπτυξη «θρησκευτικής συνειδήσεως» δεν διευκρινίζεται επαρκώς. Ωστόσο, με βάση τον Νόμο 309/1976 για την εκπαίδευση το θρησκευτικό φρόνημα συμπλέκεται με το εθνικό. Τα ΑΠ του ΜτΘ που συντάχθηκαν και δημοσιεύτηκαν μέσα σε ένα χρόνο, από το 1977 έως το 1978, αναδείκνυαν ένα σαφώς κατηχητικό ρόλο για το μάθημα, όπως άλλωστε φαίνεται στη σκοποθεσία τους (Γενικός σκοπός Πρωτοβάθμιας: «η ανάπτυξη του θρησκευτικού συναισθήματος των μαθητών, η εδραίωση της πίστεως στη Χριστιανική Θρησκεία και η ενίσχυση της ενεργητικής συμμετοχής τους στη θρησκευτική ζωή του λαού μας». Γενικός σκοπός Δευτεροβάθμιας: «η φανέρωση των αληθειών του Χριστού για το Θεό, τον κόσμο και τον άνθρωπο, τη μύηση των μαθητών στις σωτήριες αλήθειες του χριστιανισμού με την ορθόδοξη πίστη και ζωή, την επίγνωση της ιστορικής διαδρομής της Εκκλησίας και της προσφοράς της στον

κόσμο, τη βίωση των αληθειών της Ορθόδοξης χριστιανικής πίστεως στις συγκεκριμένες περιστάσεις της καθημερινής ζωής του μαθητή, για να βελτιώνεται 'σοφία και ηλικία και χάριτι' και να καταντήσει εις άνθρωπον 'τέλειον, εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού'»). Η οργάνωση των περιεχομένων του ΑΠ ακολουθούσε αυστηρά συστηματική και χρονολογική σειρά – τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια (Παλαιά Διαθήκη, Καινή Διαθήκη, Εκκλησιαστική Ιστορία, Δογματική, Λειτουργική, Κατήχηση, Ηθική) αντλώντας τις γνώσεις από τους παραδοσιακούς ακαδημαϊκούς θεολογικούς κλάδους. Όπως είναι φυσικό, τα σχολικά εγχειρίδια του τότε Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμόρφωσης (ΚΕΜΕ) που γράφτηκαν στο διάστημα 1977-81 διαπνέονται από έντονη συντηρητική και κατηχητική διάθεση, μολονότι πρόκειται για μια περίοδο που η ορθόδοξη θεολογική σκέψη γνωρίζει μια σπάνια και πρωτόγνωρη ακμή.

Το 1985, αφού προηγήθηκαν ποικίλες θεολογικές ζυμώσεις σε συνέδρια Θεολογικών Σχολών, θεολογικών ενώσεων, καθώς και σε ανοικτές συζητήσεις στην κοινωνία, δημοσιεύονται νέα ΑΠ (ΦΕΚ 158/19.9.1985 τ. Α' και ΦΕΚ 170/7.10.1985 τ. Α'), τα οποία σημειώνουν σαφέστατη διαφοροποίηση από τα προηγούμενα. Με τη σκοποθεσία της Πρωτοβάθμιας να παραμένει ως είχε, τα νέα ΑΠ της Δευτεροβάθμιας στόχευαν στο: 1) *Να ενημερωθούν οι μαθητές για την υφή του θρησκευτικού φαινομένου, 2) Να γνωρίσουν ιδιαίτερα το Χριστιανισμό, κατεξοχήν την Ορθοδοξία και να τοποθετηθούν υπεύθυνα, 3) Να αξιοποιήσουν την προσφορά του μαθήματος για την καλλιέργεια του ήθους και της προσωπικότητάς τους, να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο σύγχρονο κοινωνικό προβληματισμό και να βοηθηθούν να πάρουν έμπρακτη θέση.*

Σχεδόν ταυτόχρονα με τη δημοσίευση των νέων ΑΠ του ΜτΘ, δημοσιεύεται και ο Νόμος 1566/1985 (ΦΕΚ 167, τ.Α', 30.9.1985) σύμφωνα με τον οποίο ένας από τους σκοπούς της εκπαίδευσης ήταν «να ... υποβοηθεί τους μαθητές: α) να γίνονται ελεύθεροι, υπεύθυνοι, δημοκρατικοί πολίτες ... να εμπνέονται από αγάπη προς τον άνθρωπο, τη ζωή και τη φύση και να διακατέχονται από πίστη προς την πατρίδα και τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης...». Πρόκειται για μια διατύπωση που «νομιμοποιεί», κατά κάποιο τρόπο, τον ομολογιακό και κατηχητικό χαρακτήρα του μαθήματος.

Τα περιεχόμενα των νέων ΑΠ της Δευτεροβάθμιας ακολουθούσαν στο μεν Γυμνάσιο την γραμμική έκθεση της ιστορίας της σωτηρίας (Παλαιά Διαθήκη στην Α' τάξη, Καινή Διαθήκη στη Β' τάξη και Εκκλησιαστική Ιστορία στη Γ' τάξη), ενώ στο Λύκειο, στην Α' τάξη διδάσκονται καίρια θεολογικά, λατρευτικά και πρακτικά θέματα της Εκκλησίας, στη Β' τάξη παρέχεται μια κριτική θεώρηση του Χριστιανισμού και των κυριότερων θρησκευμάτων του κόσμου και τέλος, το

αντικείμενο του μαθήματος στην Γ΄ τάξη, είναι η σπουδή βασικών συγχρόνων θεμάτων της χριστιανικής ηθικής. Πάνω στα νέα ΑΠ γράφτηκαν στο διάστημα 1985-1989 μια σειρά νέων εγχειριδίων. Πρόκειται για εγχειρίδια που «μπολιάστηκαν» από τη γόνιμη θεολογία του '60 και διέπονται από σύγχρονες ψυχοπαιδαγωγικές αρχές.

Στα έτη 1990-1992 συντάχθηκαν νέα ΑΠ για την Πρωτοβάθμια, τα οποία υπογραμμίζοντας την εισαγωγική αποστολή του Δημοτικού, επιχείρησαν να απομακρυνθούν από τον ιστορισμό, τη νοησιαρχία και την παράθεση στερεότυπων γνώσεων. Συνακόλουθα, στα καινοτόμα σχολικά βιβλία που γράφτηκαν η επιλογή της ύλης έγινε από όλους τους χώρους, δηλαδή από την Παλαιά Διαθήκη, την Καινή Διαθήκη, την Εκκλησιαστική Ιστορία (εκκλησιαστική παράδοση και ζωή – εκκλησιαστική τέχνη – Άγιοι – Μάρτυρες κ.ά.), την Κατήχηση και τη Λειτουργική, με σταθερή κατεύθυνση όλες οι διδακτικές ενότητες να έχουν «χριστοκεντρικό, εκκλησιοκεντρικό και παιδοκεντρικό προσανατολισμό». Τότε το μάθημα στο Δημοτικό μετονομάστηκε σε *Ορθόδοξη Χριστιανική Αγωγή*.

Το 1992 προέκυψε η ανάγκη νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων και για τη Δευτεροβάθμια, καθώς τα προηγούμενα ίσχυαν ήδη δέκα χρόνια και η χώρα βρισκόταν στα πρόθυρα της ευρωπαϊκής ένταξης. Το πρόγραμμα αυτό, που τελικά δημοσιεύτηκε το 1998, για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση εκπονήθηκε κατά τον τύπο του Curriculum. Ο γενικός σκοπός του μαθήματος παρέμενε ο ίδιος με αυτόν του 1985, αλλά για πρώτη φορά στο νέο ΑΠ, εκτός από τους σκοπούς τους μαθήματος για κάθε τάξη καθορίζονται και οι διδακτικοί στόχοι των κεφαλαίων. Στις τρεις παράλληλες στήλες που υπάρχουν στο ΑΠ περιέχονται: οι στόχοι ανά διδακτική ενότητα, τα περιεχόμενα και διδακτικές παρατηρήσεις. Η διάρθρωση των περιεχομένων ακολουθεί για το Γυμνάσιο τη λογική των προηγούμενων προγραμμάτων (Παλαιά Διαθήκη, Καινή Διαθήκη και Εκκλησιαστική Ιστορία), με ουσιαστική αλλαγή την εισαγωγή στη Β΄ τάξη του ίδιου του κειμένου της Καινής Διαθήκης προς επεξεργασία. Ως προς το Λύκειο, η ουσιαστική τροποποίηση αφορούσε την Α΄ τάξη, όπου τα θέματα της χριστιανικής πίστης παρουσιάζονται μέσα από τη χριστιανική λατρεία. Στη Β΄ Λυκείου διδάσκονται ουσιαστικά θέματα του Χριστιανισμού, καθώς και θρησκευτολογικά μαθήματα και στη Γ΄ Λυκείου γίνεται επιλογή θεμάτων από τον χώρο της χριστιανικής ηθικής. Απόρροια αυτών των νέων ΑΠ ήταν μια σειρά νέων σχολικών εγχειριδίων που κυκλοφόρησαν από το 1997 έως το 2000.

Με τον νόμο 2525/1997 και τη μεταρρύθμιση των ελληνικών εκπαιδευτικών πραγμάτων, το ΜτΘ έγινε στο Λύκειο ένα πανελλήνιο εξεταζόμενο μάθημα. Στην έντονη κινητικότητα που δημιουργήθηκε στον εκπαιδευτικό θεολογικό κόσμο

αναδείχθηκε η ανάγκη ανανέωσης του μαθήματος και επαναπροσδιορισμού των στόχων, των περιεχομένων και των πρακτικών του.

Το 2002, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σε ένα νέο σχεδιασμό για την υποχρεωτική εκπαίδευση, κατάρτισε και δημοσίευσε το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και τα συνακόλουθα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) για την υποχρεωτική εννεαετή εκπαίδευση (ΦΕΚ τ. Β΄ αρ. 303/13–03–03). Η σκοποθεσία των νέων ΑΠ παρουσιάζεται αρκετά εκσυγχρονισμένη, αφού περιλαμβάνει την ανάδειξη της συμβολής του Χριστιανισμού στη συνοχή του σύγχρονου κόσμου και στην ποιότητα της ζωής, την ευαισθητοποίηση και έμπρακτη δέσμευση των μαθητών απέναντι στους σύγχρονους κοινωνικούς προβληματισμούς, την υπογράμμιση του υπερφυλετικού, υπερεθνικού και οικουμενικού χαρακτήρα του χριστιανικού μηνύματος, τις διαπιστώσεις γύρω από την πολυπολιτισμική, πολυφυλετική και πολυθρησκευτική δομή των συγχρόνων κοινωνιών και, τέλος, τη συνειδητοποίηση της ανάγκης για διαχριστιανική και διαθρησκευτική επικοινωνία. Το ΜτΘ απομακρύνεται από τον κατηχητικό χαρακτήρα του και είναι ένα μάθημα εγκεντρισμένο μεν στην Ορθόδοξη παράδοση όμως με σαφέστατα *γνωσιακό, μορφωτικό και παιδαγωγικό* χαρακτήρα. Η διάρθρωση των περιεχομένων του παραμένει η ίδια, με μόνη καινοτομία την εισαγωγή του ίδιου του κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης στην Α΄ Γυμνασίου. Ως προς το άνοιγμα προς τις άλλες ομολογίες και θρησκείες, εκτός από τη διδασκαλία τους στη Β΄ τάξη του Λυκείου, εισάγονται και στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου ορισμένες διδακτικές ενότητες για τον Ρωμαιοκαθολικισμό, τον Προτεσταντισμό, τον Ιουδαϊσμό και το Ισλάμ.

Τα βιβλία (Δημοτικού και Γυμνασίου) γράφτηκαν από το 2003 έως το 2006 και συνοδεύτηκαν –για πρώτη φορά– από βιβλία εκπαιδευτικού. Σε αυτά η θρησκευτική ύλη προσεγγίζεται με πνεύμα διαλόγου, ελευθερίας και καταλλαγής, χωρίς ομολογιακή εμμονή, κατηχητισμό, φανατισμό ή μισαλλοδοξία. Με άλλα λόγια, η προσπάθεια του 2003 αναδεικνύει ένα ΜτΘ που βοηθά στην κατανόηση της Παράδοσης και εκφράζει τον θρησκευτικό πολιτισμό μας με σεβασμό προς κάθε ετερότητα.

2. Οι νέες απαιτήσεις για τη θρησκευτική εκπαίδευση στο ευρωπαϊκό πλαίσιο του ΜτΘ

Από τις αρχές του 21ου αιώνα, οι διεθνείς εξελίξεις επιβεβαιώνουν ότι η θρησκευτική εκπαίδευση αναγνωρίζεται πλέον ως απαραίτητος όρος για την πολύπλευρη και ολοκληρωμένη μόρφωση των μαθητών. Στον ευρωπαϊκό διάλογο

για τη σχολική θρησκευτική εκπαίδευση, αλλά και στα επίσημα κείμενα της Ευρώπης για την εκπαίδευση, αναδεικνύεται πλέον ως κοινά αποδεκτό αίτημα το δικαίωμα όλων των παιδιών για θρησκευτική εκπαίδευση, πράγμα που λειτουργεί ως επιτακτικό κίνητρο για την καλύτερη οργάνωσή της. Κατόπιν τούτου, επιδιώκεται ένα σχολικό ΜτΘ, στο οποίο να συμμετέχουν όλα τα παιδιά χωρίς καμιά διάκριση και ανεξάρτητα από τη θρησκευτική ή μη δέσμευσή τους.

Η επίγνωση των κινδύνων που προκύπτουν από τη θρησκευτική απομόνωση αλλά και από τις ποικίλες πολιτικές ή ιδεολογικές χρήσεις της θρησκείας οδηγεί στην ανάγκη να αποτελέσουν οι θρησκευτικές αξίες πεδία διαλόγου, συνάντησης και ειρηνικής συνύπαρξης των ανθρώπων, ανεξάρτητα από τις θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις και διαφορές τους. Με τον τρόπο αυτόν οι θρησκείες μπορούν να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων και στη δημιουργία μιας σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Παρά τις όποιες δυσκολίες και διαφορές που υπάρχουν, ο θεραπευτικός και συμφυλιωτικός ρόλος των θρησκειών παραμένει βασικός, καθώς στις περισσότερες θρησκείες υπάρχουν «πηγές» θεραπείας και συμφιλίωσης. Κατά συνέπεια, ένα ΜτΘ που εξετάζει θέματα όπως η δικαιοσύνη, η ειρήνη, η καταλλαγή, η κοινωνική συνοχή, η ανεξιθρησκία, η ευθύνη για τον κόσμο, η αναζήτηση προσωπικού νοήματος, συνάντησης και σχέσης με τον Θεό και τον άλλο, η δημιουργικότητα, η ηθική συμπεριφορά, η ευθύνη για τα κοινωνικά προβλήματα –ζητήματα δηλαδή κρίσιμα για την κοινή ζωή των ανθρώπων στην Ευρώπη– θεωρείται ότι προσφέρει σπουδαίες ευκαιρίες για να εξεταστούν ζητήματα αποκλεισμού και προκατάληψης απέναντι στη θρησκευτική διαφορετικότητα και ταυτόχρονα να εξευρεθούν και αξιοποιηθούν οι βασικές προϋποθέσεις και δυνατότητες για μια ειρηνική συνύπαρξη των ευρωπαϊών πολιτών.

Παρά την ποικιλία των ειδών ΜτΘ που υιοθετεί και εφαρμόζει η κάθε χώρα, αδιαπραγμάτευτοι παραμένουν οι δύο άξονες πάνω στους οποίους αυτό θα αναπτύσσεται: α) το πλαίσιο σταθερών ευρωπαϊκών αξιών, όπως η δημοκρατία, η κοινωνική συνοχή, η κοινωνική δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα, και β) τα ξεκάθαρα εκπαιδευτικά κριτήρια και οι εκπαιδευτικοί στόχοι, όπως η *ευαισθησία*, ο *σεβασμός*, η *ανοχή*, η *ενσυναίσθηση*, η *κατανόηση*, η *στοχαστικότητα* και η *ευρύτητα των οριζόντων* του.

Αν και δεν επιδιώκονται ενιαίες και ομοιόμορφες λύσεις, αφού κάθε χώρα είναι απόλυτα ελεύθερη να επιλέγει τον χαρακτήρα και τις κατευθύνσεις της θρησκευτικής εκπαίδευσης (επιλογή που σχετίζεται στενά με την ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική της συνάφεια), αναγνωρίζεται πως ένα ΜτΘ που στοχεύει αποκλειστικά και μόνο στην εξοικείωση των μαθητών σε μια μόνο ιδιαίτερη

Θρησκευτική παράδοση έχει πλέον φτάσει στα όριά του. Η σχολική θρησκευτική εκπαίδευση χρειάζεται να υπερβεί πρακτικές μονοφωνίας και αντιλήψεις αποκλειστικότητας. Βασική προϋπόθεση αυτής της υπέρβασης είναι η διευρυμένη γνώση «γύρω από τις θρησκείες» αλλά και τις όποιες κοσμοθεωρήσεις που νοηματοδοτούν τον ανθρώπινο βίο. Ταυτόχρονα, οι μαθητές και οι μαθήτριες χρειάζονται μάθηση «μέσα από τη θρησκεία», η οποία θα τους επιτρέψει να συνομιλήσουν με τη ζωντανή πραγματικότητα της θρησκείας και να κατανοήσουν κατά πόσο και με ποιο τρόπο η κάθε θρησκεία συνυφίνεται με τα προβλήματα της καθημερινής ζωής και με τις κοινωνικοπολιτισμικές αντιφάσεις και συγκρούσεις. Οι ομοιότητες που έχουν επισημανθεί στους στόχους των ευρωπαϊκών ΜτΘ εκφράζουν αυτή τη συνθετική κατεύθυνση της ΘΕ. Πιο συγκεκριμένα αναγνωρίζεται ότι το ΜτΘ χρειάζεται:

- να προσφέρει γνώση και κατανόηση για τα θρησκευτικά πιστεύω και τις θρησκευτικές εμπειρίες,

- να προσανατολίσει το ενδιαφέρον των μαθητών στην ποικιλία των θρησκευτικών δυνατοτήτων και ηθικών αντιλήψεων που ανιχνεύονται στις θρησκευτικές εμπειρίες, και

- να ενθαρρύνει τους μαθητές, ώστε να ευαισθητοποιηθούν προς τη θρησκεία και προς τις θρησκευτικές διαστάσεις της ζωής.

Επιπροσθέτως, θεωρείται πλέον βέβαιο ότι το θρησκευτικό φαινόμενο εξαιτίας της διαχρονικότητάς του επηρεάζει με τον δικό του τρόπο την τοπική και την παγκόσμια ιστορία. Μελετώντας τον σημερινό παγκόσμιο χάρτη των θρησκειών, πολλοί αναλυτές επισημαίνουν πως όχι μόνο δεν μειώνονται οι θρησκείες, αλλά αναπτύσσονται και οργανώνονται με τεράστια δύναμη. Η άποψη πως η εκλογίκευση της ζωής προϋποθέτει αυτομάτως και την περιθωριοποίηση της θρησκείας, έχει πλέον εγκαταλειφθεί. Αντιθέτως, πολλά λογοκρατικά κέντρα διανόησης, αλλά και πολιτικής, στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος ενθαρρύνουν αυτή την αναθεωρητική περίσκεψη για το θρησκευτικό φαινόμενο. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο της σύγχρονης ΘΕ, οι θρησκείες εξετάζονται μέσα στο πολιτισμικό τους περιβάλλον χωρίς να διαχωρίζεται η μελέτη της θρησκείας από τον πολιτισμό. Ωστόσο, υπογραμμίζεται ότι αυτή η «πολιτισμική» έμφαση δεν πρέπει να οδηγεί στον σχετικισμό και στην παραθεώρηση ζητημάτων που συνδέονται τόσο με την αλήθεια που ευαγγελίζονται οι θρησκείες όσο και με τις αντινομίες τους. Γίνεται επίσης αποδεκτό ότι υπάρχουν διαφορές γύρω από τις θρησκείες που δεν είναι προς το παρόν εύκολο να γεφυρωθούν. Αναγνωρίζοντας, ωστόσο, ότι οι θρησκείες είναι πηγή ελπίδας για σωτηρία, αιτία προσωπικής δέσμευσης και συλλογικής πορείας, επισημαίνεται ότι στη διαδικασία της διδασκαλίας τους αυτά τα στοιχεία

θα πρέπει να προβληθούν.

Εν τέλει, στη νέα θεώρηση του ΜτΘ προβάλλεται με έμφαση το αίτημα του *θρησκευτικού γραμματισμού*, ως μία καίρια διάσταση της θρησκευτικής αγωγής, που συμβάλλει στη δημιουργία πολιτών με θρησκευτική αυτοσυνειδησία και δεκτικότητα στον διάλογο με το διαφορετικό. Ο θρησκευτικός αυτός γραμματισμός βασίζεται στους κανόνες της παιδαγωγικής και επιστημονικής γνώσης και στοχεύει στην κριτική ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των μαθητών με τις γνώσεις, τις αξίες και τις στάσεις ζωής που παρέχει για τις θρησκείες και από τις θρησκείες, εφαρμόζοντας μια διερευνητική, ερμηνευτική και διαλογική μαθησιακή προσέγγιση.

Συνακόλουθα, όλες αυτές οι προϋποθέσεις-προσδοκίες από τη ΘΕ συνοψίζονται στο αίτημα διαμόρφωσης κάποιων βασικών κοινών κριτηρίων (standards) για το ΜτΘ των ευρωπαϊκών χωρών. Πιο συγκεκριμένα, αναγνωρίζεται ότι το ΜτΘ:

1. Μπορεί και πρέπει να διδάσκεται σύμφωνα με τους όρους και τα κριτήρια της γενικής εκπαίδευσης στα δημόσια σχολεία.
2. Χρειάζεται να περιλαμβάνει θεωρήσεις διαχριστιανικής και διαθρησκειακής μάθησης, διαλόγου, συνεργασίας και συλλογικότητας.
3. Η διδασκαλία του απαιτεί επαγγελματίες εκπαιδευτικούς, με ισχυρή θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση που έχουν διαμορφώσει κατανόηση του ρόλου τους και στοχαστικοκριτική στάση απέναντι στη θρησκεία.

3. Η μετάβαση στο Νέο Σχολείο ως πλαίσιο οργάνωσης του νέου Προγράμματος Σπουδών για το ΜτΘ

Η θρησκευτική εκπαίδευση κατά τη μετάβαση στο Νέο Σχολείο και στη νέα εκπαιδευτική και κοινωνική πραγματικότητα σε συνδυασμό με την ήδη υπάρχουσα μακρόχρονη διαδρομή και παράδοση, αλλά και τις νέες απαιτήσεις, οφείλει να αναμετρηθεί και να διαχειριστεί τρεις βασικές εντάσεις.

3.α. Η γνώση ως μεταφορά και ως ανακάλυψη

Μέχρι σήμερα, στην Ελλάδα, ήταν κυρίαρχη η αντίληψη για τη θρησκευτική εκπαίδευση ως μιας διδακτικής διαδικασίας «μεταφοράς» σημαντικών περιεχομένων από την ιστορία, τη διδασκαλία της Εκκλησίας και τον θρησκευτικό πολιτισμό αυτού του τόπου. Η θρησκευτική μάθηση πραγματωνόταν είτε μέσα από μια δασκαλοκεντρική διαδικασία μονόδρομης μεταφοράς της γνώσης και της συλλογικής μνήμης από τους εκπαιδευτικούς προς τους μαθητές είτε μέσα από μια

διαδικασία επίτευξης στόχων, οι οποίοι προκαθορίζονταν από ειδικούς, συνδέονταν με συγκεκριμένες συμπεριφορές των μαθητών και ελέγχονταν και αξιολογούνταν από τους εκπαιδευτικούς. Αυτές οι δύο αντιλήψεις, ως γνωστόν, σχετίζονται με δύο διαφορετικούς τύπους Προγράμματος Σπουδών (ΠΣ): στο πρώτο η αφετηρία και η έμφαση δίνεται στα γνωστικά περιεχόμενα (ΠΣ Περιεχομένων), ενώ στο δεύτερο το βάρος εστιάζεται στην επίτευξη των προκαθορισμένων στόχων (Στοχοθετικό ΠΣ ή κλειστό Curriculum). Παρά το γεγονός ότι στην πορεία το Στοχοθετικό ΠΣ αντικατέστησε το ΠΣ Περιεχομένων, εντούτοις στην πραγματικότητα επρόκειτο απλώς για ένα μετασχηματισμό του παραδοσιακού συγκεντρωτικού ΠΣ Περιεχομένων. Σε μια σύγχρονη, όμως, θεώρηση της εκπαίδευσης, η υπέρβαση αυτής της έντασης εκφράζεται με έναν νέο τύπο προγράμματος σπουδών: που είναι το *ΠΣ Διαδικασίας*.

Πρόκειται για ένα ΠΣ επικεντρωμένο στις μαθησιακές διεργασίες οι οποίες επιλέγονται κατάλληλα, ώστε να διευκολύνουν τους μαθητές να ανακαλύψουν, να δομήσουν και να αξιοποιήσουν δημιουργικά οι ίδιοι τη γνώση. Τα κριτήρια με τα οποία επιλέγονται αυτές οι μαθησιακές διεργασίες και καθορίζεται η καταλληλότητά τους είναι τα εξής:

- να αναδεικνύουν τη συνάφεια της γνώσης και των ικανοτήτων των μαθητών με τις πρακτικές εφαρμογές τους στην κοινωνία και στην καθημερινή ζωή,
- να ενοποιούν τις διαδικασίες απόκτησης γνώσης και μάθησης με τη χρήση και την εφαρμογή,
- να οργανώνονται γύρω από ζητήματα και θέματα που αναδεικνύουν όρους σχετικούς με τη ζωή των μαθητών στη σύγχρονη κοινωνία,
- να εμπλέκουν τους μαθητές σε ενεργητικές μαθησιακές διαδικασίες (διερευνητική μάθηση βασισμένη πάνω σε προβλήματα, συζήτηση και διάλογο και δράση μέσω της διάδρασης και σχέσης με την κοινωνία/κοινότητα), οι οποίες υπερβαίνουν την απλή επιφανειακή μάθηση και παράγουν μαθησιακές εμπειρίες με προσωπικό νόημα.

Τα περιεχόμενα των ΠΣ Διαδικασίας επιλέγονται με κριτήριο, όχι απλώς και μόνο τα γνωσιακά χαρακτηριστικά τους, αλλά κυρίως τον αποφασιστικό ρόλο που μπορούν να έχουν στην παραγωγή και στην ερμηνεία νοήματος από τους μαθητές.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, στη θρησκευτική μάθηση δεν αρμόζει μια αναπαραγωγική άποψη, η οποία δίνει έμφαση στον προκαθορισμό της κατευθυντήριας ιδέας, στη μηχανική μεταφορά γνώσεων και στην παραγωγή «έτοιμων» θέσεων. Αντίθετα, πιο λειτουργικό ή συμβατό με τη θρησκευτική μάθηση αποδεικνύεται ένα ΠΣ διαδικασίας, το οποίο, εμπλέκοντας τους μαθητές σε ενεργητικές μαθησιακές διεργασίες, διευκολύνει την αυτο-διαμόρφωση της

συνείδησής τους, του τρόπου, δηλαδή, με τον οποίο αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους στον κόσμο δρώντας μέσα σε αυτόν.

3.β. Οι μαθητές είναι αυριανοί πολίτες ή δρώντα κοινωνικά πρόσωπα; Εκπαίδευση και ελευθερία

Η θρησκευτική εκπαίδευση των μαθητών δεν είναι επικεντρωμένη αποκλειστικά στη διαμόρφωση και προετοιμασία τους ως αυριανών πολιτών, αλλά πρωτευόντως στην παρούσα πορεία και δράση τους ως αυτόνομων προσώπων. Θέτοντας ως κεντρική και βασική αξία του ΠΣ –γύρω από την οποία οργανώνεται και αναπτύσσεται η εκπαιδευτική διαδικασία– «την αξία της Ελευθερίας με εμφατικά εναρμονισμένη την Προσωπική και Συλλογική της διάσταση», θα πρέπει να ορίσουμε αυτή τη διαδικασία ως μια πορεία ή ακριβέστερα ως συμπόρευση. Μια συμπόρευση που ξεκινά από τη προσχολική θρησκευτική αγωγή και συνοδεύει τον μαθητή –και τον αυριανό πολίτη– ως υπαρξιακό θεμέλιο και «συμβολικό κεφάλαιο» καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η καλλιέργεια της ελευθερίας είναι ιδρυτική προϋπόθεση τόσο για την πολιτική όσο και για την όποια θρησκευτική τοποθέτηση και δράση. Εξίσου ιδρυτικά, άλλωστε, λειτουργεί η ελευθερία και ως προϋπόθεση μάθησης και γνώσης.

Στον βαθμό, επομένως, που η εκπαίδευση οφείλει να ανταποκρίνεται σε αυτή την αρχέγονη δίψα του ανθρώπου για γνώση, συγκρότηση νοήματος, πολιτική πράξη και ελευθερία, το νέο ΠΣ δεν μπορεί να βασίζεται στην επιβολή και στη χειραγώγηση και, ταυτόχρονα, θα πρέπει να αντιστέκεται στον πειρασμό να καλύπτει με τις παρεχόμενες πληροφορίες και γνώσεις, με τις βεβαιότητες και τις απαντήσεις του, όλες τις πιθανές ερωτήσεις, «καταργώντας» αυτή τη δίψα. Με την αναγκαία διευκρίνιση, βέβαια, ότι η ελευθερία και η δίψα γι' αυτήν δεν είναι μια παιγνιώδης και επιπόλαιη–ανέξοδη διεργασία, αλλά οφείλει να εκβάλλει πάντοτε στην ανάληψη μιας ευθύνης και στη διαμόρφωση μιας όσο το δυνατόν υπεύθυνης, διανοητικής και υπαρξιακής στάσης απέναντι στην ίδια τη ζωή με όποιες συνέπειες ή επιπτώσεις έχει αυτή η στάση.

3.γ. Ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας της θρησκευτικής μάθησης του 21^{ου} αιώνα

Η διαχείριση της έντασης που δημιουργούν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες με διαφορετικές ιδεολογίες και απόψεις για τη θέση και το χαρακτήρα του ΜτΘ στο Ελληνικό σχολείο, δεν μπορεί παρά αφετηριακά να θεμελιωθεί στον ουσιαστικά εκπαιδευτικό χαρακτήρα που υπηρετείται με το παρόν ΠΣ. Αυτό σημαίνει ότι η

Θρησκευτική εκπαίδευση καλείται να υπηρετήσει έναν «θρησκευτικό γραμματισμό», ο οποίος θα πρέπει να υπηρετεί κοινωνικά προτάγματα καθολικού χαρακτήρα, όπως είναι πρώτα και κύρια ο πολιτισμικός εγκλιματισμός του μαθητή στην ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα που ζει – και όχι βέβαια ο ιδεολογικός εγκλιματισμός του σε μεριστικές και απολυτοποιημένες ερμηνείες και στάσεις ζωής. Εξάλλου, η κύρια στόχευση του *πολιτισμικού εγκλιματισμού* που συνεπάγεται ο θρησκευτικός γραμματισμός, απευθύνεται όχι μόνο στους Έλληνες ή στους Ορθοδόξους μαθητές αλλά σε όλους, ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής ή θρησκευτικής και ομολογιακής ταυτότητας.

Η περιεκτική αυτή αντίληψη – που αποδέχεται τον δημιουργικό διάλογο με τη νεωτερικότητα, τον πλουραλισμό, την πολυπολιτισμικότητα και την ετερότητα αλλά και η θεμελίωση της χριστιανικής μαρτυρίας στη σχολική εκπαίδευση σε ένα άλλο υψηλότερο πνευματικό και θεολογικό επίπεδο, αφενός προφυλάσσουν την ίδια τη Θεολογία από εκτροπές και ακρότητες του παρελθόντος και, αφετέρου, διασφαλίζουν και αναδεικνύουν τη θετική παρουσία της και την καθοριστική συμβολή της στην εκπαίδευση των μαθητών.

4. Η νέα πρόταση ΠΣ του ΜτΘ

Η παρούσα πρόταση αφορά ένα μάθημα που διατηρεί μεν τον γνωσιακό και παιδαγωγικό χαρακτήρα που είχε ως τώρα, ανοίγεται ωστόσο στις χριστιανικές παραδόσεις της Ευρώπης και τις άλλες θρησκείες. Δίνοντας τις συντεταγμένες αυτού του μαθήματος, διαμορφώνουμε ένα ΠΣ το οποίο ξεκινά από και έχει επίκεντρο τη θρησκευτική παράδοση του τόπου, την παράδοση της Ορθόδοξης Χριστιανικής Εκκλησίας, όπως αυτή σαρκώθηκε στη ζωή και αποτυπώθηκε στα μνημεία του πολιτισμού του. Κάθε μαθητής/τρια, ανεξαρτήτως της θρησκευτικής του/της ιδιοπροσωπίας, είναι χρήσιμο να γνωρίζει τη θρησκευτική παράδοση του τόπου. Αυτός είναι ο πρώτος και βασικός κύκλος του μαθήματος. Ο δεύτερος κύκλος είναι οι μεγάλες χριστιανικές παραδόσεις που συναντώνται στην Ευρώπη και γενικότερα στον κόσμο, εκτός της Ορθοδοξίας, όπως ο Ρωμαιοκαθολικισμός και ο Προτεσταντισμός με τις κύριες και βασικές του ομολογίες. Ο τρίτος κύκλος περιλαμβάνει τα μεγάλα θρησκευόμενα και ιδίως όσα ενδιαφέρουν την ελληνική κοινωνία περισσότερο, δηλαδή τις μονοθεϊστικές παραδόσεις του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ, καθώς και άλλες θρησκείες που κατά τόπους ή κατά περίπτωση κρίνεται ότι παρουσιάζουν αυξημένο ενδιαφέρον. Συνεπώς, πρόκειται για ένα διευρυμένο θεολογικό μάθημα, το οποίο εξετάζει με ερευνητικό, κριτικό και διαλεκτικό τρόπο τη συνεισφορά κάθε θρησκευτικής παράδοσης στην ιστορία και τον πολιτισμό,

αποβλέποντας στον θρησκευτικό γραμματισμό, αλλά και στην ευαισθητοποίηση και στον αναστοχασμό των μαθητών απέναντι στον δικό τους θρησκευτικό προβληματισμό. Φυσικά δεν είναι δυνατόν στο Ελληνικό σχολείο να μην είναι κεντρικός ο λόγος της Ορθόδοξης θεολογίας και παράδοσης, η οποία μέσα από το ΜτΘ καλείται να προχωρήσει πιο πέρα και από τη νεωτερικότητα και να αποδεχθεί τον πλουραλισμό και την ετερότητα, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ταυτόχρονα να μην υποτιμά, να μην σχετικοποιεί, πολύ δε περισσότερο να μην εγκαταλείπει την αυτοσυνειδησία της. Στοιχεία μιας τέτοιας θεολογικής θεώρησης της πολυπολιτισμικότητας ως αλληλοσεβασμού, αποδοχής και ειρηνικής συνύπαρξης με τη θρησκευτική ή όποια άλλη ετερότητα, είναι διάσπαρτα μέσα στην Αγία Γραφή, στην πατερική κληρονομιά αλλά και σε κείμενα νεότερων και σύγχρονων χριστιανών στοχαστών. Απαιτείται σαφώς μια άλλη νοοτροπία και ένας άλλος προσανατολισμός και βέβαια, ανάλογοι χειρισμοί για την αναγνώριση και αξιοποίησή τους στη διδακτική πράξη. Άλλωστε, η Ορθόδοξη θεολογία από τη φύση της δεν προσπερνά τη θρησκευτική ετερότητα, αλλά διαλέγεται με αυτήν, χωρίς βεβαίως αυτό να σημαίνει ότι προδίδει τον εαυτό της.

4.α. Η σύνθεση των κατευθύνσεων ως προς τον χαρακτήρα του ΠΣ

Παρά το γεγονός ότι οι προσανατολισμοί των διάφορων τύπων ΠΣ διατηρούν σοβαρές μεταξύ τους διαφορές, σήμερα μπροστά στη ραγδαία αλλαγή συνθηκών και αναγκών, υποστηρίζεται η σύνθεση των κατευθύνσεων· πράγμα δύσκολο, όμως απαραίτητο. Με προϋπόθεση τη διευρυμένη θεώρηση της θρησκευτικής γνώσης, το ΠΣ του ΜτΘ φαίνεται να αποτελεί ένα πεδίο όπου υπερβαίνεται η διαζευκτική θεώρηση των προσανατολισμών και υλοποιείται η σύνθεσή τους, καθώς σχετίζεται με:

- την καλλιέργεια *αξιών* και *στάσεων* γύρω από την προσωπική ταυτότητα, την οικουμενική συνείδηση, την κοινωνία και επικοινωνία με τους εγγύς και τους μακράν «άλλους», τις πολιτισμικές αξίες, την προάσπιση της ειρήνης, το ενδιαφέρον για τα τοπικά και παγκόσμια προβλήματα, την ανάπτυξη οράματος για τη βελτίωση της ζωής τόσο της πατρίδας μας όσο και ολόκληρου του κόσμου,
- την καλλιέργεια *ικανοτήτων* και *δεξιοτήτων* όπως: η οικοδόμηση της νέας γνώσης, η συνθετική σκέψη, το κριτικό πνεύμα, η παραγωγή λόγου (επιστημονικού, επικοινωνιακού), η δημιουργικότητα, η αυτοβελτίωση, η συμμετοχικότητα με σκοπό επίλυση κοινωνικών προβλημάτων σε τοπικό, κοινοτικό και παγκόσμιο επίπεδο,

- την καλλιέργεια μιας συνειδητής διαπολιτισμικής επικοινωνίας, καθώς και του διαλόγου, της συνεργασίας και της συλλογικής πρωτοβουλίας.

4.β. Η υπογράμμιση της ανθρωποκεντρικής διάστασης

Μια σύγχρονη αντίληψη για το ΜτΘ καλείται να εστιάσει το ενδιαφέρον του μαθητή στην ανθρώπινη διάσταση των θρησκειών και της θρησκευτικής πίστης, αναδεικνύοντας, σχολιάζοντας και προσεγγίζοντας κριτικά τη θρησκεία ως διαχρονική πηγή έμπνευσης για τον πολιτισμό και άντλησης προσωπικού αλλά και συλλογικού υπαρξιακού νοήματος, ως συνεκτικού δεσμού κοινωνικών συσσωματώσεων αλλά και αφορμή κοινωνικών εντάσεων. Μ' ένα λόγο, καλείται να προσεγγίσει, να παρουσιάσει και να αναδείξει τη θρησκεία ως κινητήρια δύναμη της πορείας, των τροπών αλλά και των ανατροπών της ανθρώπινης ιστορίας, όπως και της συγκρότησης, της ανάπτυξης, της αυτοσυνειδησίας και της αυτοπραγμάτωσης κάθε ανθρώπου ξεχωριστά.

Επιπλέον, σύμφωνα με την ανάλυση και τις προτεραιότητες που θέτει το ευρύτερο πλαίσιο αλλαγής των ΠΣ, καθώς επίσης και με βάση τα ιδιαίτερα ψυχοδυναμικά χαρακτηριστικά των μαθητών, το ΜτΘ καλείται να αξιοποιήσει:

- την προώθηση της διαφοροποίησης στη διδασκαλία-μάθηση και αξιολόγηση
- την καθιέρωση και ενίσχυση της καινοτομίας και δημιουργικότητας σε όλα τα επίπεδα
  - την εγκάρσια διάχυση των ιδεών της αειφορίας (βιώσιμης ανάπτυξης) και της προστασίας του περιβάλλοντος
  - την προώθηση της ψηφιακής επικοινωνίας σε ισορροπία με τις κλασικές μορφές «προφορικότητας» και «εγγραμματοσύνης».

4.γ. Γενικοί Σκοποί και προσανατολισμοί του ΜτΘ στο νέο ΠΣ

1. Να οικοδομήσει ένα στιβαρό μορφωτικό πλαίσιο/πεδίο γνώσης και κατανόησης του Χριστιανισμού και της Ορθοδοξίας, ως πνευματικής και πολιτισμικής παράδοσης της Ελλάδας και της Ευρώπης αλλά και ως ζωντανής πηγής έμπνευσης, πίστης, ηθικής και νοηματοδότησης: για τον κόσμο και τον άνθρωπο, τη ζωή και την ιστορία.
2. Να παρέχει στους μαθητές ικανοποιητική κατάρτιση για τη φύση και τον ρόλο του θρησκευτικού φαινομένου, στο σύνολό του και στις επιμέρους εκφάνσεις του (τις θρησκείες του κόσμου), θεωρώντας τες ως ζωντανή πηγή πίστης, πολιτισμού και ηθικού τρόπου ζωής.

3. Να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις και να προσφέρει τις ευκαιρίες για να αναπτύξουν οι μαθητές ικανότητες και επάρκειες -αλλά και διαθέσεις και στάσεις- που χαρακτηρίζουν το θρησκευτικά εγγράμματο υποκείμενο, καλλιεργώντας παράλληλα την ηθική και κοινωνική του ευαισθησία.
4. Να προάγει τη γνωριμία, την κριτική κατανόηση, τον σεβασμό και τον διάλογο μεταξύ ανθρώπων με διαφορετικές απόψεις, αντιλήψεις ή δεσμεύσεις πάνω σε ζητήματα πίστης και ηθικού προσανατολισμού.
5. Να συνεισφέρει στον ελεύθερο και υπεύθυνο αυτοπροσδιορισμό της προσωπικής τους ταυτότητας καθώς και στην ολόπλευρη (θρησκευτική, γνωστική, πνευματική, κοινωνική, ηθική, αισθητική και δημιουργική) ανάπτυξη των μαθητών, μέσα από την αναζήτηση του νοήματος και την υπαρξιακή αναμέτρηση με την πολυπλοκότητα του μυστηρίου της ζωής.

Οι γενικοί αυτοί σκοποί του ΜτΘ μπορούν να εξειδικευτούν στους παρακάτω επιμέρους **εκπαιδευτικούς προσανατολισμούς** και επιδιώξεις/προτεραιότητες:

1. την ανάδειξη των οικουμενικών αξιών τόσο του Χριστιανισμού όσο και των άλλων θρησκειών του κόσμου,
2. τη διερεύνηση πτυχών και όψεων της τοπικής θρησκευτικής ιστορίας και παράδοσης, με στόχο τη γνώση, τη διαφύλαξη και την ανανέωση της τοπικής πολιτισμικής κληρονομιάς,
3. την κριτική κατανόηση των δογματικών, λατρευτικών, υπαρξιακών και πολιτισμικών εκφράσεων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, των άλλων μεγάλων χριστιανικών ομολογιών, καθώς και άλλων θρησκευμάτων,
4. την προσέγγιση της θρησκευτικής πίστης γενικότερα και του Χριστιανισμού ιδιαίτερα με πολλαπλά κριτήρια (πολιτισμικά, ηθικά, κοινωνικά, ιστορικά, προσωπικά, θεολογικά),
5. την αποκωδικοποίηση του θρησκευτικού υποβάθρου των πολιτισμικών παραδόσεων και την αναγνώριση των θρησκευτικών διαστάσεων του σύγχρονου πολιτισμού,
6. την κατανόηση των αξιών αλλά και των αρνητικών ή επικίνδυνων εκφράσεων των θρησκειών, που αυτές εμπεριέχουν, διατηρούν ή υποβάλλουν,
7. την κατανόηση της εποχής και των αναγκών της και τη μεθερμηνεία του θεολογικού λόγου στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες,
8. τον προβληματισμό και την ευαισθητοποίηση απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα της εποχής, τα υπαρξιακά ερωτήματα και τα ηθικά διλήμματα του ανθρώπου,

9. τον σεβασμό του δικαιώματος κάθε ανθρώπου στη θρησκευτική ελευθερία, την αναζήτηση και τον θρησκευτικό αυτοπροσδιορισμό,
10. την αναγνώριση και τον σεβασμό στην ιδιαίτερη θρησκευτική και πολιτιστική προέλευση και συνάφεια κάθε μαθητή,
11. την ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης και τον σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον,
12. την ανθρωπιστική προσέγγιση της θρησκευτικής μάθησης, με την παράλληλη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία,
13. την ανάδειξη του ολιστικού και μεταμορφωτικού χαρακτήρα της θρησκευτικής εκπαίδευσης,
14. τη θεμελίωση της θρησκευτικής εκπαίδευσης σε στέρεες παιδαγωγικές θεωρήσεις και σε συνεχή ενημέρωση και διάλογο με τις σύγχρονες φιλοσοφικές αντιλήψεις περί γνώσης,
15. τη συνεισφορά του ΜτΘ στη διαμόρφωση μαθητών που αναπτύσσουν θετική στάση προς τη μάθηση, εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και ευθύνη για τον κόσμο.

4.δ. Προσέγγιση της θρησκευτικής γνώσης στο νέο ΠΣ

Πριν προχωρήσουμε στη δομή και στη διάρθρωση των περιεχομένων του νέου ΠΣ, είναι απαραίτητο να οριοθετήσουμε τις αντιλήψεις μας γύρω από την προσέγγιση του θεολογικού γνωστικού αντικειμένου. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο θεμελιώδες ενδιαφέρον που συνιστά τη θρησκευτική γνώση στο ΜτΘ μας οδηγεί σε μια **εμπειρική προσέγγιση**· αυτό δηλαδή που ενδιαφέρει τον μαθητή είναι να μπορεί να απαντά σε ερωτήσεις, να γνωρίζει κανόνες και νόμους που διέπουν το συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο. Στην περίπτωση αυτή μπορούμε να πούμε ότι ο μαθητής στέκεται «έξω» από το αντικείμενο και, ιδιαίτερα ως προς το ΜτΘ, ενδιαφέρεται να μάθει διάφορα δεδομένα γύρω από τη γλώσσα, τους συμβολικούς κώδικες, τους κανόνες και τις εφαρμογές τους σε κάθε θρησκεία.

Το δεύτερο ενδιαφέρον σχετίζεται με την εσωτερική λειτουργία της συγκεκριμένης επιστήμης, που οδηγεί σε έναν **ερμηνευτικό τύπο γνώσης**. Σε αυτή την προοπτική, ο μαθητής κατανοεί και επιχειρεί συνδέσεις ανάμεσα στα πράγματα και στα νοήματα· μ' ένα λόγο εισέρχεται «εντός» του γνωστικού αντικειμένου. Συγκεκριμένα, ως προς το ΜτΘ ο μαθητής ενδιαφέρεται να γνωρίσει τι σημαίνει και πώς συνδέεται και επηρεάζει μια συγκεκριμένη θεολογική θεώρηση ή θρησκεία την προσωπική και κοινωνική οργάνωση του βίου των πιστών της, αλλά και τη σχέση

των τελευταίων με τους πιστούς άλλων θρησκειών ή με τους θρησκευτικά αδιάφορους συνανθρώπους τους.

Στο τρίτο ενδιαφέρον για τη γνώση μπορούμε να αναγνωρίσουμε ότι, πάνω και πέρα από την τεχνική και ερμηνευτική κατανόηση, υπάρχει και ένα ενδιαφέρον του μαθητή, του κάθε μαθητή, για μια αναζήτηση αυτού που ορίζεται ως «χειραφέτηση». Οι άνθρωποι λαχταρούν να είναι ελεύθεροι, να διαμορφώνουν τις δικές τους γνώμες, να σκέφτονται και να αποφασίζουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Η γνώση είναι αληθινή, όταν μας ελευθερώνει από ό,τι ονομάζεται «πρόσδεση στο παρελθόν». Χωρίς αυτό το «χειραφετικό ενδιαφέρον», οι «αλήθειες» οποιασδήποτε επιστήμης και γνώσης λειτουργούν στατικά και ενδεχομένως χρησιμοποιούνται για ποικιλότητα χειραγωγήση. Ο τρόπος γνώσης που υπηρετεί και καλλιεργεί το χειραφετικό ενδιαφέρον των μαθητών είναι ο **κριτικός** ή ο **αυτοστοχαστικός τρόπος**. Σε αυτήν την προοπτική, ο μαθητής θα επιβεβαιώσει ότι η επιστήμη τολμά, επινοεί και ελευθερώνει. Ακόμη περισσότερο, ότι η ίδια η μαθησιακή διεργασία δεν είναι μια τεχνική προμελετημένης παγίδευσης –με χειραγωγούμενο τον ίδιο τον μαθητή– αλλά μια ανοικτή διεργασία όπου η κριτική του ικανότητα είναι πραγματικά ζωντανή. Προσερχόμενος σε αυτό το ανοιχτό περιβάλλον ο μαθητής θα αναρωτηθεί για την αξία οποιασδήποτε πλευράς της θεολογικής γνώσης ή της θρησκείας που μελετά, ώστε να είναι βέβαιος ότι σχηματίζει μια πραγματικά ακριβοδίκαιη εικόνα της. Σε μια τέτοια προσέγγιση της γνώσης, οι συνηθισμένες μεθοδολογίες ή ακόμη και η ανοικτή συζήτηση είναι απλώς ανεπαρκείς. Χρειάζεται βαθιά καλλιέργεια για να καταφέρει ο μαθητής να διαμορφώσει μια πραγματικά δική του άποψη, αλλά και αντι-άποψη, να «διαβάσει» σε εύρος και βάθος το ζήτημα που τον απασχολεί, να βγει έξω στον κόσμο και να διερευνήσει εξεταστικά ανθρώπους που εμπλέκονται προσωπικά με ό,τι μελετά. Καμιά απόδειξη δεν γίνεται αποδεκτή με «ελαφριά καρδιά», τίποτε δεν θεωρείται δεδομένο, καμιά εξουσία δεν είναι υπεράνω κριτικής, συμπεριλαμβανόμενης και της αυθεντίας του εκπαιδευτικού.

Η πρότασή μας για το ΜτΘ κινούμενη στην κατεύθυνση του θρησκευτικού γραμματισμού των μαθητών, προϋποθέτει και τις τρεις παραπάνω προσεγγίσεις της θρησκευτικής γνώσης. Καθώς γίνεται προφανές, προτείνουμε ένα ΠΣ το οποίο θεμελιώνεται στη σχέση του με τον λόγο και την ερμηνεία του, στοχεύει στο να οικοδομήσει λογικά την θρησκευτική αγωγή των παιδιών και των εφήβων μέσα από την κατανόηση, την ερμηνεία και την κριτική, και δι' αυτού να συμβάλει στην προσωπική και ελεύθερη λογική συγκρότησή τους, η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εν γένει προσωπική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξή τους.

4.ε. Δομή και διάρθρωση των περιεχομένων του νέου ΠΣ

Η θεμελίωση και η κλιμακούμενη ανά βαθμίδα ανάπτυξη του ΜτΘ ως μια σταθερή αναφορά στην ερμηνευτική προσέγγιση/διαπραγμάτευση του θεολογικού και θρησκευτικού λόγου και των επιμέρους παραστατικών, αφηγηματικών, συμβολικών, καλλιτεχνικών, ηθικών, κοινωνικών ή άλλων εκφράσεων του, εννοείται πως δεν παραγνωρίζει ούτε υποτιμά διαστάσεις, όπως η εμπειρία, η συναισθηματική εμπλοκή, το βίωμα, η φαντασία κ.ά., ούτε βέβαια επιδιώκει τη μετατροπή του ΜτΘ σε ένα πεδίο άσκησης μιας στείρας και μονότροπης νοησιαρχίας. Αντιθέτως, σε αυτή τη νέα προοπτική του, το ΠΣ αναδεικνύοντας και αξιοποιώντας τον ερμηνευτικό λόγο ως τον συνεκτικό ιστό για τη σκέψη, τη φαντασία, το αίσθημα και την έκφραση, επιτρέπει στο ΜτΘ να υπηρετήσει τη μετάβαση του μαθητή από το ατομικό φρόνημα στον κοινό λόγο και από το γράμμα στο πνεύμα των θρησκειών, δηλαδή στο υπαρξιακό, λατρευτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό αξιακό τους αντίκρισμα – εκεί όπου μορφή (έκφραση) και περιεχόμενο (σκέψη, φαντασία, αίσθημα) συνυφαίνονται σε ένα ενιαίο και αδιάσπαστο σύνολο. Ταυτόχρονα, στην ίδια προοπτική, το ΜτΘ οδηγεί τον μαθητή σε μια κριτική κατανόηση των σημερινών προβλημάτων του ανθρώπου και των συγχρόνων κοινωνιών και του δίνει τη δυνατότητα ή τα κατάλληλα εργαλεία και τις γνώσεις για έναν πληρέστερο και γι' αυτό πιο εποικοδομητικό διάλογο με αυτά.

Με βάση την προοπτική αυτή και λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη την ηλικιακή ιδιαιτερότητα των μαθητών, προτείνουμε μια σταδιακή μετάβαση στον τρόπο προσέγγισης των θεματικών αξόνων του ΜτΘ, ως εξής:

4.ε.1. ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ – Ο κόσμος της Θρησκείας

Προσεγγίζεται η θρησκεία αυτή καθεαυτή· δηλαδή, πρόκειται για τη σταδιακή χαρτογράφηση και αναγνώριση των βασικών εξωτερικών χαρακτηριστικών της. Στη βαθμίδα αυτή παρέχονται αφηγηματικά στοιχεία γύρω από τα *πρόσωπα*, τα *έθιμα*, τα *σύμβολα*, τις *παραδόσεις*, την *ιστορία*, τα *μνημεία*, την *κοινωνική και πολιτιστική ζωή* των θρησκευτικών παραδόσεων. Η πορεία αυτή έχει ως αφετηρία την Ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση του τόπου και κατόπιν ανοίγεται στον θρησκευτικό ορίζοντα ολόκληρου του κόσμου. Ειδικότερα στην Γ' και Δ' τάξη το μάθημα είναι ανάγκη να αξιοποιεί τα ενδιαφέροντα, τις προσλαμβάνουσες έννοιες, παραστάσεις και εικόνες των παιδιών, να έχει παιγνιώδη και συμμετοχικό χαρακτήρα και να αφουγκράζεται τα ερωτήματα αυτής της κρίσιμης ηλικίας στην

πρώτη και καθοριστική επαφή της με τη σχολική θρησκευτική αγωγή. Το ίδιο ισχύει εν μέρει και στις δύο τελευταίες τάξεις του Δημοτικού. Η αξιοποίηση βασικών στοιχείων της προεφηβικής αυτής ηλικίας, όπως η κατανόηση του χρόνου, της ευθύνης, η σημασία των σχέσεων και των κανόνων κ.ά., διευκολύνει την ανακάλυψη και προσέγγιση *κειμένων, μνημείων, προσώπων, τόπων και γεγονότων*. Εδώ, όμως, προστίθενται κατάλληλα προσαρμοσμένα για τη βαθμίδα αυτή και ορισμένα στοιχεία και περιεχόμενα από τις θεματικές ενότητες του Γυμνασίου ως ολοκλήρωση του Δημοτικού, αλλά και ως εισαγωγή σε πιο συγκροτημένες θεματικές περιοχές που θα ακολουθήσουν στην επόμενη βαθμίδα.

4.ε.2. ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Θρησκεία και Ιστορία ως έκφραση Πολιτισμού

Μελέτη της θρησκείας και του πολιτισμού που αυτή παρήγαγε ιστορικά μέσα από μια αμφίδρομη διαδικασία: αφενός έκφρασης, μαρτυρίας και ερμηνείας του εσωτερικού της βιώματος σε μορφές επικοινωνίας και αφετέρου, αναμέτρησης και διαλόγου με την εκάστοτε εποχή και τα συστήματα–παραδείγματα νοηματοδότησης του ανθρώπινου βίου. Έτσι, δίνεται έμφαση στη *ζωή*, στην *ιστορία*, στην *τέχνη* και στον *πολιτισμό* που σάρκωσαν ο Χριστιανισμός, ιδιαίτερα η Ορθοδοξία, και οι μεγάλες θρησκευτικές παραδόσεις, ενώ γίνεται και μια κριτική παρουσίασή τους μέσα από θεμελιώδεις άξονες, όπως *Θεός, κόσμος, άνθρωπος, ηθική, κοινωνία, πολιτισμός, σύγχρονη ζωή*.

Στην **Α΄ τάξη**, έχοντας ως γενικότερο πλαίσιο την προοπτική «πορείας και ανάπτυξης» του θρησκευτικού φαινομένου, στοιχεία από την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη αποτελούν την αφετηρία μιας γνωριμίας με την Ορθόδοξη και ευρύτερα χριστιανική παράδοση. Ακολουθούν μικρές ενότητες για τα ιερά κείμενα του Ιουδαϊσμού (ραβινικές και ταλμουδικές παραδόσεις) και του Ισλάμ, αλλά και ορισμένων άλλων θρησκευτικών παραδόσεων.

Στην **Β΄ τάξη**, στην προοπτική των «συγκρούσεων και συνθέσεων», δίνεται έμφαση στην ιστορία και στον πολιτισμό, ανατρέποντας, όμως, με δημιουργικό και παιγνιώδη τρόπο τις αγκυλώσεις και τις δυσκολίες μιας ιστορικής και πολιτισμικής ύλης που μαθαίνεται με τους συμβατικούς σχολικούς τρόπους. Το θεματικό αυτό πεδίο προσεγγίζεται μέσα από ένα δημιουργικό εργαστήρι συμμετοχικής και αναπαραστατικής προσέγγισης του πολιτισμού που έχτισαν στην ιστορία, η Ορθοδοξία, ο Χριστιανισμός στη Δύση και οι μεγάλες θρησκευτικές παραδόσεις μέσα από την πίστη, τη λατρεία και τη ζωή τους.

Τέλος, στην **Γ΄ τάξη**, με προοπτική τη μετάβαση από το «τοπικό στο παγκόσμιο», παρουσιάζονται και διερευνώνται με κριτικό τρόπο σύγχρονα θέματα

της ύπαρξης του θρησκευτικού φαινομένου στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο χώρο, σπουδαία πρόσωπα, θέματα ηθικής, κρίσιμα κοινωνικά και υπαρξιακά προβλήματα, αρνητικές όψεις της σύγχρονης ζωής αλλά και προοπτικές ελπίδας και αλλαγής κ.ά. θέματα, μέσα από τους βασικούς άξονες: *Θεός, κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία, πολιτισμός.*

4.ε.3. ΛΥΚΕΙΟ – Θρησκεία και Πολιτισμός σε διάλογο με την Κοινωνία

Με βάση τις παραπάνω προσεγγίσεις του ΠΣ στην υποχρεωτική Εκπαίδευση, βασικός άξονας του ΜτΘ στο Λύκειο θα μπορούσε να είναι η θρησκεία και ο πολιτισμός της σε σχέση με τη σημερινή εποχή και την κοινωνία της ύστερης νεωτερικότητας, καθώς και τα προβλήματα και ζητήματα που συνδέονται μαζί της. Σε μια νέα προσέγγιση, το μελλοντικό πρόγραμμα σπουδών του Λυκείου, αντί να περιλαμβάνει πολλές και διάφορες διδακτικές ενότητες και να διακρίνεται θεματικά με στεγανό και εγκυκλοπαιδικό τρόπο από τάξη σε τάξη, είναι δυνατό να ενσωματώνει με τρόπο πολυπρισματικό στοιχεία που κινούνται γύρω από ορισμένους θεμελιώδεις θεματικούς άξονες, όπως *Θεός, κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία, ηθική, πολιτισμός, σύγχρονη ζωή.*

Πρόκειται για μια σταδιακή – και πάντως όχι αποκλειστική και μονοδιάστατη – μετάβαση από το στάδιο της κατανόησης (Νηπιαγωγείο-Δημοτικό) στην ερμηνευτική προσέγγιση (Γυμνάσιο) και από εκεί στην κριτική προσέγγιση και στη δημιουργική ανίχνευση των ορίων του διαλόγου και της σύνθεσης με τη σημερινή εποχή (Λύκειο). Λαμβάνοντας υπόψη ότι η θρησκεία και η αλήθεια της εκτείνονται σε τρία κεντρικά θεματικά πεδία (ανθρωπολογικό, κοσμολογικό, θεολογικό), διερευνώνται:

1. Πώς η θρησκεία ενεργοποιεί τα γνωστικά εργαλεία του ανθρώπου (σκέψη, φαντασία, αίσθημα, έκφραση κ.ά.) και επιδρά πάνω τους, ώστε το περιεχόμενο της αλήθειας της να αποκτήσει αφηγηματική, τελετουργική, κοινωνική, δογματική, ηθική, εμπειρική ακόμη και υλική μορφή,
2. Πώς η θρησκεία μεταφράζεται και σαρκώνεται μέσω αυτών σε πρόταση πολιτισμού που νοηματοδοτεί πολυεπίπεδα τον συλλογικό και ατομικό βίο, και
3. Ποια είναι τα όρια του διαλόγου και της ανταπόκρισης της ίδιας της θρησκείας και του πολιτισμού που παρήγαγε στα σημερινά –και συνεχώς μεταβαλλόμενα– νέα ζητούμενα, σε μια προοπτική δημιουργικής σύνθεσης του παλιού με το καινούριο, της συσσωρευμένης εμπειρίας και σοφίας του παρελθόντος με τα αιτήματα και τις ανάγκες του παρόντος.

Απαραίτητη προϋπόθεση για μια ορθή επιστημονικά εξέταση (κατανόηση, ερμηνεία και κριτική) του θρησκευτικού φαινομένου στην πολυμορφία του είναι η ιστορική προσέγγιση και τεκμηρίωση, αλλά και η ερμηνευτική και στοχαστικοκριτική πλαισίωσή του.

Με μια άλλη διατύπωση, επικεντρωμένη περισσότερο στο διδακτικό υλικό που μπορεί να περιέχει και να αξιοποιεί η εν λόγω διάρθρωση και προσέγγιση του θρησκευτικού φαινομένου σε ολόκληρο το φάσμα της εκπαίδευσης, το θέμα τίθεται ως εξής:

α. ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ-ΔΗΜΟΤΙΚΟ: Από την εικόνα και την παράσταση στον λόγο και στις αφηγήσεις του.

β. ΓΥΜΝΑΣΙΟ: Από τον λόγο και τις αφηγήσεις του στις κατά τόπους και εποχές ερμηνείες και πολιτισμικές εκφράσεις του.

γ. ΛΥΚΕΙΟ: Από τον λόγο με τις εικόνες και τις ερμηνείες του στον διάλογο με το σήμερα, με τις εικόνες, με τις αφηγήσεις και με τα ερωτήματά του.

ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ-ΔΗΜΟΤΙΚΟ		ΓΥΜΝΑΣΙΟ		ΛΥΚΕΙΟ	Ι σ τ ο ρ ί α
Ο κόσμος της Θρησκείας		Θρησκεία και Πολιτισμός		Θρησκεία, πολιτισμός και Κοινωνία	
Με βασική στόχευση κατά βαθμίδα αντίστοιχα στην:					
απόπειρα κατανόησης		ερμηνευτική προσέγγιση		κριτική – διάλογος	
Η άντληση πρωτογενούς θρησκευτικού υλικού (μνημεία και πηγές) για τη διδακτική πράξη θα γίνεται από τη:					
Λατρεία	Διδασκαλία (Βίβλος, πατερικά κείμενα, δόγματα, ιερά κείμενα Θρησκειών)	Κοινωνία		Ηθική	
η οποία πραγματεύεται ζητήματα πάνω στις τρεις μεγάλες θεματικές περιοχές της θρησκείας:					
ανθρωπολογία		κοσμολογία		θεολογία	

5. Διδακτικές προσεγγίσεις και μαθησιακές διαδικασίες στο ΜτΘ

Στο ΜτΘ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις διαδικασίες μάθησης, με βάση τις σύγχρονες γνωσιολογικές, παιδαγωγικές και διδακτικές θεωρίες, που μπορούν να υποστηρίξουν την προαγωγή του θρησκευτικού γραμματισμού των μαθητών και την προετοιμασία ελεύθερων, ενεργών και υπεύθυνων πολιτών. Βασικοί άξονες στη διδασκαλία του ΜτΘ είναι:

1. Σεβασμός στον απαραβίαστο χαρακτήρα της προσωπικής ελευθερίας κάθε ανθρώπου και στην θρησκευτική ετερότητα.
2. Κριτική προσέγγιση των θρησκευτικών διδασκαλιών και γενικότερα αξιοποίηση ενός πλαισίου κριτικής διδασκαλίας και μάθησης.
3. Ποικιλία μορφωτικών και διδακτικών στόχων, που απευθύνονται όχι μόνο στον γνωστικό αλλά και στον συναισθηματικό κόσμο του μαθητή, δίνοντας βαρύτητα στη συμμετοχικότητα και την ψυχοκινητική δράση.
4. Έμφαση στην ερευνητική και ανακαλυπτική μάθηση, που ενθαρρύνεται από την ομαδοσυνεργατική και την επικοινωνιακή-βιωματική διδασκαλία.
5. Αξιοποίηση ενός πολυθεματικού διδακτικού πακέτου με πολλαπλά διδακτικά μέσα, με παράλληλη αξιοποίηση όλων των συγχρόνων δυνατοτήτων των ΤΠΕ.
6. Δυνατότητα μερικής προσαρμογής και διαφοροποίησης της διδακτέας ύλης, μέσα από ένα κατάλογο πολλαπλών διδακτικών μέσων, ανάλογα με την ειδική θέση, την πολιτισμική ταυτότητα και τα ειδικά ενδιαφέροντα της μαθητικής κοινότητας με απώτερο στόχο την κοινωνική συνοχή του σχολικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση της ίδιας της κοινωνίας.
7. Ανάδειξη της θρησκευτικής ιδιαιτερότητας της τοπικής κοινότητας: της πίστης, της ιστορίας, της λειτουργικής ζωής, της τέχνης και της ζωής.
8. Ολόπλευρη αξιοποίηση της διαθεματικότητας και της διεπιστημονικότητας.
9. Ανάπτυξη στάσεων, συμπεριφορών και αξιών που έχουν πανανθρώπινη απήχηση.
10. Καλλιέργεια δημιουργικών δεξιοτήτων μέσω συνεργατικών, ερευνητικών, διαλογικών και συμμετοχικών δράσεων.
11. Πολυεπίπεδη διδασκαλία που συνδυάζει ισορροπημένα τον καθορισμό ρεαλιστικών στόχων, μαθησιακών επιδιώξεων, προσδοκώμενων επαρκειών και δεικτών για την επίτευξή τους, μέσω μιας ποικιλίας αξιολογικών προσεγγίσεων.
12. Μεταγνωστική προσέγγιση και διαδικασίες ανατροφοδότησης.

Β. Πρόγραμμα Σπουδών Δημοτικού

Πρόγραμμα Σπουδών στα Θρησκευτικά Δημοτικού

Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες (56 ώρες)	Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες (56 ώρες)	Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα (58 ώρες)	ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ: Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα (58 ώρες)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζούμε μαζί (4 δώρα) 2. Κυριακή: Μια σημαντική ημέρα της εβδομάδας (4 δώρα) 3. Η χαρά της γιορτής. Τα Χριστούγεννα (4 δώρα) 4. Τα παιδιά είναι χαρά (3 δώρα) 5. Ποιος είναι ο Ιησούς Χριστός; (4 δώρα) 6. Γιορτάζοντας το Πάσχα (4 δώρα) 7. Ο κόσμος μας, ένα στολίδι (5 δώρα) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Όταν οι άνθρωποι προσεύχονται (3 δώρα) 2. Η Μητέρα του Χριστού (3 δώρα) 3. Σπουδαία «παιδιά» (3 δώρα) 4. Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί (5 δώρα) 5. Ιεροί τόποι και ιερές πορείες (5 δώρα) 6. Οι Προφήτες της Βίβλου (4 δώρα) 7. Ιερά βιβλία (5 δώρα) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Μαθητές και δάσκαλοι (5 δώρα) 2. Για να ζούμε καλύτερα μαζί: Συμπόρευση με όρια και κανόνες (4 δώρα) 3. Προχωράμε αλλάζοντας (4 δώρα) 4. Η Εκκλησία του Χριστού (5 δώρα) 5. Αποστολές για την «καλή είδηση» (6 δώρα) 6. Ανακαλύπτοντας τα κείμενα της Καινής Διαθήκης (5 δώρα) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Οι πρώτοι Χριστιανοί: Δυσκολίες και περιπέτειες (3 δώρα) 2. Διωγμοί και εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πρόσωπα και μαρτυρίες (3 δώρα) 3. Άγιοι άνθρωποι (4 δώρα) 4. Από τους Χριστιανούς της χώρας μας στους Χριστιανούς του κόσμου (5 δώρα) 5. Θρησκείες στη χώρα μας (5 δώρα) 6. Μνημεία και τόποι λατρείας: Αποτυπώσεις της πίστης (5 δώρα) 7. Πώς έφτασε η Αγία Γραφή έως εμάς; (4 δώρα)

ΚΥΚΛΟΣ Γ΄ & Δ΄ τάξης:

Ανακαλύπτουμε εικόνες, πρόσωπα και ιστορίες

Βασικός σκοπός του Α΄ κύκλου: η εισαγωγή των μαθητών σε μια πρώτη γνωριμία και εξοικείωση με τον κόσμο της θρησκείας, κυρίως του Χριστιανισμού, ώστε να προσεγγίσουν τόσο την εξωτερική-συμβολική έκφρασή του όσο και την εσωτερική και ιδιαίτερη ποιότητα της λειτουργίας του. Οι θεματικές ενότητες οργανώνονται πάνω σε σταδιακά διευρυνόμενη επαλληλία, από την Ορθόδοξη παράδοση στην ευρύτερη Χριστιανική, καθώς και στις δύο μονοθεϊστικές-αβρααμικές παραδόσεις, τον Ιουδαϊσμό, το Ισλάμ και άλλες θρησκείες του κόσμου. Επιπλέον, τα ζητήματα συνδέονται με τις εμπειρίες των μαθητών από τη σχολική και οικογενειακή ζωή.

Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Γενικοί στόχοι τάξης

Οι μαθητές:

1. να γνωρίσουν βιβλικές αφηγήσεις και θρησκευτικές ιστορίες και να τις αναπλαισιώσουν συνδέοντάς τες με τις εμπειρίες τους
2. να εξοικειωθούν με σύμβολα, εικόνες, γιορτές, τελετουργίες, και έθιμα της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης
3. να γνωρίσουν σύμβολα, εικόνες, γιορτές, τελετουργίες και έθιμα άλλων θρησκειών, καθώς και τη σημασία τους στη ζωή των ανθρώπων
4. να αντιληφθούν την ύπαρξη διαφορετικών μορφών θρησκευτικής έκφρασης (στην τάξη, στο σχολείο, στη γειτονιά, στην πόλη, στη χώρα, στον κόσμο) και να μάθουν να επικοινωνούν με το διαφορετικό
5. να αναπτύξουν ικανότητες εύρεσης και παρουσίασης πληροφοριών, διαλόγου, συνεργασίας και δημιουργικής έκφρασης

1. Ζούμε μαζί (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συναισθάνονται τη σημασία των σχέσεων και του μοιράσματος • αναγνωρίζουν στις βιβλικές διηγήσεις τις διαστάσεις των ανθρώπινων σχέσεων και εκφράζουν προσωπικές σκέψεις, κρίσεις και συναισθήματα • αναγνωρίζουν τον Θεό των Χριστιανών ως πρόσωπο της έμπρακτης και χωρίς διάκριση αγάπης • αφηγούνται τις διηγήσεις των βιβλικών κειμένων 	<p>i. Οι άλλοι κι εγώ (συγγενείς, φίλοι, συμμαθητές, ομάδες συνομηλίκων)</p> <p>ii. Κρίσεις και προβλήματα</p> <p>iii. Συνγνώμη, φροντίδα και αγάπη</p> <p>iv. <u>Από την ΠΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ησαΐ – Ιακώβ (Γεν 25, 19-34, 27, 1-42, 33, 1-12) • Ο Ιωσήφ και τα αδέρφια του (Γεν 37, 1 – 45, 38) • Δαβίδ και Σαούλ (Α΄ Βασ, 16, 14-23, 18, 6-16) • Δαβίδ και Ιωνάθαν (Α΄ Βασ 17, 55-18, 4, 20, 1-23, Β΄ Βασ 1, 17-27) <p>v. <u>Από την ΚΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Καλός ποιμένας (Ιω 7, 11, Ακ 15, 3-6) • Σπλαχνικός πατέρας (Ακ 15, 11-32) 	<ul style="list-style-type: none"> • Παιχνίδι γνωριμίας: Οι μαθητές σε κύκλο. Μια μπάλα πηγαίνει από τον έναν στον άλλον. Μόλις την πιάνει στα χέρια του λέει το όνομά του και την πετάει σε κάποιον άλλον που κάνει το ίδιο. Στόχος: Για να γίνουμε ομάδα χρειάζεται να γνωρίσουμε ο ένας τον άλλον (Το παιχνίδι μπορεί να γίνει και με χρώματα ρούχων, χαρακτηριστικά που δείχνουν πως ανήκουμε σε ομάδες) • Οι μαθητές ζωγραφίζουν την οικογένειά τους και δείχνουν τη ζωγραφιά τους στην τάξη. Στη συνέχεια δημιουργούν μια κοινή ζωγραφιά σε ένα μεγάλο χαρτόνι στον τοίχο με θέμα «η παρέα της τάξης μας». Στόχος: Συνειδητοποίηση του «ανοίγματος» από την οικογένεια στο σχολείο. (Παραλλαγή: Οι μαθητές ζωγραφίζουν απαντώντας σε ερωτήσεις όπως «κάτι που μου αρέσει να κάνω», «κάτι που με κάνει ευτυχισμένο», «κάτι που με στενοχωρεί», «κάτι που μου φαίνεται ενδιαφέρον» κλπ., αποσκοπώντας στη διερεύνηση κοινών στόχων που μας ενώνουν) • Δραστηριότητα σε κύκλο: Καθισμένοι σε κύκλο ενθαρρύνονται να συνεχίσουν κάποιες φράσεις-δηλώσεις (λ.χ. «κάποτε ήμουν λυπημένος όταν...», «κάτι που με ανησυχεί είναι...», «όταν ήμουν μικρότερος φοβόμουν...», «νιώθω θυμό όταν...»). Στόχος: Να εκφράσουν και να αποδεχτούν τα συναισθήματά τους και να αισθανθούν ότι μπορούν να τα χειρίζονται. Στη συνέχεια συζητούν σε ομάδες των 4 για την αντιμετώπιση της κάθε ανησυχίας • Βρίσκουν λέξεις-κλειδιά από τις αφηγήσεις (π.χ. ζήλια, θυμός, εκδίκηση ή συγχώρεση). Ο δάσκαλος τις γράφει στον πίνακα και μετά τις βάζουν σε συννεφάκια (άσπρα και μαύρα). Πόσο όλα αυτά μπορούμε να τα αναγνωρίσουμε στις σχέσεις μας: Συζήτηση, συμπεράσματα • Μελέτη περίπτωσης: Μετά από την περιγραφή ενός σχολικού καυγά συζητούν πώς οι ίδιοι νιώθουν και πώς αντιδρούν, όταν κάποιος π.χ. τους έσπρωξε, τους θύμωσε, τους κορόιδεψε. Στόχος: Υπάρχουν αντιδράσεις με χειρότερες ή καλύτερες συνέπειες. Σύμβαση των συμπερασμάτων με τις βιβλικές ιστορίες • Η Αγία Γραφή διηγείται (Godly Play) • Δουλειά στο σπίτι: Σχεδιάζουν σε σκίτσα την παραβολή του χαμένου προβάτου 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 35, 36, 37, 39 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 28, 29, 30, 31, 32 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 1, 2, 30 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 1, 3, 4, 25 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 1 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 1.1 - Α΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 35, 39, 76 <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> Οι παραβολές του Χριστού</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> Καινή Διαθήκη: Η διδασκαλία του Ιησού (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</p>

2. Κυριακή: Μια σημαντική ημέρα της εβδομάδας (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • περιγράψουν και αξιολογούν τη σημασία της Κυριακής ως μιας ξεχωριστής μέρας του χρόνου τους • αναγνωρίζουν τις «ειδικές» μέρες του Ισλάμ και του Ιουδαϊσμού και συνειδητοποιούν τη σημασία τους για τους Εβραίους και τους Μουσουλμάνους • αναγνωρίζουν σύμβολα και ιερούς τόπους του Χριστιανισμού, του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ 	<p>i. Μια διαφορετική ημέρα: Μέρα γιορτής ή μέρα αργίας;</p> <p>ii. Η Κυριακή των Χριστιανών: Στον χριστιανικό ναό (η καμπάνα, ο ναός, τα κεριά, οι εικόνες, ο Σταυρός)</p> <p>iii. Το Σάββατο των Εβραίων: Στη συναγωγή (ραββίνος, τορά, κεριά, μενορά, κιπά, τεφιλίν)</p> <p>iv. Η Παρασκευή των Μουσουλμάνων: Στο τζαμί ή τέμενος (Κοράνιο, μιναρές, μουεζίνης, χατίπης, ιμάμης, νίψεις προσώπου, χεριών και ποδιών, βγάλσιμο παπουτσιών, μάσμαχ, κατεύθυνση προσευχής, κήρυγμα)</p> <p>v. Σύμβολα θρησκείων του κόσμου: Ο σταυρός, ο ιχθύς, η άμπελος, ο πέλεκυς, το άστρο του Δαβίδ, η Μενορά, η ημισέληνος, το όνομα του Αλλάχ, η σβάστικα (Ινδοϊσμός-Τζαϊνισμός), το γιν και το γιανγκ, το ωμ, ο τροχός της διδασκαλίας του Βούδα (ντάρμα), ο λωτός, το σύμβολο της μη βίας (αχίμζα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές αφηγούνται σε ομάδα: «Τι κάνω κάθε Κυριακή», γιατί είναι μια ξεχωριστή ημέρα γι' αυτούς. Στόχος: Μια πρώτη προσέγγιση του «ξεχωριστού» χρόνου στις θρησκείες • Κατασκευή πόστερ: Σε χρωματιστά τετραγωνάκια κολλούν εικόνες/σκίτσα με σταυρό, κεράκια, καντήλι, καμπάνα, εικόνες. Το ίδιο μπορεί να γίνει και για Ισλάμ και Ιουδαϊσμό • Κατασκευάζουν ναούς από χαρτόνι • Διαμόρφωση ενός Κουτιού Υλικού (ένα για κάθε θρησκεία) όπου θα βάζουν κατασκευές με σύμβολα, αντικείμενα κ.ά. • Επίσκεψη σε ναό, συναγωγή ή τέμενος • Ημερολόγιο που ετοιμάζουν για όλο τον χρόνο. Ομάδες μαθητών γράφουν για κάθε μήνα γιορτές, επετείους, έθιμα κ.ά. • Δραστηριότητες, ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: α) Ζώντας μαζί με την αλήθεια, β) Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 30, 31 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 26 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 24 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 21 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 32, 33 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης:</u></p> <p>α) Ζώντας μαζί με την αλήθεια (μια ζωγραφιά του παραδείσου, η ενορία μου, η ενορία σου, γινόμαστε όλοι ένα, η Κυριακάτικη Θεία Λειτουργία είναι η καρδιά της ενοριακής μας ζωής, οι συναντήσεις μετά την Κυριακάτικη Λειτουργία), β) Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι (αλλόθρησκοι μη χριστιανοί: Εβραίοι και Μουσουλμάνοι)</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <p>Αίθουσα εκθέσεων (Πολιτιστικό Κέντρο, Έκθεση λατρευτικών χώρων από διάφορες θρησκείες)</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας - Το Ισλάμ - Όψεις της Θρησκείας

3. Η χαρά της γιορτής. Τα Χριστούγεννα (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • μοιράζονται συναισθήματα χαράς, ενθουσιασμού και συμμετοχής στη γιορταστική ατμόσφαιρα των γενεθλίων, της σχολικής γιορτής, του πανηγυριού και της γιορτής των Χριστουγέννων • αναγνωρίζουν στις βιβλικές αφηγήσεις της Γέννησης του Χριστού την έννοια του δώρου και της προσφοράς • συναισθάνονται τη σημασία της γιορτής για τους ανθρώπους σε όλες τις θρησκείες του κόσμου • συγκρίνουν τους τρόπους εορτασμού των Χριστουγέννων σε όλο τον κόσμο 	<p>i. Χαιρόμαστε γιορτάζοντας</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γενέθλια: Δίνουμε και παίρνουμε δώρα • Μέρες γιορτής των Χριστιανών: Κάθε μέρα ένας Άγιος, η χαρά της πανήγυρης • Τα ελληνικά σχολεία γιορτάζουν: Η γιορτή των τριών Ιεραρχών <p>ii. Χριστούγεννα: Ο νεογέννητος Ιησούς, ένα δώρο στον κόσμο</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Η Γέννηση στη φάτνη της Βηθλεέμ (Λκ 2, 1-20) - Τα δώρα του κόσμου στον Ιησού (βοσκοί και μάγοι: τα δώρα του κόσμου στον Ιησού) (Μτ 2, 1-12) - Η φυγή στην Αίγυπτο (Μτ 2, 13-23) • Η γιορτή των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς (ύμνοι Χριστουγέννων, ελληνικά κάλαντα, κάλαντα και τραγούδια από όλο τον κόσμο, τα δώρα του Αη-Βασίλη, έθιμα (χριστουγεννιάτικο δέντρο, καραβάκι, φαναράκι, χριστόψωμο, βασιλόπιτα και εικόνες από όλο τον κόσμο) • Η Γέννηση του Χριστού στο Κοράνι <p>iii. Γιορτές θρησκειών του κόσμου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ρος Ασανά: Η αρχή της χρονιάς για τους Εβραίους (σύμβολα: ρόδια, μέλι, ένα καινούργιο ρούχο) • Το τέλος του Ramadan των Μουσουλμάνων • Holí: Το τέλος του χειμώνα και η αρχή της άνοιξης για τους Ινδουϊστές (φωτιές, χρωματιστά νερά, κόκκινη σκόνη) 	<ul style="list-style-type: none"> • Προγραμματίζουμε μια γιορτή γενεθλίων ενός μαθητή στην τάξη • Στον πίνακα: «Δώρα με αξία / Δώρα με αγάπη». Οι μαθητές διατυπώνουν τις ιδέες τους που καταγράφονται στον πίνακα. Στόχος η επεξεργασία της έννοιας του «δώρου» όπως εκφράζεται στην καθημερινή ζωή • Ιδεοθύελλα για τη λέξη «Χριστούγεννα». Στη συνέχεια οι μαθητές κατηγοριοποιούν τις λέξεις. Συζητώντας καταλήγουμε τι γιορτάζουμε τελικά • Βρίσκουν από το διαδίκτυο και παρουσιάζουν έθιμα και εικόνες από όλο τον κόσμο • Ομάδες μαθητών ετοιμάζουν και παρουσιάζουν χριστουγεννιάτικη μουσική και τραγούδια • Ομάδες μαθητών παρουσιάζουν ή δραματοποιούν χριστουγεννιάτικα παραμύθια • Συζήτηση σε ομάδες και παρουσίαση στην τάξη με θέμα: «Στη γειτονιά μου, θα ήθελα τα Χριστούγεννα να ήταν...» (όψη, ατμόσφαιρα, άνθρωποι) • Παρουσίαση μιας γιορτής (με φωτογραφίες ή video) από έναν μαθητή άλλης θρησκείας • Φτιάχνουν ένα ημερολόγιο όπου βάζουν όσες γιορτές επεξεργάστηκαν (με ονομασία, εποχή, σύμβολα) • Η Αγία Γραφή διηγείται (Godly Play) • Κατασκευή φάτνης και τοποθέτηση των προσώπων σύμφωνα με την ορθόδοξη εικόνα της Γεννήσεως • Παιχνίδια από το λογισμικό Γ'- Δ' τάξης: <i>Γιορτές και πανηγύρια της Ορθοδοξίας</i> (βρες το σωστό, σωστό/λάθος, βρες τη λέξη, πάζλ) 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (1992), δ.ε. 22, 23, 24, 29, 32 - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 19, 20, 25, 27 - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 42, 43 - Δ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 35, 36 - Ε' Δημοτικού (1995), δ.ε. 48 - Ε' Δημοτικού (2006), δ.ε. 6.2 - ΣΤ' Δημοτικού (1995), δ.ε. 51 - ΣΤ' Δημοτικού (2006), δ.ε.34 - Β' Γυμνασίου (2006), σελ. 32, 36 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ'- Δ' τάξης:</u> <i>Γιορτές και πανηγύρια της Ορθοδοξίας. Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας: Ο άγιος Βασίλης και η βασιλόπιτα</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γέννηση (κείμενο, ύμνοι, εικόνες, παιχνίδια) - Πολιούχοι Άγιοι, Προστάτες Άγιοι <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Καινή Διαθήκη: Οι Απαρχές (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας - Όψεις της Θρησκείας

4. Τα παιδιά είναι χαρά (3 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναγνωρίζουν και εκτιμούν τα χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας • ανακαλύπτουν και αξιολογούν τις μεγάλες διαφορές στη ζωή των παιδιών του σύγχρονου κόσμου • εκφράζουν συναισθήματα και σκέψεις για τη θέση που δίνει ο Ιησούς στα παιδιά 	<p>i. Η προσδοκία και η χαρά της γέννησης ενός παιδιού</p> <p>ii. Το παιδί Ιησούς</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ</u> (Λκ 2, 21-52): <ul style="list-style-type: none"> - Περιτομή: Ο Ιησούς γίνεται γιος του Νόμου - Υπαπαντή: Ο Συμεών υποδέχεται τον μικρό Χριστό - Δωδεκάχρονος Ιησούς: «Στο σπίτι του πατέρα μου» <p>iii. Όλα τα παιδιά αξίζουν αγάπη και φροντίδα: «Άφετε τα παιδιά» (Μκ 10, 13-16)</p> <p>iv. Τα δικαιώματα των παιδιών</p> <p>v. Η παγκόσμια γλώσσα των παιδιών: Παιχνίδι, τέχνη, μουσική</p> <p>vi. Τα παιδιά του κόσμου σήμερα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο κάθε μαθητής -σε συνεννόηση με τους γονείς του- διαμορφώνει ένα μικρό άλμπουμ με φωτογραφίες από στάδια και σημαντικές στιγμές της ζωής του (ή για το μικρό αδελφάκι του). Το φέρνει στην τάξη και το μοιράζεται με τους άλλους. Στόχος: Η ανάδειξη της χαράς της οικογένειας που μεγαλώνει ένα παιδί/ά • Σύγκριση: Φωτογραφία της τάξης μας στη διάρκεια ενός παιχνιδιού με φωτογραφίες παιδιών που παίζουν από άλλες ηπείρους. Τις αναρτούμε σε stand και συζητάμε. • Αρχαία παιχνίδια, παιχνίδια των παππούδων μας. • Ιστορία με εικόνες από Η/Υ: Βρίσκουν πλήθος εικόνων και στη συνέχεια επινοούν σε ομάδες ιστορίες για παιδιά. • Μουσικό εργαστήριο: Αφού συμφωνήσουν για το θέμα, με όργανα, κρουστά και κινήσεις (παλαμάκια, χτυπήματα ποδιών, σφυρίγματα κ.ά.) καταλήγουν σε μια δική τους σύνθεση. • Παρουσίαση των δικαιωμάτων του παιδιού από τον Συνήγορο του Πολίτη. Συζήτηση σε ομάδες για ένα δικαίωμα και παρουσίαση στην τάξη με παντομίμα. Μελέτη περίπτωσης: Παιδιά της Αφρικής, ή της Ασίας. • Ασκήσεις από το λογισμικό της Β΄ Γυμνασίου (<u>Σχολείο</u>): <u>Απαρχές</u> • Παιχνίδια από το λογισμικό Γ΄- Δ΄ τάξης: <u>Τα δικαιώματα του παιδιού</u> (βρες το σωστό, σωστό/λάθος, βρες τη λέξη, πάζλ) 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 4, 6, 10, 22 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 3, 8, 9, 19 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 23, 42. - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 20, 22, 35, 37 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 5.3 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄-Δ΄ τάξης:</u> <i>Τα δικαιώματα του παιδιού (Ο Ιησούς ως παιδί, Τα δικαιώματα των παιδιών. Μηνύματα για την εποχή μας). Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας (Τα δικαιώματα του παιδιού, Ο Χριστός και τα παιδιά, Το δικαίωμα του παιδιού στη μόρφωση, Τα δικαιώματα του παιδιού και η Εκκλησία, Γέρων Παΐσιος προστάτης των παιδιών, εικόνες)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Η Υπαπαντή</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Καινή Διαθήκη: Οι Απαρχές – η Υπαπαντή, η Φυγή στην Αίγυπτο (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

5. Ποιος είναι ο Ιησούς Χριστός; (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • περιγράφουν και αξιολογούν τα προσωπικά χαρακτηριστικά του Ιησού μέσα από αφηγήσεις • αναγνωρίζουν την προέλευση των στοιχείων για τη ζωή του Ιησού Χριστού • αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τις «αντιφάσεις» γύρω από το πρόσωπο του Χριστού • αναγνωρίζουν τις βιβλικές αφηγήσεις σε έργα τέχνης (εκκλησιαστικά και κοσμικά) 	<p>i. <u>Από την ΚΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ήρθε στον κόσμο σαν ξένος: Φάτνη, βοσκοί, Ηρώδης, φυγή στην Αίγυπτο (Μτ 1, 18-25, 2, 1-15, Λκ 2, 1-20) • Αγαπημένος φίλος: Λάζαρος, Μάρθα, Μαρία (Ιω 11) • Ένας δάσκαλος που όλοι θαύμαζαν (Μτ 7, 28-29) • Ο Μεσσίας που όλοι προσδοκούσαν: Από το κήρυγμα στη Ναζαρέτ (Λκ 4, 16-20) • Κοντά σε όλους χωρίς διάκριση: Κλήση Λευί (Μτ 9, 9-13), Αλείψασα (Ιω 8, 3-11) <p>ii. Ζωή στην Παλαιστίνη στα χρόνια του Αυγούστου</p> <p>iii. Μπροστά στις εικόνες του Δωδεκάορτου</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επίσκεψη σε ένα ναό. Παρατήρηση και συζήτηση για το Δωδεκάορτο • Το δικό μας Δωδεκάορτο: Κατασκευή του πλαισίου ενός Δωδεκάορτου. Οι μαθητές συμφωνούν πως θα βάζουν στη διάρκεια της χρονιάς τις δικές τους ζωγραφιές για το κάθε γεγονός στην κατάλληλη θέση • Ο δάσκαλος πλαστικοποιεί 3 σειρές με τις εικόνες του Δωδεκάορτου και μια με τους τίτλους των εικόνων. Οι εικόνες χρησιμοποιούνται, προκειμένου να προσεγγίσουν οι μαθητές τις βιβλικές αφηγήσεις, μέσα από τον χωρισμό ομάδων, με παιχνίδι αντιστοίχισης, παράλληλη παρατήρηση, παιχνίδια με ομοιότητες και διαφορές • Τι θα σήμαινε να είσαι φίλος και μαθητής του Ιησού: Συζήτηση και παρουσίαση σκηνών από ομάδες • Βρίσκουν στο διαδίκτυο και παρουσιάζουν εικόνες του Ιησού απ' όλο τον κόσμο: Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking) • Αναζήτηση: Μουσικά έργα που γράφτηκαν για τον Χριστό (κλασική μουσική, τραγούδια) 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 30 - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 12, 13, 42 - Δ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 6, 8, 9 - ΣΤ' Δημοτικού (1995), δ.ε. 22-27 - ΣΤ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 13-15 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ'-Δ' τάξης:</u></p> <p><i>Γιορτές και πανηγύρια της Ορθοδοξίας (το Δωδεκάορτο)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <p><i>Καινή Διαθήκη: Οι Απαρχές, η διδασκαλία του Χριστού, (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

6. Γιορτάζοντας το Πάσχα (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • μοιράζονται εμπειρίες και συναισθήματα γύρω από τη γιορτή του Ορθόδοξου Πάσχα • συγκρίνουν τους τρόπους εορτασμού του Πάσχα σε όλο τον κόσμο • αναγνωρίζουν την αγάπη ως βασική ιδέα των αφηγήσεων του Πάθους 	<p>i. Στον δρόμο για το Πάσχα: Η Σαρακοστή, Σάββατο του Λαζάρου, Κυριακή των Βαΐων</p> <p>ii. Η Μεγάλη Εβδομάδα: Άνοιξη, εικόνες, μυρωδιές, ήχοι</p> <p>iii. Πάσχα: Η γιορτή της Αγάπης</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Το τελευταίο δείπνο με τους μαθητές (Μτ 26, 1-35) - Στον κήπο της αγωνίας (Μτ 26, 36-39) - Η δίκη, η καταδίκη και τα πάθη του Χριστού (Ιω 18, 12-24, Μτ 27,1. 11-31) - Η Σταύρωση (Μτ 27, 27-66) - Η Ανάσταση (Λκ 24, 1-8) i. Πασχαλινά έθιμα της Ελλάδας (Επιτάφιος, στεφάνια λουλουδιών, κόκκινα αυγά, κουλούρες, λαμπάδες) ii. Ορθόδοξη υμνογραφία, εικόνες και μουσική για το Πάθος και την Ανάσταση από όλον τον κόσμο iii. Το Πάσχα των Εβραίων (έθιμα, το τραπέζι του Πεσάχ) 	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή της Κυρα Σαρακοστής (βλ. εκπ/κό φάκελο Μπενάκη) • Ιδεοθύελλα για τη λέξη ΠΑΣΧΑ. Στη συνέχεια οι μαθητές κατηγοριοποιούν τις λέξεις. Συζητώντας καταλήγουμε τι γιορτάζουμε τελικά • Το Πάσχα σε όλο τον κόσμο: Βρίσκουν στο διαδίκτυο και παρουσιάζουν έθιμα και εικόνες από όλο τον κόσμο • Έθιμα και παραδόσεις στη χώρα μας. Μοιρολόι της Παναγίας, τοπικές παραλλαγές του μεσαιωνικού άσματος • Το «Πάσχα» της φύσης. Από τον χειμώνα στην άνοιξη: Ζωγραφική, κατασκευές, κολλάζ με λουλούδια • Σκαρώνουν ένα ημερολόγιο της Μ. Εβδομάδας (βλ. Εκπ/κό φάκελο Μπενάκη) • Χριστούγεννα και Πάσχα: Συγκρίνοντας τις δυο μεγάλες γιορτές (ατμόσφαιρα, στολισμός, συνήθειες, προτάσεις) • Οι τόποι των Παθών του Ιησού: Τότε και τώρα (προβολή από τον δάσκαλο, θεματική συζήτηση) • Κλασική μουσική για τα Πάθη: Ακούν το κομμάτι, εκφράζουν συναισθήματα, ζωγραφίζουν με χρώματα, βάζουν τίτλο. Τέλος, ο δάσκαλος αποκαλύπτει τον τίτλο του κομματιού. Σύγκριση με τους δικούς τους τίτλους • Βάφουμε αυγά, ετοιμάζουμε τσουρέκια και δώρα για ανήμπορους συμπολίτες μας • Γιορτάζουμε μαζί: Παρουσίαση του «Ο Φίλος μου ο Ααρών» • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Τα Πάθη και η Ανάσταση του Χριστού</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Β΄ Γυμνασίου (<i>Σχολείο</i>): <i>Το Πάθος και η Ανάσταση του Χριστού</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 40-48 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 35-40 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 46, 47 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 37, 38 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης:</u> <i>Τα πάθη και η Ανάσταση του Χριστού (Μεγάλη Σαρακοστή, Μεγάλη Εβδομάδα, Κυριακή του Πάσχα, Τα έθιμα του Πάσχα)</i></p> <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄-Δ΄ τάξης:</u> <i>Γιορτές και πανηγύρια της Ορθοδοξίας. Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας (πασχαλινά λόγια του αγίου Ιωάννη του Χρυσσοστόμου, «Χριστός Ανέστη» στο Πεκίνο, το βάψιμο των αυγών)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Η ανάσταση του Λαζάρου (ξυλόγλυπτο-παιχνίδι)</i> <i>Τα Πάθη και η Ανάσταση - Ο κύκλος της Μεγάλης Εβδομάδας (βίντεο, ύμνοι, εικόνες, παιχνίδια)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Καινή Διαθήκη: Το Πάθος και η Ανάσταση του Χριστού (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικός φάκελος:</u> <i>«Έθιμα του Πάσχα», Μουσείο Μπενάκη, 2003</i></p>

7. Ο κόσμος μας, ένα στολίδι (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συναισθάνονται και περιγράφουν την ομορφιά και τη στενή τους σχέση με τη φύση • εκφράζουν τις ιδέες και τους προβληματισμούς τους γύρω από τη σχέση των σύγχρονων ανθρώπων με την κτίση • ανακαλύπτουν και αξιολογούν τη στάση προσώπων από όλες τις θρησκείες προς τη φύση • αναγνωρίζουν στοιχεία της φύσης στη λατρεία του Χριστιανισμού και άλλων θρησκειών • προτείνουν και οργανώνουν οικολογικές δράσεις 	<p>i. Κόσμος σημαίνει στολίδι. Εξερευνώντας τα θαύματα γύρω μας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ζώα, πουλιά, λουλούδια, δέντρα, θάλασσα, βουνά, ποτάμια • Ο κύκλος της ζωής (από τη σύλληψη στη γέννηση) • Οι αλλαγές των εποχών σε όλο τον κόσμο <p>ii. Ο κόσμος: Αγάπη για το κοινό μας σπίτι</p> <p>iii. Η φροντίδα για το σπίτι μας, τον κόσμο μας, το στολίδι μας</p> <p>iv. Θρησκευτικά στολίδια του κόσμου (ναοί, προσκυνήματα)</p> <p>v. Η φύση στη λατρεία των θρησκειών (νερό, φυτά, γιορτές, αγιασμός του ύδατος, ευλογία των καρπών κλπ.)</p> <p>vi. Όλα τα πλάσματα αξίζει να σωθούν</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΠΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Κιβωτός του Νώε (Γεν 7) - Ψαλμοί 19, 2-7. 104, 1-35. 147, 1-20. 148, 1-14 • Αφηγήσεις και ιστορίες: Άγ. Φραγκίσκος της Ασίζης, ιστορίες από το Λαουσαϊκόν 	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές κατασκευάζουν έναν «κήπο» με χρωματιστά χαρτιά και υλικά (λουλούδια, φυτά, δέντρα...) • Αφού έχουν βρει από το διαδίκτυο είδη προς εξαφάνιση, φτιάχνουν μια «κιβωτό»: Τι χρειάζεται να σώσουμε σήμερα; • Σχέδιο δράσης: Τα παιδιά συζητούν τι θα μπορούσαν άμεσα να κάνουν για να βελτιώσουν το περιβάλλον τους (π.χ. τα αδέσποτα της γειτονιάς, τις γλάστρες της τάξης, ένα δέντρο της αυλής του σχολείου) • Ξαναφτιάχνω (το σχολείο μου, τη γειτονιά μου, τη χώρα μου, τον κόσμο). Δραστηριότητα σε ομάδες: Σχέδια, κατασκευές, μουσική • Αναζήτηση στο διαδίκτυο για εικόνες θρησκευτικών τόπων από όλο τον κόσμο • Σε επιλεγμένες εικόνες από μεγάλα και μικρά προσκυνήματα, τα παιδιά συζητούν για ομοιότητες και διαφορές • Επίσκεψη σε κοντινό ξωκλήσι, μελέτη της χρήσης του χώρου με άξονα τον σεβασμό στο περιβάλλον • Παιχνίδι ρόλων ή ζωγραφική με σκίτσα πάνω στις ιστορίες για θρησκευτικά πρόσωπα και τη φύση • Ζωγραφίζουμε τραγούδια: Ακούγεται ή οι μαθητές τραγουδούν ένα τραγούδι π.χ. για την ομορφιά της φύσης. Σε ομάδες ζωγραφίζουν σε πλακάτ όσα τους άγγιξαν. Γράφουν ένα δικό τους κείμενο • Σε ομάδες δημιουργούν πλακάτ με συνθήματα για τη διάσωση της φύσης. • Παιχνίδια από το λογισμικό Γ'-Δ' τάξης: Η κιβωτός του Νώε (βρες το σωστό, σωστό/λάθος, βρες τη λέξη, πάζλ) • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό Ε' τάξης: <i>Αγώνες για έναν κόσμο ανθρωπινότερο</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Α' Γυμνασίου (Σχολείου): <i>Δημιουργία</i> • Δικτύωση με σχολεία άλλων περιοχών και ανταλλαγή δεδομένων (εικόνων, φωτογραφιών κλπ) με στόχο τη γνωριμία με περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που χρήζουν προστασίας 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (1992), δ.ε. 7, 8, 9, 13, 17 - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 5, 6, 7, 10, 15 - Ε' Δημοτικού (1995), δ.ε. 40, 41. - Ε' Δημοτικού (2006), δ.ε. 5.1 <p><u>Κείμενα και εικόνες από το λογισμικό Γ'-Δ' τάξης:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Η κιβωτός του Νώε - Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας: <i>Απειλούμενα είδη ζώων στην Ελλάδα, Εθνικά προστατευόμενες περιοχές, Η ευθύνη του ανθρώπου απέναντι στο περιβάλλον, Οικολογικές οργανώσεις</i> <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε' τάξης:</u></p> <p><i>Αγώνες για έναν κόσμο ανθρωπινότερο (οικοθεολογία – μόλυνση περιβάλλοντος, κίνδυνος εξαφάνισης ζώων και φυτών)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <p><i>Παλαιά Διαθήκη: Ο Νώε και ο Κατακλυσμός (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Γενικοί στόχοι τάξης

Οι μαθητές:

1. να γνωρίσουν βιβλικές αφηγήσεις και θρησκευτικές ιστορίες, τις οποίες να συνδέσουν με τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα
2. να προσεγγίσουν σε ένα πρώτο επίπεδο βασικά θέματα του Χριστιανισμού και άλλων θρησκειών (προσευχή, ιεροί τόποι και προσκυνήματα, λατρεία, ηθική στάση) και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία τους για τη ζωή των ανθρώπων
3. να διερευνήσουν τη στενή σχέση της θρησκείας με τον χώρο και τον χρόνο
4. να ανακαλύψουν τη σημασία των ιερών γραφών για τον Χριστιανισμό αλλά και για άλλες θρησκείες
5. να αναπτύξουν ικανότητες εύρεσης και παρουσίασης πληροφοριών, διαλόγου, συνεργασίας και δημιουργικής έκφρασης
6. να διαμορφώσουν στάσεις σεβασμού της θρησκευτικής και πολιτιστικής ετερότητας

1. Όταν οι άνθρωποι προσεύχονται (3 ώρες)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • διατυπώνουν ερωτήματα και εκφράζουν ιδέες γύρω από τον ρόλο της προσευχής στη ζωή τη δική τους και των γύρω τους • αξιολογούν τον ρόλο της προσευχής στα πρόσωπα των βιβλικών κειμένων που επεξεργάζονται • αντιλαμβάνονται τη θέση της προσευχής στις άλλες θρησκευτικές παραδόσεις • επισημαίνουν την οικουμενική διάσταση της προσευχής • αναγνωρίζουν τον ρόλο της προσευχής στη ζωή του Χριστού 	<p>i. Η πρωινή προσευχή στο σχολείο, ο Αγιασμός στο σχολείο</p> <p>ii. Εικόνες προσευχής από όλο τον κόσμο: Ποιοι άνθρωποι, πότε, πού και γιατί προσεύχονται;</p> <p>iii. <u>Από την ΠΔ και την ΚΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Στο καμίνι της φωτιάς: Τρεις Παιδες εν καμίνω (Δν 3, 1-23, 51-90. 3, 24-33) • Προσευχή του Μιχαία (Μιχ 7, 14-20) • Προσευχή του Εζεκία (Ησ 38, 10-20) • Ψαλμοί 135, 136, 141, 148, 149, 150 • Ο Ιησούς προσευχόμενος (Μκ 1, 35, Λκ, 5, 15-16. 6, 12) • Δυο άνθρωποι προσεύχονται (Λκ 18, 10-14): Τελώνης και Φαρισαίος • Ζητάτε και θα σας δοθεί (Μτ 7, 7-11) • Κυριακή Προσευχή (Λκ 11, 1, Μτ 6, 9-13) <p>iv. Προσευχές από όλο τον κόσμο</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πώς προσεύχονται οι Μουσουλμάνοι • Προσευχές των Εβραίων - Σεμά <p>v. Παγκόσμιοι τόποι προσευχής</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδεοθύελλα με τη φράση «Προσευχή στο σχολείο» • Αφού δούμε τις εικόνες από όλο τον κόσμο, συζητάμε το ποιοι, πότε και πού· έτσι ευκολότερα μεταβαίνουμε στο «γιατί». • Διαμορφώνουμε στον πίνακα εννοιολογικό χάρτη • Οι μαθητές βρίσκουν από το διαδικτυο τόπους προσευχής (τζαμιά, ναούς, βωμούς, παγόδες κ.ά.) και ανθρώπους που προσεύχονται από όλο τον κόσμο. Τις εντάσσουν σε ένα κολλάζ με αντίστοιχες φωτογραφίες και σύμβολα • Το «Πάτερ ημών» σε διάφορες γλώσσες • Προσευχή Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης, προσευχή των ναυτικών (Καββαδία) • Έθιμα προσευχής των τριών μονοθεϊστικών θρησκειών (π.χ. νίψη προσώπου, χαλάκι προσευχής μουσουλμάνων, Μεζουζά) • Συζήτηση στην τάξη: «Αν έφτιαχνα μια προσευχή, θα ήθελα να λέει για...» • Μελέτη περιπτώσεων από «γράμματα στον Θεό» • Ασκήσεις και τόποι στο διαδικτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι</i> • Διαφορετικοί τόποι προσευχής στην Ιερουσαλήμ 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 1, 5, 11 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 1, 3, 4, 9 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 17, 37, 38, 39 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 10, 24 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 80, 114 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄-Δ΄ τάξης:</u></p> <p><i>Ο προφήτης Δαβίδ ως άνθρωπος της προσευχής και της δράσης. Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας (Η προσευχή, είπαν για την προσευχή, ψαλμωδία, μερικοί στίχοι από τον ψαλμό 103 του Δαβίδ, εικόνες)</i></p> <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης:</u></p> <p><i>Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι (ρωμαιοκαθολικοί και προτεστάντες, εβραίοι και μουσουλμάνοι, παγκόσμιος χάρτης θρησκειών)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u></p> <p><i>Άγιοι Τρεις Παιδες, Προσεύχομαι κάθε μέρα, Επί του Όρους ομιλία</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας - Το Ισλάμ - Όψεις της Θρησκείας

2. Η Μητέρα του Χριστού (3 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συναισθάνονται και εξηγούν τον ρόλο της μητέρας στην προαγωγή και διαφύλαξη της ζωής, με τη γέννηση, ανατροφή και φροντίδα των παιδιών • μοιράζονται εμπειρίες και βιώματα (θετικά και αρνητικά) από τη σχέση τους με τη μητέρα τους • «διαβάζουν» στην εικόνα του Ευαγγελισμού τον ρόλο της Παναγίας για τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο • ανακαλύπτουν τα χαρακτηριστικά της σχέσης των Χριστιανών με την Παναγία μέσα από τις εικόνες και τις προσωινμίες της 	<p>i. Η αγάπη της μητέρας, η αγάπη προς τη μητέρα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Νανουρίσματα, τραγούδια και ποιήματα • Η γιορτή της μητέρας <p>ii. Διηγήσεις για την Παναγία: Ιωακείμ, Άννα, Εισόδια</p> <p>iii. <u>Από την ΚΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ευαγγελισμός (Λκ 1, 26-38) • Ύμνος της Μαρίας (Λκ 1, 46-50) <p>iv. Γιορτάζοντας τον Ευαγγελισμό στην Ελλάδα</p> <p>v. Ονόματα και γιορτές για τη Μητέρα του Χριστού</p> <p>vi. Εικόνες της Παναγίας από όλο τον κόσμο</p> <p>vii. Η Παναγία στο Κοράνι</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές ρωτώντας άλλους (γιαγιάδες, πατέρα, φίλους) μαθαίνουν πράγματα για τη μητέρα τους (συνήθειες, προτιμήσεις, σημαντικές στιγμές κ.ά.) και κατασκευάζουν στην τάξη ένα δώρο-έκπληξη. Στόχος: Σε αγαπώ σημαίνει σε γνωρίζω • Διαφορετικές εικόνες της Παναγίας στον χριστιανικό κόσμο: Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking) • Ελληνικά τραγούδια που έχουν τη λέξη Παναγία • Έρευνα: Τα πολλά ονόματα που δίνουμε στη Μητέρα του Χριστού (Γλυκοφιλούσα, Βρεφοκρατούσα, Οδηγήτρια, κλπ.) • Έρευνα: Χωριά, εκκλησίες και εικόνες που φέρουν το όνομα της Παναγίας ή τοπωνύμια και επωνυμίες ναών κάθε περιοχής (π.χ. Τρυπητή, Προυσιώτισσα, Εκατονταπυλιανή, Κανάλα κ.ά.) • Ιστορίες από την ΚΔ που παρουσιάζουν τη σχέση της Παναγίας με τον Χριστό (Δωδεκαετής, Κανά, κλπ) • Εργασία σε ομάδες και συζήτηση με θέμα: Η Παναγία ως μητέρα του Χριστού και ως σκέπη και καταφυγή των χριστιανών • Ασκήσεις από το λογισμικό της Β΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 2 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 17, 18 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 53, 54 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 35 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄-Δ΄ τάξης:</u> <i>Γιορτές και πανηγύρια της Ορθοδοξίας (Οι γιορτές της Παναγίας (Γέννηση, Εισόδια, Ευαγγελισμός, Σύναξη, Κοίμηση). Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας (Η λατρεία της Παναγίας, Ονόματα της Παναγίας, Ποιήματα για την Παναγία)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Πριν από τον Χριστό, Οι Χαιρετισμοί της Θεοτόκου, Ο Δεκαπενταύγουστος και η Παναγία μας</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Καινή Διαθήκη: Οι Απαρχές – η Γέννηση, τα Εισόδια, ο Ευαγγελισμός, η Κοίμηση της Θεοτόκου (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> - <i>Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας</i> - <i>Το Ισλάμ</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικός φάκελος:</u> <i>Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Παναγία, η Μητέρα του Θεού, Μουσείο Μπενάκη, 2001</i></p>

3. Σπουδαία «παιδιά» (3 δώρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • μπαίνουν στη θέση των προσώπων των βιβλικών αφηγήσεων και παρουσιάζουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και τις ιδέες τους • εκφράζουν κρίσεις για τις δράσεις και τις ενέργειες των προσώπων • αναγνωρίζουν τον ρόλο του Θεού στη ζωή των ανθρώπων, όπως αναδεικνύεται στις βιβλικές αφηγήσεις • συνειδητοποιούν τη δυναμική της διαφορετικότητας και ότι κάθε παιδί μπορεί να παίξει ένα σπουδαίο ρόλο • αφηγούνται τις διηγήσεις των βιβλικών κειμένων 	<p>i. <u>Από την ΠΔ και την ΚΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ισαάκ (Γεν 17, 15-17. 21, 1-8): Ένα παιδί-δώρο • Μωυσής: Ένα παιδί που σώθηκε από τα νερά και αξιώθηκε να δει τον Θεό, η γέννηση του Μωυσή (Εξ 2, 1-10) / η Φλεγόμενη Βάτος, η κλήση του Μωυσή (Εξ 3) • Δαβίδ (Α΄ Βασ 16, 1-13, Α΄ Βασ 17, Β΄ Βασ 5, 1-5, Ψαλμοί 21, 30, 89, 132): Ο μικρός βοσκός της Βηθλεέμ που έγινε δοξασμένος βασιλιάς • Σολομώντας (Α΄ Βασ 4 και 5): Ο σοφός βασιλιάς των Εβραίων που έκτισε τον Ναό της Ιερουσαλήμ • Δανιήλ, Ανανίας, Αζαρία, Μισαήλ (Δν 3, 1-90): Στα παλάτια της Βαβυλώνας, υπόδειγμα γνώσης, καλοσύνης και θάρρους • Ιωάννης ο Βαπτιστής (Λκ 1, 5-25. 39-45. 57-66): Άνοιξε τον δρόμο για τον Χριστό <p>ii. Από την καθημερινή ζωή:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παιδιά με αναπηρία • Παιδιά που αγωνίζονται να βοηθήσουν την οικογένειά τους • Παιδιά «θαύματα» 	<ul style="list-style-type: none"> • Σε ένα χαρτόνι χωρισμένο σε 4 μέρη, ο κάθε μαθητής ζωγραφίζει σε κάθε μέρος τον εαυτό του όπως θα ήθελε να είναι ή κάτι που θα ήθελε να κάνει σε 10 χρόνια. Στόχος: Άνοιγμα στο μέλλον, προσδοκίες, αυτά που η ζωή προσδοκά από εμάς • Δραματοποίηση σκηνών από τις αφηγήσεις • Συζήτηση με αφορμή την τραυλότητα του Μωυσή: Είναι η αναπηρία καταδίκη; • Παιχνίδι ενσυναίσθησης: Οι μαθητές χωρίζονται σε ζευγάρια. Δένουμε τα μάτια στον έναν ή ακινητοποιούμε με ένα ξύλο το πόδι του ενός. Ο άλλος, θα πρέπει να τον οδηγήσει, να τον βοηθήσει να περπατήσει μια διαδρομή • Μελέτη στο σχολείο μας: «Μια μέρα ενός συμμαθητή μας σε αναπηρικό καροτσάκι» (τυφλό ή με σπασμένο πόδι) είναι το σχολείο έτοιμο γι' αυτό; Τα παιδιά μελετούν τους χώρους του σχολείου, τον εξοπλισμό, τις αίθουσες, το μάθημα • Δουλεύοντας με τέχνη τις βιβλικές αφηγήσεις (Artful Thinking): Ανακάλυψη εικόνας (αναζήτηση και αναγνώριση λεπτομερειών), ανασύνθεση λεπτομερειών, δημιουργία δικών τους τίτλων κ.ά. • Μουσικό εργαστήριο: Οι μαθητές σε συνεργασία με τον δάσκαλο της Μουσικής συνθέτουν κομμάτια εμπνευσμένα από τις διηγήσεις (π.χ. με φλάουτο για Δαβίδ, με κρουστά για φλεγόμενη βάτο κ.ά.) • Η Αγία Γραφή διηγείται (Godly Play) • Ασκήσεις από το λογισμικό της Α΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Οι Πατριάρχες, η Έξοδος, οι Βασιλείς</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 7, 10, 11 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 5, 8, 9 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 6 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 6 - Α΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 35, 48, 76, 83 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄ Δ΄ τάξης:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> α) <i>Ο Μωυσής και οι 10 εντολές (Ο Μωυσής στο παλάτι του Φαραώ),</i> β) <i>Ο προφήτης Δαβίδ ως άνθρωπος της προσευχής και της δράσης (Δαβίδ, ο μελλοντικός βασιλιάς)</i> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Παλιά Διαθήκη: Οι Πατριάρχες, η Έξοδος, οι Βασιλείς (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

4. Όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν τη μοναδικότητά τους σε σχέση με τις ικανότητες, δεξιότητες και χαρακτηριστικά τους • αναγνωρίζουν και εκθέτουν τις ικανότητες και τα χαρίσματα των συμμαθητών τους • ανακαλύπτουν τη σημασία της γιορτής των Θεοφανίων για τους Χριστιανούς • περιγράφουν και εξηγούν το τελετουργικό τυπικό του Βαπτίσματος και του Χρίσματος 	<p>i. Τα ονόματά μας (η ιστορία των επωνύμων και των ονομάτων μας)</p> <p>ii. Τα χαρίσματά μας</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ</u>: Η παραβολή των ταλάντων (Λκ 19, 11-27) • Αφηγήσεις από συναξάρια <p>iii. Μια γιορτή γεμάτη φως: Θεοφάνια</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ</u>: Η Βάπτισμα του Ιησού (Μτ 3, 13-17) • Έθιμα των Θεοφανίων στον τόπο μας <p>iv. Ένα παιδί βαπτίζεται στο όνομα του Χριστού</p> <ul style="list-style-type: none"> • Βάπτισμα και Χρίσμα των Ορθοδόξων • Βάπτισμα και Χρίσμα των Ρωμαιοκαθολικών • Βάπτισμα των Προτεσταντών • Ο νονός μας / η νονά μας <p>v. Τελετές ενηλικίωσης σε θρησκείες του κόσμου:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μπαρ Μιτσβά / Μπατ Μιτσβά • Ενηλικίωση των Μουσουλμάνων • Ενηλικίωση των Ινδουιστών <p>vi. Γιορτές του κόσμου γεμάτες χαρά και φώς</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Χανουκά</u> • <u>Diwali</u> 	<ul style="list-style-type: none"> • «Το αστέρι μου»: Κάθε μαθητής παίρνει σε χαρτί Α4 ζωγραφισμένο ένα αστέρι με 5 κορυφές, σε κάθε κορυφή του γράφει: Όνομα, τι μου αρέσει να κάνω, πιο αγαπημένο μου πρόσωπο, αγαπημένο τραγούδι, αγαπημένος τόπος. Στη συνέχεια τα παιδιά είτε χωρίζονται σε ομάδες με ομοιότητες, είτε τοποθετούν τα αστέρια τους σε τοίχο, και με κλωστές συνδέουν τα κοινά σημεία. Ακολουθεί συζήτηση για τα χαρίσματα • Οι μαθητές σε κύκλο με μουσική υπόκρουση: Ο καθένας δίνει μία κάρτα με το όνομά του στον διπλανό του, που γράφει ένα χάρισμά του μόλις η μουσική σταματά. Στο τέλος ο καθένας παίρνει τη δική του κάρτα • Προγραμματισμένη συμμετοχή σε βαπτίσις • Κατασκευή με χρωματιστά χαρτόνια: Τα υλικά του Βαπτίσματος και του Χρίσματος • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Εικόνες για τη βάπτισμα του Χριστού απ' όλο τον κόσμο • Project: «Το νερό και το φως στη ζωή μας και στις θρησκείες» • Έθιμα και παραδόσεις των Φώτων σε χώρες της Ευρώπης • Οι μαθητές αναζητούν στο διαδικτυο φωτογραφίες συνομηλίκων τους από μακρινές χώρες (έμφαση στα πρόσωπα, στα ρούχα, στις εκφράσεις, στα χτενίσματα, στις ασχολίες και τις συνήθειές τους). Συζητούν για ομοιότητες και διαφορές • Συζήτηση με θέμα «ανακαλύπτω τα χαρίσματά μου» • Προετοιμάζουν στο σπίτι τη σημασία των ονομάτων τους. Σε συνεργασία με τον διπλανό τους παρουσιάζουν ο ένας το όνομα του άλλου και τη σημασία του • Τι τραγούδια του κόσμου ξέρουμε; Ένα ξένο τραγούδι μας δημιουργεί οικεία συναισθήματα; 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (1992), δ.ε. 14, 25-28 - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 11, 21-24 - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 27 - Β' Γυμνασίου (2006), δ.ε. 45, 48 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ'-Δ τάξης:</u></p> <p><u>Γιορτές και πανηγύρια της Ορθοδοξίας.</u> Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας: <u>Θεοφάνια-Τα Φώτα, ο αγιασμός των υδάτων</u></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <u>Η Βάπτισμα</u></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <u>Καινή Διαθήκη: Οι Απαρχές – η Βάπτισμα του Χριστού (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</u></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <u>Όψεις της Θρησκείας</u></p> <p><u>Εκπαιδευτικός φάκελος</u> <u>Εκπαιδευτικά προγράμματα, Καλλιπάτειρα, όλοι ίσοι όλοι διαφορετικοί</u></p>

5. Ιεροί τόποι και ιερές πορείες (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν τη σημασία του ταξιδιού στις θρησκείες • εξηγούν γιατί οι Χριστιανοί κάνουν προσκυνήματα και τάματα • γνωρίζουν θρησκευτικούς προορισμούς άλλων ομολογιών και θρησκειών • αφηγούνται τις διηγήσεις των βιβλικών κειμένων 	<p>i. Τα ταξίδια στη ζωή μας / η ζωή μας σαν ταξίδι και πορεία ανακάλυψης</p> <p>ii. Σπουδαία ταξίδια της Βίβλου</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΠΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Αβραάμ (Γεν 12, 1-20): Αναζητώντας πατρίδα με οδηγό τον Θεό - Η Έξοδος (Εξ 12, 37-42. 14, 1-10): Ένα ταξίδι προς τη Γη της Επαγγελίας - Η πορεία στην έρημο (Εξ 13, 17-22) - Η εγκατάσταση στη γη Χαναάν (Ιησ 1, 1-3. 4, 19-24. 6, 15-20) • Τα ταξίδια του Χριστού. <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Ταξίδια στη Γαλιλαία (π.χ. Mt 14, 13- 36. 15, 21-22, 29, 39. 16, 13) - Είσοδος στα Ιεροσόλυμα για να γιορτάσει το Πάσχα (Μκ 11, 1-11) <p>iii. Ταξίδια των Χριστιανών για προσκυνήματα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προσκυνήματα στην Ελλάδα: Άγιο Όρος, Μετέωρα, Τήνος, Παναγία Σουμελά, προφήτης Ηλίας • Προορισμοί Ρωμαιοκαθολικών: Φατίμα, Λούρδη, Κομποστέλα • Άγιοι Τόποι <p>iv. Προσκυνήματα θρησκειών του κόσμου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ιερουσαλήμ: Προσκύνημα για τρεις θρησκείες • Μέκκα • Μπεναρές (Γάγγης) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδεοθύελλα με τη λέξη ΤΑΞΙΔΙ (προετοιμασία, αισθήματα, ανάγκες, διαθέσεις, σκοπός). Στόχος: Διαμόρφωση ετοιμότητας των μαθητών για την κατανόηση του «ιερού» ταξιδιού: να προσκυνήσεις, να ενώσεις το παρελθόν με το παρόν, να βρεθείς με άλλους πιστούς κ.ά. • Εργασία σε ομάδες: Προγραμματισμός ενός ταξιδιού (επιλογή τόπου, προετοιμασία, τι θα δω, τι θα πάρω μαζί μου, τι θα προσφέρω στους ντόπιους κλπ) • Εργασία σε ομάδες: Που θα ήθελα να πάω, τι θα ήθελα να δω και το αντίθετο. Τι θα ήθελα να δείξω σε κάποιον που ερχόταν στον τόπο μου. • Google Earth: Η διαδρομή του Αβραάμ, η διαδρομή της Εξόδου • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Βαΐοφόρος • Σενάριο: Ένα παιδί που χάνει τους γονείς του στη διάρκεια ενός προσκυνηματικού ταξιδιού (παρουσίαση σκηνής χρησιμοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία από το μάθημα) • Βρίσκουν από το διαδίκτυο φωτογραφίες ιερών αποδημών των Μουσουλμάνων • Σχεδιάζουν τα ταξίδια του Χριστού στον χάρτη, γνωρίζουν την εποχή και τους τόπους • Παρουσίαση ιερών προορισμών (ποιοι πάνε, πότε, πώς, γιατί κλπ) • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό Ε΄ τάξης: <i>Οι αγώνες στη ζωή μας – Άγιο Όρος</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ΄ Γυμνασίου (<i>Σχολείο</i>): <i>Ο Χριστιανισμός σήμερα</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 35 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 2, 7, 29, 45 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 2, 7, 24, 37 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 55 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 36 <p><u>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε΄ τάξης:</u></p> <p><i>Οι αγώνες στη ζωή μας – Άγιο Όρος (ταξίδι στον Άθω, στιγμές από τη ζωή των μοναχών, φυσικό περιβάλλον, αρχιτεκτονική, τέχνη, μοναστική ζωή)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Βαΐοφόρος</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Παλαιά Διαθήκη: Χάρτες (Βιβλιοθήκη)</i> - <i>Καινή Διαθήκη: Χάρτες (Βιβλιοθήκη)</i> - <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Χάρτες (Βιβλιοθήκη)</i> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Το Ισλάμ</i> - <i>Όψεις της Θρησκείας</i>

6. Οι Προφήτες της Βίβλου (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρουσιάζουν στοιχεία για τη ζωή και τη δράση συγκεκριμένων προφητών • συνειδητοποιούν την ανάδειξη -στα κείμενα των προφητών- του Θεού ως Πατέρα που δεν παύει να προστατεύει τα παιδιά του • συνειδητοποιούν τη σχέση των προφητών με το πρόσωπο του Ιησού Χριστού • εκφράζουν τις προσωπικές τους ιδέες για τα κείμενα που επεξεργάζονται • εξηγούν με δικά τους λόγια τη σχέση των προφητικών μηνυμάτων με τη σύγχρονη ζωή • διακρίνουν μεταξύ προφητών και ανθρώπων που «προλέγουν» το μέλλον (μέντιουμ κ.ά.) • εξηγούν γιατί οι προφήτες θεωρούνται το «στόμα του Θεού» • μαθαίνουν όσα ονόματα προφητών μπορούν 	<p>i. «Πήγαινε και πες σ' αυτόν τον λαό» (Ησ 6, 1-8): Κλήθηκαν από τον Θεό να αναλάβουν μια μεγάλη αποστολή</p> <p>ii. Ζωές γεμάτες περιπέτειες στην εποχή της Βίβλου (Ωσηέ, Αμώς, Ιερεμίας, Ησαΐας)</p> <p>iii. Με κίνδυνο της ζωής τους δεν παύουν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Υπενθυμίζουν τη φροντίδα και την αγάπη του Θεού (Ησ 57, 14-15, Ωσ 4,1. 5,1. 11, 1-4. 8): «Αγάπησα τον Ισραήλ από τότε που ήταν νήπιο» • Καταδικάζουν την τυπική λατρεία του Θεού και τη λατρεία των ειδώλων (Αμ 5, 21-24, Ησ 44, 9-20, Ιερ 10, 3-5): «Δεν με αγγίζουν τα πανηγύρια σας» • Καλούν τους ανθρώπους να αλλάξουν ζωή (Αμ 5, 14-16): «Κάντε το καλό και όχι το κακό» • Κρίνουν τους ισχυρούς και υπερασπίζονται τους αδύνατους και κατατρεγμένους (Αμ 5, 11-12): «Ξέρω τις ανομιές σας» • Προειδοποιούν για τις επερχόμενες καταστροφές (Αμ 6, 1-7, Ιερ 7, 1-11): «Θα τελειώσουν οι γιορτές» • Τονίζουν ότι ο Θεός δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο (Ιεζ 36, 25-28, Ησ 49, 15-16): «Θα σας δώσω καινούργια καρδιά»: • Αναγγέλλουν τον ερχομό του Χριστού στον κόσμο (Ησ 9, 5-6. 11, 1-9): «Γεννήθηκε για μας παιδί!» <p>iv. Εικόνες των Προφητών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Καταιγισμός ιδεών με τη λέξη «Προφήτες». Κατηγοριοποίηση, συζήτηση σε ομάδες για το έργο και την αποστολή των προφητών. Αναδεικνύουν πληροφορίες για τα πρόσωπα και την εποχή τους • Δραματοποίηση σκηνών από τη ζωή και την εποχή των προφητών • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Εικόνες προφητών (εκκλησιαστικές και κοσμικές) • Με τη βοήθεια ηλεκτρονικής αναζήτησης, εντοπίζουν τη λέξη «προφήτης» στην ψηφιακή έκδοση της ΚΔ. Μελετούν τη σημασία που έχουν οι αναφορές στους προφήτες στις αφηγήσεις της ΚΔ • Ζωγραφίζουν εικόνες και δημιουργούν κολλάζ σχετικά με τις προρρήσεις των προφητών για την εποχή του Μεσσία • Μουσικό εργαστήριο: μελοποιούν το Ησ 65, 16-25 (Καινούργιος ουρανός και καινούργια γη) • «Κείμενά μου – θησαυροί μου»: δουλεύοντας σε δυάδες επιλέγουν φράσεις και αποφθέγματα προφητών. Θεμελιώνουν την επιλογή τους • Βρίσκουν τα προφητικά βιβλία στην Αγία Γραφή • Εντοπίζουν γιορτές προφητών στο χριστιανικό εορτολόγιο • Ο Θεός ως Πατέρας 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (1992), δ.ε. 20 - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 17 - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 5 - Δ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 5 - ΣΤ' Δημοτικού (1995), δ.ε. 10 - ΣΤ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 6 - Α' Γυμνασίου (1987), δ.ε. 24-32 - Α' Γυμνασίου (1993, Η' έκδ.), δ.ε. 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 - Α' Γυμνασίου (2006, Α' έκδ.), δ.ε. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 30 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Θρησκευτικών Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ (2000):</u> Παλαιά Διαθήκη: Προφήτες, οι κήρυκες του λόγου του Θεού</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ (2007):</u> Παλαιά Διαθήκη: Οι Προφήτες (Μουσείο, Βιβλιοθήκη, Σχολείο/Ασκήσεις)</p>

7. Ιερά βιβλία (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • εξηγούν ποιος και γιατί μπορεί να διαβάσει την Αγία Γραφή • παρουσιάζουν και περιγράφουν εικόνες και διηγήσεις με τις οποίες η Αγία Γραφή μιλάει για τον Θεό • γνωρίζουν ονόματα του Θεού και σημασίες τους στον Ιουδαϊσμό και στο Ισλάμ • γνωρίζουν τις ονομασίες των ιερών βιβλίων του Ιουδαϊσμού, του Ισλάμ και άλλων θρησκειών 	<p>i. Αγία Γραφή: Το ιερό βιβλίο των Χριστιανών</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μια μικρή βιβλιοθήκη • Τόσο διαφορετικά βιβλία! (Ιστορίες, ποιήματα, νόμοι, παροιμίες, προφητείες) • Η χώρα της Βίβλου • Η Αγία Γραφή μιλάει για τον Θεό και την σχέση του με τον άνθρωπο: <ul style="list-style-type: none"> - Δημιουργός του κόσμου και του ανθρώπου (Γεν 1 και 2, Ψαλμός 23) - «Αύρα λεπτή» (Γ΄ Βασ 19, 11-12): Προφήτης Ηλίας - «Εγώ ειμί η οδός» (Ιω 14, 6): Συνοδοιπόρος του ανθρώπου - Πατέρας που φροντίζει για όλα τα παιδιά του (Μτ 26, 32) - «Φως του κόσμου» (Ιω 8, 12) - «Η βάση της σοφίας» (Παρ 1, 7. 3, 13-18) <p>ii. Τα ιερά βιβλία των θρησκειών του κόσμου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Το Κοράνι (Ισλάμ): Το θέλημα του Αλλάχ, οδηγός για τη ζωή των Μουσουλμάνων, στην αραβική γλώσσα, καλλιγραφία, ιερό αντικείμενο (τυλίγεται με πολύτιμο ύφασμα, τοποθετείται σε υψηλό ράφι, αγγίζεται με πλυμένα χέρια) • Η Τορά (Ιουδαϊσμός): Ο Νόμος του Θεού, στη Συναγωγή, εβραϊκή γλώσσα • Βέδες, Σούτρες, Ταό, • Τα βιβλία του Κομφούκιου <p>iii. Το όνομα/ονόματα του Θεού στα Ιερά Βιβλία του Ιουδαϊσμού και του Ισλάμ (τα 99 ονόματα)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ιδιοθύελλα με τη λέξη ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ. Στόχος: Να πλαισιώσουμε τις αφηγήσεις που έχουμε δουλέψει μέχρι τώρα και να αναγνωρίσουν οι μαθητές τον ρόλο της Αγίας Γραφής γενικότερα (στην Εκκλησία, ως ανάγνωσμα, έμπνευση για τέχνη, σινεμά, ονόματα, ρητά κ.ά.) • «Αναγνωρίζουμε το είδος των κειμένων»: Δίδεται στους μαθητές φύλλο εργασίας με διαφορετικά κείμενα (παραβολή, εικόνα, ψαλμός, νόμος, ιστορία κ.ά.). Στη συζήτηση νοηματοδοτούνται οι όροι/έννοιες «πραγματικό γεγονός», «αφηγηματική αλήθεια» κ.ά. • Βρίσκουν από το διαδίκτυο χειρόγραφα ισλαμικής τέχνης (η καλλιγραφία και οι μικρογραφίες, μεγεθύνσεις των μοτιβων, το όνομα του Αλλάχ) • Η αραβική γλώσσα, αντίθετα από την ελληνική, γράφεται από δεξιά προς τα αριστερά! Προσπάθησε να γράψεις με αυτόν τον τρόπο. Πόσο δύσκολο είναι; • Ζωγραφίζουν εικόνες εμπνευσμένες από τα ονόματα του Θεού • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Η αλήθεια καταγράφεται</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 9 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 7 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 8, 14 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 12 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 7 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 3 - Α΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 11, 14 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 19, 23 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: Η αλήθεια καταγράφεται (η Αγία Γραφή ενώνει τον κόσμο, βιβλία Π.Δ. και Κ.Δ., χάρτες)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Παλαιά Διαθήκη: Η Παλαιά Διαθήκη και η Εποχή της (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη) Καινή Διαθήκη: Η Εποχή της Καινής Διαθήκης (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας - Το Ισλάμ - Όψεις της Θρησκείας

Προσδοκώμενες επάρκειες των μαθητών στο τέλος του κύκλου

A. Ως προς τη γνώση και κατανόηση του κόσμου της θρησκείας

- Αφηγούνται βιβλικές ιστορίες και ανακαλύπτουν το νόημά τους
- Χρησιμοποιούν θρησκευτικές λέξεις και φράσεις σχετικά με χαρακτηριστικά και σημασίες της θρησκείας στη ζωή των ανθρώπων
- Αναγνωρίζουν σύμβολα και ιερές πράξεις του Χριστιανισμού και άλλων θρησκειών και ανακαλύπτουν το νόημά τους
- Περιγράφουν ομοιότητες που υπάρχουν στις θρησκείες
- Αναγνωρίζουν τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους εκφράζονται οι θρησκείες
- Διατυπώνουν απορίες και ερωτήματα
- Αναγνωρίζουν τη θέση και τον ρόλο της θρησκείας στη ζωή των ανθρώπων

B. Ως προς την κατανόηση της πολιτιστικής εμβέλειας του θρησκευτικού φαινομένου

- Αναγνωρίζουν θρησκευτικά μνημεία και σύμβολα στη γειτονιά, το χωριό, την πόλη τους, την Ελλάδα και σε άλλες χώρες
- Αντιλαμβάνονται το θρησκευτικό υπόβαθρο λαϊκών παραδόσεων και εθίμων
- Κατανοούν την επιρροή της Βίβλου στη ζωή και στον πολιτισμό της Ελλάδας και της Ευρώπης
- Ανιχνεύουν την επιρροή ιερών κειμένων άλλων θρησκειών στη ζωή και στον πολιτισμό άλλων χωρών

Γ. Ως προς την προσωπική ανάπτυξη και καλλιέργεια αξιών και στάσεων

- Ακούν προσεκτικά, ρωτούν και απαντούν με ευαισθησία γύρω από τα θρησκευτικά ζητήματα και τις εμπειρίες –τις δικές τους και των άλλων
- Συσχετίζουν τις ιδέες και τις εμπειρίες τους με αυτές των συμμαθητών τους και μπαίνουν στη θέση τους
- Εκφράζουν την προσωπική τους γνώμη και την ελέγχουν με κριτήρια «σωστού» και «λάθους»
- Αναπτύσσουν ενσυναίσθηση προς τα πρόσωπα των βιβλικών και άλλων θρησκευτικών αφηγήσεων και αξιολογούν υπό το φως των όσων κατανόησαν τις δικές τους στάσεις και επιλογές
- Αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν κάποιες ερωτήσεις που αν και προκαλούν μεγάλες απορίες στους ανθρώπους είναι δύσκολο να απαντηθούν
- Αρχίζουν να διαμορφώνουν την αίσθηση της προσωπικής τους αξίας και ταυτότητας (αυτοεκτίμηση)
- Εμπνέονται από τα θέματα που επεξεργάζονται και σχεδιάζουν εκδηλώσεις και δράσεις

Δ. Ως προς την ανάπτυξη ηθικής συνείδησης (με άξονα το σχήμα «εγώ και οι άλλοι»)

- Συναισθάνονται τη χαρά και την αξία του να ανήκεις σε μια ομάδα
- Αναγνωρίζουν τα χαρίσματα των άλλων
- Αναγνωρίζουν και σέβονται τις επιθυμίες και τις ανάγκες των άλλων
- Μαθαίνουν να ξεχωρίζουν το σωστό από το λάθος
- Αναπτύσσουν σεβασμό στο διαφορετικό
- Συνειδητοποιούν τη σημασία της φιλίας και της προσφοράς
- Αντιλαμβάνονται τη θέση του άλλου
- Καλλιεργούν και εκφράζουν συναισθήματα

Ε. Ως προς την καλλιέργεια δημοκρατικής συνείδησης και πρακτικής

- Συζητούν, συνεργάζονται και επικοινωνούν με όλους τους συμμαθητές τους ανεξάρτητα από τη θρησκευτική ή πολιτιστική προέλευσή τους (κοινωνικές δεξιότητες)
- Ανακαλύπτουν στην Αγία Γραφή απαντήσεις γύρω από θεμελιώδη ζητήματα κοινωνικής οργάνωσης και συμπεριφοράς
- Εντοπίζουν τις επιπτώσεις των θρησκευτικών πιστεύω στη ζωή της κοινότητας –της δικής τους και των άλλων

ΣΤ. Ως προς τη συμμετοχή στη διδακτική διεργασία

- Ερευνούν, μελετούν και στοιχειωδώς κρίνουν και αξιολογούν κείμενα, δεδομένα, πληροφορίες και γεγονότα
- Ζωντανεύουν πρόσωπα και αφηγήσεις παίζοντας ρόλους
- Ζωγραφίζουν, κατασκευάζουν, τραγουδούν, χορεύουν εμπνευσμένοι από τα θέματα του μαθήματος
- Εκφράζουν προσωπικές ιδέες και σκέψεις πάνω στα υπό επεξεργασία ζητήματα
- Βρίσκουν πληροφορίες με τη βοήθεια των Νέων Τεχνολογιών τις οποίες χρησιμοποιούν στην εργασία τους
- Επεξεργάζονται διάφορες εκφράσεις καλλιτεχνικής δημιουργίας (εικαστικές τέχνες, λογοτεχνία, μουσική) που συνδέονται με τα θρησκευτικά θέματα
- Εργάζονται με στόχους, σεβόμενοι τα όρια του χρόνου και τους κανόνες της τάξης
- Αξιολογούν την εργασία της τάξης και την προσωπική τους πρόοδο και συμμετοχή (μεταγνώση)

ΚΥΚΛΟΣ Ε΄ & ΣΤ΄ τάξης:

Ανακαλύπτουμε κείμενα, μνημεία, τόπους και γεγονότα

Βασικός σκοπός της διδασκαλίας του ΜτΘ στον Β΄ κύκλο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι οι μαθητές να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν βασικές όψεις του κόσμου της θρησκείας: ιερά κείμενα, ιδεοτυπικές μορφές ή αγιολογικά-ανθρωπολογικά πρότυπα, αποτυπώσεις, μνημεία και πραγματώσεις. Οι θεματικές ενότητες οργανώνονται πάνω σε μια απόπειρα ανίχνευσης και οργανικής σύνδεσης ζητημάτων από τις εμπειρίες των μαθητών με βιβλικές αφηγήσεις, ιστορικά γεγονότα, πρόσωπα και μνημεία της πρώτης Εκκλησίας. Στο τέλος του κύκλου επιχειρείται ένα άνοιγμα στον ευρύτερο θρησκευτικό χάρτη: της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου.

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Γενικοί στόχοι τάξης

Οι μαθητές:

1. να προσεγγίσουν την προσωπικότητα του Ιησού ως δασκάλου
2. να κατανοήσουν τις απαντήσεις του Χριστιανισμού σε θεμελιώδεις διαστάσεις των ανθρώπινων σχέσεων
3. να διερευνήσουν σχετικές απαντήσεις άλλων θρησκειών
4. να συνδέσουν τα παραπάνω με προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα
5. να μελετήσουν ιστορικά γεγονότα της ζωής της πρώτης Χριστιανικής Εκκλησίας
6. να κατανοήσουν το πλαίσιο συγγραφής της Καινής Διαθήκης
7. να καλλιεργήσουν τις ικανότητές τους για εύρεση, παρουσίαση και επεξεργασία πληροφοριών, διάλογο, συνεργασία και δημιουργική έκφραση
8. να αναπτύξουν στάσεις σεβασμού της θρησκευτικής και πολιτιστικής ετερότητας

1. Μαθητές και δάσκαλοι (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν τη διαχρονική και οικουμενική διάσταση της μαθητείας/διδασκαλίας • εξηγούν με επιχειρήματα γιατί η επικοινωνία και η κατανόηση είναι βασικά χαρακτηριστικά της παιδαγωγικής σχέσης • αναγνωρίζουν και αξιολογούν τον Ιησού Χριστό ως δάσκαλο • εξηγούν με παραδείγματα τη λειτουργία του παραβολικού λόγου 	<p>i. Σχολεία του κόσμου (από τη Νορβηγία στις φαβέλλες, την Αφρική, την Ινδία και το Αφγανιστάν)</p> <p>ii. Προχωράμε μαζί: Οι δάσκαλοί μας οδηγοί και σύντροφοι</p> <p>iii. Ο Ιησούς ως δάσκαλος, συνοδοιπόρος και οδηγός</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Κλήση των μαθητών (Μτ 4, 18-22) - Νέα ονόματα στους μαθητές (Μκ 3, 13-19) - Αποστολή των 12 (Λκ 9,1-5) - Στο δρόμο με τους μαθητές (Μκ 2, 23-28) - Η επί του Όρους Ομιλία (Μτ 5-7) - Πολλαπλασιασμός άρτων και ιχθύων (Λκ 9, 10-17) <p>iv. Τον καταλάβαιναν όλοι: Ο παραβολικός λόγος</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Παραβολή των δύο σπιτιών (Μτ 7, 24-27) - Παραβολή του σπορέα (Λκ 8, 4-8. 11-15) <p>v. Μεγάλοι δάσκαλοι θρησκειών του κόσμου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μωάμεθ • Κομφούκιος • Βούδας 	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές βρίσκουν στο διαδίκτυο φωτογραφίες από σχολεία του κόσμου και τις αναρτούν σε ένα stand. Τις παρατηρούν, συζητούν και βάζουν τίτλους ή μουσική που συγγενεύει (μουσική οπτικοποίηση) • Κατασκευή ενός καταλόγου με τους Μαθητές του Χριστού και το επάγγελμά τους • Απόδοση μιας παραβολής με εικόνες ή σκίτσα • Αναρτούμε στον πίνακα τις χειρονομίες της γλώσσας των κωφαλάλων. Φέρνουμε και μια σελίδα βιβλίου «μπράιγ». Στόχος: Η σημασία της επικοινωνίας και της κατανόησης με όλους τους ανθρώπους χωρίς διακρίσεις • Διαθεματικό project: Δάσκαλος και μαθητεία στην Αρχαία Ελλάδα • Μικρογραφίες και εικόνες μαθητείας από τον Ιουδαϊσμό και το Ισλάμ • Ένταξη αποφθεγμάτων σε νέο κείμενο (ξεχωρίζουν αποφθέγματα και φράσεις από το μάθημα και τις εντάσσουν οργανικά σε ένα μικρό δικό τους κείμενο) • Αφού έχουν κατανοήσει τη λειτουργία της παραβολής, γράφουν σε ομάδες μια μικρή παραβολή πάνω σε ένα θέμα, π.χ. τους σημερινούς μαθητές • Εργασία με εικόνες: Αναζήτηση σε ψηφιδωτά και τοιχογραφίες της παράστασης του Χριστού ως διδασκάλου (εντοπισμός κοινών στοιχείων από την κλασική αρχαιότητα: φιλοσοφικός τρίβωνας, ειλητάριο) • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Αλήθειες που δίδαξε ο Χριστός</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Β΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Η Διδασκαλία του Χριστού</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 28 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 9 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 9 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 3, 43 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 1..3 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 3, 4, 5 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 4, 15 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 51, 60 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: Αλήθειες που δίδαξε ο Χριστός (Η επί του Όρους Ομιλία, μακαρισμοί, παραβολή για τον συνετό άνθρωπο που χτίζει πάνω σε στέρεα θεμέλια, η Βασιλεία του Θεού)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Οι παραβολές του Χριστού</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Καινή Διαθήκη: Η Διδασκαλία του Χριστού (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Το Ισλάμ - Όψεις της Θρησκείας

2. Για να ζούμε καλύτερα μαζί: Συμπόρευση με όρια και κανόνες (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αποδεικνύουν με παραδείγματα και αντιπαραδείγματα ότι οι επιλογές των πράξεων έχουν συνέπειες • περιγράφουν με επιχειρήματα τους κανόνες που οι ίδιοι θέτουν στις σχέσεις τους • συναισθάνονται και εξηγούν την ασφάλεια που παρέχουν οι κανόνες στη ζωή τους 	<p>i. Η συνύπαρξη χρειάζεται κανόνες</p> <p>ii. Κανόνες του σχολείου, κανόνες της τάξης μας. Έπαινος και τιμωρία</p> <p>iii. Οι κανόνες: Περιορισμός ή βοήθεια;</p> <p>iv. Κανόνες συμβίωσης (ανθρώπινα δικαιώματα)</p> <p>v. <u>Από την ΠΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο Πύργος της Βαβέλ (Γεν 11, 1-9): Οι άνθρωποι φιλοδοξούν να φτάσουν στον ουρανό • Διαθήκη (Γεν 15): Η αμοιβαία δέσμευση Θεού – ανθρώπων • Ο Δεκάλογος (Εξ 20, 1-17) <p>vi. Από την ΚΔ:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Δεν ήρθα για να καταργήσω τον Νόμο, αλλά να τον συμπληρώσω» (Μτ 5, 17) • Η εντολή της αγάπης (Μτ 5, 43-48) • Ο χρυσός κανόνας (Λκ 6, 31) <p>vii. Κανόνες σε άλλες θρησκείες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χαντίθ των Μουσουλμάνων • Η αφοσίωση των Εβραίων στον νόμο 	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές κρατούν ημερολόγιο (περίπου για μια βδομάδα) περιγράφοντας απλές, καθημερινές δραστηριότητες. Σε ομάδες των 4 ανταλλάσσουν ιδέες για τον ρόλο των κανόνων/υποχρεώσεών τους σε όσα κατέγραψαν. Παρουσιάζουν μια σκηνή βασισμένη σε δικό τους σενάριο • Έρευνα των κανονισμών του σχολείου. Συζητούν τι καλό επιφέρουν • Μεταγραφή του Δεκαλόγου: Έχει προηγηθεί η επεξεργασία του Δεκαλόγου, τα χαρακτηριστικά του Θεού που αναδεικνύονται και τη βελτίωση της ζωής των ανθρώπων της εποχής που απορρέει από αυτές. Δουλεύοντας σε ομάδες των 5, οι μαθητές μεταγράφουν τον Δεκάλογο, αρχίζοντας με τη φράση «Δεν χρειάζεται να..., αφού εγώ σου προσφέρω...» (π.χ. Δεν χρειάζεται να φοβάσαι τίποτε, αφού εγώ είμαι ο Θεός που είμαι πάντα στο πλάι σου). Στόχος: Με την υπογράμμιση της θετικής ενέργειας του Θεού, περαιτέρω κατανόηση της σημασίας του Δεκαλόγου στην ανθρώπινη ζωή • Κατασκευή ενός δεκαλόγου για την τάξη μας που να αρχίζει με μια θετική προτροπή («είναι καλό να...») • Σχεδιάζουμε ένα χάρτη με δρόμους, δίνουμε ονόματα αξιών και λαθών στους δρόμους. Βάζουμε σήματα της τροχαίας, σχηματίζοντας διαδρομές επιλογής και αποφυγής • Παιχνίδι με σχοινί: Δένουμε ένα σχοινί, τοποθετούμε ομάδες σε κύκλο, τα παιδιά βλέπουν προς τα έξω, και περιβάλλονται με το σχοινί. Σχηματίζουμε διαδρομές που θα πρέπει κάθε ομάδα να ακολουθήσει, θα το κάνει μόνο με κανόνες και συνεργασία • Παιχνίδι σχεδιασμού: Ναυαγοί σε νησί. Κάθε ομάδα περιγράφει τι θα έκανε αν ήταν ναυαγοί, για ένα χρονικό διάστημα (μέρες, μήνα) • Βαβέλ: Σε ζευγάρια, ο ένας διηγείται μια ιστορία που δίνει ο δάσκαλος, χωρίς να μιλάει, ή περιγράφει ένα σχήμα στον άλλον, που το ζωγραφίζει μόνο από την περιγραφή, χωρίς να το βλέπει • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Εικόνες της Βαβέλ («βλέπω αυτό που εσύ δε βλέπεις», ερωτήματα για την εικόνα, αναζήτηση τίτλων κ.ά.) • Project: Η βία στο σχολείο (αν υπάρχουν σχετικά προβλήματα) 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (1992), δ.ε. 20 - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 14, 28 - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 1-4 - Δ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 4 - Ε' Δημοτικού (1995), δ.ε. 1, 4 - Ε' Δημοτικού (2006), δ.ε. 1.1, 1.4 - ΣΤ' Δημοτικού (1995), δ.ε. 24 - Α' Γυμνασίου (2006), σελ. 56 - Γ' Γυμνασίου (2006), σελ. 69 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ'-Δ' τάξης: Ο Μωυσής και οι 10 εντολές (Ο Μωυσής στο όρος Σινά, οι δέκα εντολές). Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ' τάξης: Το Σύμβολο της Πίστεως</p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> Πριν από τον Χριστό</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Παλαιά Διαθήκη: Η Έξοδος – η Νομοδοσία (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη) - Ιστορία της Εκκλησίας: Εδραίωση και Ακμή – Οικουμενικοί Σύνοδοι (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη) <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Το Ισλάμ - Οψεις της Θρησκείας

3. Προχωράμε αλλάζοντας (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • συναισθάνονται την έννοια του λάθους και της διόρθωσής του ως χαρακτηριστικού της ζωής όλων των ανθρώπων • διατυπώνουν και επεξεργάζονται ιδέες για το πώς κανείς μπορεί να συνειδητοποιεί τα λάθη του • κατανοούν και περιγράφουν τον ρόλο της μετάνοιας και της συγχώρησης μέσα από τη ζωή συγκεκριμένων προσώπων • προσεγγίζουν σε ένα πρώτο επίπεδο την Εξομολόγηση για τους Χριστιανούς ως διόρθωση και ίαση • αναπτύσσουν θετική στάση απέναντι στην ενσυνείδητη αλλαγή 	<p>i. Όλοι κάνουμε λάθη ii. Μεγαλώνοντας διορθώνουμε τα λάθη μας, αλλάζουμε και προχωράμε iii. Τι μας εμποδίζει να αναγνωρίσουμε τα λάθη μας; iv. <u>Από την ΚΔ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Η αλλαγή του Ζακχαίου (Λκ 19, 1-10) • Η παραβολή του Ασώτου (Λκ 15, 11-32) • Η παραβολή του Τελώνου και Φαρισαίου (Λκ 18, 9-14) • Ο ληστής στον Σταυρό (Λκ 23, 39-43) • Απ. Παύλος, ο πρώην διώκτης. Στον δρόμο για τη Δαμασκό, η μεταστροφή (Πραξ 9, 1-19) • Ο Πέτρος που αρνήθηκε τον Χριστό (Λκ 22, 54-62) <p>v. Από τους Βίους των Αγίων</p> <ul style="list-style-type: none"> • Η Οσία Μαρία η Αιγυπτία • Ο Άγ. Μηνάς και ο Άγ. Μαρτίνος (πρώτοι «αντιρρησίες συνείδησης» μέσα από τη μετάνοια) • Ο ιερός Αυγουστίνος • Ο Άγιος Βάρβαρος • Ο Άγιος Διονύσιος Ζακύνθου (ένας ιερέας εξομολογεί τον δολοφόνο του αδελφού του) <p>vi. Συγγνώμη και συχώρεση στον Χριστιανισμό:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Νηστεία και άσκηση (Σαρακοστή) • Μετάνοια και Εξομολόγηση • <u>Από την ΠΔ</u> (Ωσ 6, 1-6) <p>vii. Νηστεία και άσκηση στις θρησκείες του κόσμου</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ισλάμ: Η νηστεία (Σάουμ) κατά τον μήνα Ramadan • Ιουδαϊσμός: Τα'anit (νηστεία) κατά τον εορτασμό του Yom Kippur (προσευχή, νηστεία, ελεημοσύνη) • Ινδοϊσμός-Τζαϊνισμός: Εβδομαδιαίες και ετήσιες νηστείες, αποχή από το κρέας, άσκηση-γιόγκα, ακραίες μορφές άσκησης • Βουδισμός: Η έννοια του μέτρου, εγκράτεια, διαλογισμός και άσκηση (γιόγκα), ακτημοσύνη ασκητών 	<ul style="list-style-type: none"> • Project στην τάξη: Ο κάθε μαθητής σχεδιάζει περιγράμματα φύλλων δέντρου σε χαρτόνια δύο διαφορετικών χρωμάτων. Αφού τα κόψει, γράφει πάνω στο ένα φύλλο μια συνήθεια που θα ήθελε να αλλάξει και στο άλλο κάτι που θα ήθελε να αρχίσει να έχει. Οι μαθητές κρεμούν τα «φύλλα» τους σε ένα πραγματικό ή ψεύτικο φυτό ή δεντράκι που το ονομάζουμε; «το δέντρο της αλλαγής» • Ζακχαίος: Διάδρομος συνείδησης, κύκλος κουτσομπολιού κ.ά. • Μετασχηματισμός βιβλικών αφηγήσεων: Οι μαθητές αφηγούνται τα κείμενα από άλλη οπτική, π.χ. του μεγαλύτερου γιου του σπλαχνικού πατέρα, της συζύγου του Ζακχαίου, ενός συμπολίτη του Παύλου, μιας επιστολής που γράφει ο Πέτρος για την προδοσία του κ.ά.) • Ταύτιση με βιβλικά πρόσωπα: Η τάξη ρωτάει τα πρόσωπα για βιώματα, σκέψεις και συναισθήματά τους • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Επιστροφή του Ασώτου (Ρέμπραντ, Köder κ.ά.) • Εκφράζοντας συγγνώμη και συχώρεση: Κατασκευή κολλάζ σε ομάδες, παρουσίαση στην τάξη • Επίλυση προβλήματος: «Τι είναι η άσκηση»; • Ασκήσεις από το λογισμικό της Β' Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Η Διδασκαλία του Χριστού</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ' Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ' Δημοτικού (1992), δ.ε. 35 - Γ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 31 - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 11, 33 - Δ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 11, 28 - Ε' Δημοτικού (1995), δ.ε. 21, 23, 24, 50 - Ε' Δημοτικού (2006), δ.ε. 3.3, 6.3 - ΣΤ' Δημοτικού (1995), δ.ε. 18, 40 - ΣΤ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 11, 12, 25 - Β' Γυμνασίου (2006), σελ. 63, 77 - Γ' Γυμνασίου (2006), σελ. 25 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε' τάξης: Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας (αλλάζουμε με τη βοήθεια του Χριστού)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Οι παραβολές του Χριστού</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Καινή Διαθήκη: Η Διδασκαλία του Χριστού – η Παραβολή του Ασώτου (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i> - <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Απαρχές (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Όψεις της Θρησκείας</i></p>

4. Η Εκκλησία του Χριστού (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρουσιάζουν τα χαρακτηριστικά της χριστιανικής Εκκλησίας μέσα από την περιγραφή και ανάλυση των εικόνων της • περιγράφουν και αξιολογούν τη ζωή της πρώτης χριστιανικής κοινότητας • στοχάζονται και επιχειρηματολογούν για τη σημασία της κοινότητας και του «μοιράσματος» στη σημερινή εποχή 	<p>i. Το γεγονός της Πεντηκοστής</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - «Πλημμύρισαν από Πνεύμα Άγιο» (Πρ 2, 1-13): Μια μοναδική εμπειρία - Το κήρυγμα του Πέτρου (Πρ 2, 14-18. 22-23. 32-33): Λόγια γεμάτα έμπνευση - Η Χριστιανική Εκκλησία γεννιέται - «Στην εκκλησία που συναθροίζεται στο σπίτι τους» (Ρωμ 16, 5): Τι σημαίνει η λέξη «Εκκλησία»; • Η γιορτή της Πεντηκοστής ii. Εικόνες, σύμβολα Εκκλησίας (καράβι, σώμα, άμπελος, οικογένεια, ποιμnio, οικοδομή) iii. Οι πρώτοι Χριστιανοί: Ζωή γεμάτη προσφορά και αγάπη <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Κοινοκτημοσύνη και «αγάπες» (Πραξ 4, 32-37) - «Ουκ έني Ιουδαίος ουδέ Έλλην...» (Γαλ 3, 26-29) - Όλοι ίσοι, όλοι φίλοι (Προς Φιλήμονα): Η ζωή ως κοινωνία - Προσευχή και Θ. Ευχαριστία (Πραξ 2, 46-47) • Τραπέζι ευχαριστίας - Επαναλαμβάνοντας τα λόγια του Μυστικού Δείπνου (Μτ 26, 26-28) - Ψωμί και κρασί ως δώρα στον Θεό - Κοινή ευχαριστία iv. Τι θα μπορούσαμε να μοιραστούμε σήμερα; Πώς θα μπορούσαμε να ζούμε με ευχαριστία; 	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μαθητές φαντάζονται πως είναι από όσους άκουσαν το κήρυγμα του Πέτρου. Περιγράφουν την εμπειρία τους σε μια επιστολή που στέλνουν σε ένα φίλο τους • Δραματοποίηση: Ακροατές του Πέτρου περιγράφουν τα συναισθήματά τους μετά το γεγονός • Δραματοποίηση της περίπτωσης του Βαρνάβα (Πραξ 4, 36-37) (κύκλος συνειδησης) • Πώς φαντάζομαι τη γειτονιά μου, αν εφαρμόζαμε στοιχεία κοινοκτημοσύνης • Οι μαθητές σε ομάδες προετοιμάζουν μια παρουσίαση των συμβόλων της Εκκλησίας, με εικόνες από μνημεία και δικά τους σκίτσα, ζωγραφιές. Αφού εμπλουτίσουν το έργο τους με αποφθέγματα και δικές τους φράσεις, το παρουσιάζουν • Συλλέγουμε σύμβολα από άλλες θρησκείες (ο τροχός της ζωής, Μάνταλα (Ινδουϊσμός), γιν και γιανγκ (Κίνα). Βρίσκουν πολλών ειδών Μαντάλα. Ο κάθε μαθητής επιλέγει ένα και το χρωματίζει όπως θέλει. Από το βάθος ακούγεται μουσική. Ο καθένας εκφράζεται γύρω από τα χρώματα που διάλεξε, τα αισθήματά του κ.ά. • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Οι «αγάπες» στην παλαιохριστιανική τέχνη (Κατακόμβη της Πρίσκιλλας) (π.χ. φανταστικοί διάλογοι προσώπων, «ρωτώντας την εικόνα») • Ένταξη αποφθεγμάτων από κείμενα που επεξεργαστήκαμε στην τάξη σε νέο κείμενο • Παιχνίδια από το λογισμικό Γ'-Δ' τάξης: <i>Η κοινότητα της Εκκλησίας και σύγχρονες ιεραποστολικές κοινότητες</i> (βρες το σωστό, σωστό / λάθος, βρες τη λέξη, παζλ) • Ασκήσεις από το λογισμικό Γ' Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δ' Δημοτικού (1993), δ.ε. 15, 25 - Δ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 13, 14 - Ε' Δημοτικού (1995), δ.ε. 9, 38 - Ε' Δημοτικού (2006), δ.ε. 2.1 - ΣΤ' Δημοτικού (1995), δ.ε. 36 - ΣΤ' Δημοτικού (2006), δ.ε. 22 - Γ' Γυμνασίου (2006), σελ. 15, 18 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ'-Δ' τάξης: Η κοινότητα της Εκκλησίας και σύγχρονες ιεραποστολικές κοινότητες (Η κοινότητα της Εκκλησίας, Ιεραποστολή)</i> <i>Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας: Οι πρώτοι χριστιανοί στη Μήλο, η ζωή της Παναγίας μετά την Ανάσταση του Χριστού, οι 12 Απόστολοι, ο Απόστολος Παύλος, οι ιεραπόστολοι Κύριλλος και Μεθόδιος και το έργο τους, Γαβριηλία, η ορθόδοξη κοινότητα στην Κορέα, Αναστάσιος Αλβανίας, η θεία λειτουργία στη φυλή Τουρκάνα, μέριμνα της εξωτερικής ιεραποστολής, εικόνες</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Η Πεντηκοστή</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Απαρχές (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i> <i>Εργαστήρι Αγιογραφίας, Εκμάθηση Βυζαντινής Μουσικής, Αίθουσα Προβολών, Αίθουσα Εκθέσεων (Πολιτιστικό Κέντρο)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας</i></p> <p><u>Εικόνες της Πεντηκοστής:</u> <i>Θεοφάνη (Σταυρονικήτα, Βυζαντινό Μουσείο Αθήνας), Duccio di Buonisegna, Giotto, El Greco, Van Duyck, Emil Nolde)</i></p>

5. Αποστολές για την «καλή είδηση» (6 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • θέτουν ερωτήματα και επεξεργάζονται την έννοια της αποστολής στη ζωή των ανθρώπων • αναγνωρίζουν και αξιολογούν τον ρόλο των προσώπων των βιβλικών αφηγήσεων στη ζωή της κοινότητάς τους • εξηγούν τη δυναμική της σύγχρονης χριστιανικής ιεραποστολής και αξιολογούν τη δράση συγκεκριμένων προσώπων 	<p>i. Μια «καλή είδηση» για όλο τον κόσμο: «Χριστός Ανέστη!»</p> <p>ii. Ταξίδια με ένα σπουδαίο σκοπό</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΠΔ και την ΚΔ:</u> - Ιωνάς (Ιων 1, 1 – 4, 11): Καθένας είναι Ιωνάς, παντού είναι η Νινευί - Παύλος: Ταξιδεύοντας για την αγάπη του Θεού (αφηγήσεις από τις Πράξεις των Αποστόλων) - «Πορευθέντες μαθητεύσατε» (Μτ 28, 16-20): Οι μαθητές στους δρόμους του κόσμου <p>iii. Ταξίδια γεμάτα δυσκολίες, κινδύνους και περιπέτειες</p> <p>iv. Η καλή είδηση πάντα καινούργια. «Με την ψυχή στα πόδια»: Νεότεροι και σύγχρονοι ιεραπόστολοι (Κοσμάς Αιτωλός, Γερόντισσα Γαβριηλία)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατασκευή κρυπτόλεξου με τη λέξη ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ • Κύκλος της συνείδησης για τον Ιωνά • Με στοιχεία από το μάθημα της Γεωγραφίας: Χάρτες των ταξιδιών • Ο Απόστολος Παύλος στην Ελλάδα, περιγραφή μιας μέρας, ενός ταξιδιού, ή της επίσκεψής του σε κοντινό μας τόπο • Google Earth: Στα βήματα του Παύλου. Υπολογισμός αποστάσεων • «Στο δρόμο προς τη Δαμασκό»: Artful Thinking με έργα των Μιχαήλ Αγγέλου, Caravaggio, Delacroix, Rubens (www.biblical-art.com (λ.χ. συνέντευξη από την εικόνα, ζωντανή αναπαράσταση της εικόνας, «μπαινόντας στην εικόνα», συμπληρωματικό κολλάζ με θέμα «νέα στοιχεία πάνω στα παλιά» κ.ά.) • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό Ε΄ τάξης: <i>Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές</i> • Ο Παύλος στην Αθήνα, δραματοποίηση επεισοδίου • Οδοιπορικό των τεσσάρων προσώπων στους ίδιους τόπους σήμερα. Ποιους θα έβλεπαν, τι θα έλεγαν • Η μετάφραση των ιερών κειμένων, άσκηση αντιλογίας • Έρευνα με εικόνες και φωτογραφίες: Πόσο και πώς αλλάζει μια χριστιανική εκκλησία ανάλογα με τον διαφορετικό τόπο που βρίσκεται • Άσκηση σε ομάδες: Αν έφτιαχνα ένα δελτίο με καλές ειδήσεις... 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 16 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 13 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 7, 18, 19, 20, 34- 42 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 7, 16-18, 29- 35 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 22 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 48 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 37 - Α΄ Γυμνασίου (2006), δ.ε. 61 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 19 - Γ΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 25 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε΄ τάξης: Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας (Το παράδειγμα του Παύλου: Βιογραφία, περιοδείες, η μεταστροφή του, οι επιστολές του)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Μάθε για τη ζωή του Απ. Παύλου, Ορθοδοξία</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Καινή Διαθήκη: Ευαγγέλιο και Ευαγγελιστές (Εκκλησία)</i> - <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Απαρχές –Απόστολος Παύλος (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i>

6. Ανακαλύπτοντας τα κείμενα της Καινής Διαθήκης (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανακαλύπτουν τον ρόλο των κειμένων της Καινής Διαθήκης στη ζωή των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων • εξηγούν τους λόγους συγγραφής των κειμένων της Καινής Διαθήκης • μαθαίνουν να χρησιμοποιούν το βιβλίο και το κείμενο της Καινής Διαθήκης 	<p>i. Ευαγγέλια: Μιλώντας για τον Χριστό στον κόσμο</p> <p>ii. Πράξεις των Αποστόλων: Στιγμιότυπα από τη δράση των Αποστόλων</p> <p>iii. Επιστολές: Η επικοινωνία με τα μέλη της πρώτης Εκκλησίας</p> <p>iv. Η γλώσσα των Ευαγγελίων και των Επιστολών</p> <p>v. Η σημασία του Ευαγγελίου στη ζωή της χριστιανικής κοινότητας</p> <p>vi. Μαθαίνουμε να χρησιμοποιούμε την Καινή Διαθήκη</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Who is Who? για τους Ευαγγελιστές (σύνταξη επιστολής, διαβατηρίου, διαλόγου κ.ά.) Στοιχεία για τη ζωή των Ευαγγελιστών και για την κοινότητα για την οποία γράφουν • Επίσκεψη σε ναό: Η θέση των Ευαγγελιστών στην εικονογράφηση • Τα σύμβολα των Ευαγγελιστών και η σημασία τους. Οι μαθητές χρωματίζουν ασπρόμαυρα σύμβολα και φτιάχνουν δικά τους μοντέρνα, γραμμικά σκίτσα • Η αρχή και το τέλος των επιστολών του Παύλου • Βρίσκουμε τους τόπους των Επιστολών στον χάρτη • Σενάριο: Το ταξίδι μιας επιστολής (Προς Ρωμαίους). Ένας συνεργάτης του Παύλου αναλαμβάνει να μεταφέρει την επιστολή από την Κόρινθο που βρίσκεται ο Απόστολος στη Ρώμη που ετοιμάζεται να πάει. Μέσα που χρησιμοποιεί, δυσκολίες και κινδύνους, απαιτούμενος χρόνος. Δημιουργία μιας ιστορίας με εικόνες • Project: Τι μαθαίνουμε για τους ανθρώπους και τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής από το κείμενο της ΚΔ; • Συγκρίνοντας τις εικόνες των Ευαγγελιστών για το πρόσωπο και το έργο του Χριστού • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Η αλήθεια καταγράφεται</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 14, 17, 21 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 12, 15, 17 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 45 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 2.2, 6.4 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 9 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 5, 8 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 19, 23 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Η αλήθεια καταγράφεται</i> (Κ.Δ., χάρτες)</p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»</u> Οι 14 επιστολές του Απ. Παύλου, Φράσεις-Αποσπάσματα Επιστολών Απ. Παύλου</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> Καινή Διαθήκη: Ευαγγέλιο και Ευαγγελιστές (Εκκλησία), η Εποχή της Καινής Διαθήκης – Το κείμενο της Καινής Διαθήκης (Μουσείο)</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας - Το Ισλάμ - Όψεις της Θρησκείας

ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Γενικοί στόχοι τάξης

Οι μαθητές:

1. να γνωρίσουν και αξιολογήσουν γεγονότα σχετικά με την πρώτη Χριστιανική Εκκλησία
2. να συγκρίνουν τις διαφορετικές πραγματώσεις του Χριστιανισμού σε συγκεκριμένα πρόσωπα – ανθρωπολογικά πρότυπα
3. να αναζητήσουν τις επιρροές της θρησκείας στην καθημερινή ζωή των πιστών
4. να διερευνήσουν θεμελιώδεις και διαχρονικές αξίες ζωής που αναδείχθηκαν στην πρώτη Χριστιανική Εκκλησία
5. να ανακαλύψουν επιδράσεις του Χριστιανισμού στον ελληνικό και ευρωπαϊκό πολιτισμό
6. να μελετήσουν το ζήτημα του δεσμευτικού κύρους των ιερών κειμένων και της μεταγενέστερης χρήσης τους
7. να εντοπίσουν στοιχεία που ενώνουν τους Χριστιανούς όλου του κόσμου
8. να συνειδητοποιήσουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της σύγχρονης κοινωνίας και να αναπτύξουν στάσεις σεβασμού της θρησκευτικής και πολιτιστικής ετερότητας
9. να καλλιεργήσουν περισσότερο τις ικανότητές τους για εύρεση, παρουσίαση και επεξεργασία πληροφοριών, διάλογο, συνεργασία και δημιουργική έκφραση

1. Οι πρώτοι Χριστιανοί: Δυσκολίες και περιπέτειες (3 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρουσιάζουν τα γεγονότα της ζωής της πρώτης χριστιανικής Εκκλησίας • περιγράφουν τις περιπέτειες και τις δυσκολίες προσώπων και αξιολογούν τη στάση τους • αξιολογούν τους τρόπους με τους οποίους αντιμετώπισαν τα προβλήματά τους οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες 	<p>i. Πώς έβλεπε ο κόσμος τους πρώτους Χριστιανούς: Αντιδράσεις από τον ιουδαϊκό κόσμο</p> <p>ii. Οι πρώτες χριστιανικές κοινότητες και οι δυσκολίες τους / οι διάκονοι (Πραξ 6, 1-7)</p> <p>iii. Αποστολική Σύνοδος</p> <ul style="list-style-type: none"> • Από την ΚΔ (Πραξ 15, 1-35): <ul style="list-style-type: none"> - Η διαδικασία της Συνόδου («συγκεντρώθηκαν όλοι», τα επιχειρήματα των ομιλητών, αποφασίζουν από κοινού) - Η απόφαση (όλοι οι Χριστιανοί είναι ίσοι μπροστά στον Θεό, ο Ιούδας και ο Σίλας μεταφέρουν την απόφαση στις κοινότητες) - Οι συνέπειες (ενότητα των Χριστιανών, οικουμενικότητα της Εκκλησίας) <p>iv. Οι χριστιανικές κοινότητες σε όλο τον κόσμο – οι χριστιανικές κοινότητες της Ελλάδας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δραματοποίηση σκηνής: Ένας Χριστιανός εξ εθνών και ένας εξ Ιουδαίων διαπληκτίζονται • Επίλυση προβλήματος: Πού οφείλονταν οι διαφορές των πρώτων Χριστιανών; • Dimensional Analysis της Αποστολικής Συνόδου • Παρουσίαση σκηνής: Μέλη μιας ελληνοχριστιανικής κοινότητας παραλαμβάνουν την επιστολή με την απόφαση της Συνόδου • Οι ελληνικές χριστιανικές κοινότητες: Βρίσκουν στο διαδίκτυο στοιχεία για τις συγκεκριμένες ελληνικές πόλεις του 1ου αι. και τα παρουσιάζουν στην τάξη. Μνημεία που υπάρχουν μέχρι σήμερα • Μελέτες περίπτωσης (Στέφανος, Ιάκωβος, Πέτρος, Ανδρέας, Παύλος) • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Η εικόνα του ασπασμού των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου. Μελέτη περιπτώσεων τρόπων χαιρετισμού χθες και σήμερα • Μουσικό εργαστήριο με θέμα «όλοι είναι ίσοι μπροστά στον Θεό» και ζωγραφική με χρώματα που του εμπνέουν • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό Ε΄ τάξης: <i>Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές, Επέκταση και Διωγμοί, Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 16, 19, 20, 25 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 14, 17, 18 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 9, 10 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 1.6, 2.2 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 45, 46 - Γ΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 15, 21, 29, 36, 39 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε΄ τάξης: Αγώνας για την αλλαγή του εαυτού μας (αλλάζουμε με τη βοήθεια του Χριστού, το παράδειγμα του Παύλου: Βιογραφία, περιοδείες, οι επιστολές του)</i> - <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄-Δ΄ τάξης: Η κοινότητα της Εκκλησίας και σύγχρονες ιεραποστολικές κοινότητες (Η κοινότητα της Εκκλησίας, Ιεραποστολή)</i> - <i>Από το πρόσθετο υλικό της ίδιας ενότητας: Οι πρώτοι χριστιανοί στη Μήλο, οι 12 Απόστολοι, ο Απόστολος Παύλος</i> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u></p> <p><i>Μάθε για τις περιοδείες του Απ. Παύλου</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΜΘ/ΠΙ:</u></p> <p><i>Ιστορία της Εκκλησίας: Απαρχές, Επέκταση και Διωγμοί, Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας, χάρτες (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

2. Διωγμοί και εξάπλωση του Χριστιανισμού. Πρόσωπα και μαρτυρίες (3 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρουσιάζουν και εξηγούν τους λόγους των διωγμών κατά των Χριστιανών • περιγράφουν και αξιολογούν τη ζωή και τη δράση των προσώπων • αναγνωρίζουν τα διαφορετικά πρόσωπα / τύπους του Χριστιανισμού των πρώτων αιώνων • αξιολογούν τη σημασία της καθιέρωσης της ανεξιθρησκίας και εκφράζουν τις ιδέες τους για τη σημασία της στην εποχή μας 	<p>i. Πολύχρονοι διωγμοί:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Γιατί διώχθηκαν οι Χριστιανοί; • Ποιοι ήταν οι σκληρότεροι διωγμοί; <p>ii. «Χριστιανός εimi!», Μάρτυρες από ελεύθερη επιλογή:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Στέφανος (Πραξ 6, 8-15. 48-60), • Άγ. Ιγνάτιος Αντιοχείας • Αγάπη, Ειρήνη, Χιόνη <p>iii. Ένας Χριστιανός Ρωμαίος αυτοκράτορας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μ. Κωνσταντίνος • «Εν τούτω νίκα» • Κωνσταντίνος και Ελένη • Διάταγμα των Μεδιολάνων <p>iv. Ασκητές: Προσευχή και αγώνας (Μ. Αντώνιος, Θεοδόσιος κοινοβιάρχης, Παχώμιος, Ιερώνυμος, κ.ά.)</p> <p>v. Γιορτές μνήμης (Κωνσταντίνου και Ελένης, γιορτές μαρτύρων και ασκητών)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Επίλυση προβλήματος: Γιατί διώχθηκαν οι πρώτοι Χριστιανοί • Δημιουργία κατηγορητηρίου σε βάρος των Χριστιανών • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό Ε΄ τάξης: Αγωνιστές και μάρτυρες • Μελέτες περίπτωσης από ιστορίες της πρώτης Εκκλησίας (βοήθεια σε λιμό) • Επεξεργασία κειμένου από την προς Διόγνητον Επιστολή • «Ανεξιθρησκία»: Συζητάμε για τη σημασία της σήμερα. Βρίσκουν στοιχεία από το Σύνταγμα και τους νόμους της Ελλάδας • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): Εικόνα του Μ. Κωνσταντίνου και της αγίας Ελένης (αναζήτηση λεπτομερειών, συνέντευξη από την εικόνα, στοχασμοί κ.ά.) • Συλλογή αποφθεγμάτων ασκητών • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές, Επέκταση και Διωγμοί, Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 38, 49 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 33, 41 - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 22 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 19 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 26, 47 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 2.7, 6.1 - Γ΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 36, 39, 42, 45 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε΄ τάξης: <i>Αγωνιστές και μάρτυρες (Άγιοι οι Φίλοι του Χριστού και των ανθρώπων, οι Άγιοι μας δείχνουν τον αληθινό τρόπο ζωής, οι Άγιοι Απόστολοι, οι Άγιοι Μάρτυρες, οι Νεομάρτυρες, παιδιά Μάρτυρες, οι Τρεις Ιεράρχες, σύγχρονοι Άγιοι, οι Ελληνορθόδοξοι και οι Άγιοι, οι Άγιοί μας)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> Άγιος Ιγνάτιος</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Απαρχές, Επέκταση και Διωγμοί, Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας, χάρτες (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

3. Άγιοι άνθρωποι (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρουσιάζουν τις βασικές εκφράσεις της χριστιανικής στάσης ζωής όπως αναδεικνύονται από τη Βίβλο • τις αναγνωρίζουν στη ζωή και την πράξη ιστορικών προσώπων • πληροφορούνται για αγίους ανθρώπους άλλων θρησκειών 	<p>i. «Ζω δε ουκέτι εγώ, ζει δε εν εμοί ο Χριστός», άγιοι άνδρες και γυναίκες της Χριστιανικής Εκκλησίας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Προφήτης Ηλίας (Γ΄ Βασ 17, 1-7. 18, 16-40) • Αγ. Βερονίκη - αιμορροούσα (Μτ 9, 20-22), εκατόνταρχος (Μτ 8, 5-13) • Αββάς Πινούφριος • Νεομάρτυς Αχμέτ Κάλφας εξ Αγαρηνών (1682) • Αγία Φιλοθέη • Μαρία Σκόπτσοβα (1945) <p>ii. Λόγια της Βίβλου που έγιναν πράξη:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πίστη (Εβρ 11, 1-3) • Αγάπη (Α Κορ 13, 4-8) • Ενότητα (Β Κορ 13, 11) • Ειρήνη (Μτ 5, 9, Γαλ 5, 22, Εφ, 2,14) • Ταπείνωση (Εφ 4, 2-3) • Ελευθερία (Γαλ 5, 1) <p>iii. Άγιοι άνθρωποι στις θρησκείες του κόσμου: Βούδας, Κομφούκιος, Μωάμεθ, Βισνού (Κρίσνα), Δαλάι Λάμα, Γκάντι και πολλά άλλα πρόσωπα, ιστορικά ή μυθικά</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτες περίπτωσης με παρουσίαση στην τάξη των αποτελεσμάτων της δουλειάς τους • Επίλυση προβλήματος: Τι σημαίνει να είναι κάποιος άγιος; • Παρουσίαση του Ύμνου της Αγάπης από δύο μαθητές στη μετάφραση και το πρωτότυπο με μουσική υπόκρουση (π.χ. μουσική του Zbigniew Preisner) • Μουσικό Εργαστήριο • Διαμόρφωση φυλλαδίου ή CD με θέμα την παρουσίαση ενός αγίου της Εκκλησίας ή μιας σπουδαιάς θρησκευτικής προσωπικότητας ή την παράλληλη παρουσίαση πολλών • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: Αλήθειες που δίδαξε ο Χριστός • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Απαρχές, Επέκταση και Διωγμοί, Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 37 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 33 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 6, 10 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 1.5, 2.2 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 22 - Γ΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 18, 29 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Αλήθειες που δίδαξε ο Χριστός (Η επί του Όρους Ομιλία, Μακαρισμοί, Παραβολή για συνετό άνθρωπο που χτίζει πάνω σε στέρεα θεμέλια, βασιλεία Θεού)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Αγία Φιλοθέη, Άγιος Νικόλαος ο Πλανάς</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Απαρχές, Επέκταση και Διωγμοί, Εδραίωση και ακμή της Εκκλησίας, χάρτες (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

4. Από τους Χριστιανούς της χώρας μας στους Χριστιανούς του κόσμου (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναγνωρίζουν τους Έλληνες Χριστιανούς άλλων ομολογιών • παρουσιάζουν τα κοινά χαρακτηριστικά της χριστιανικής τους πίστης • ενημερώνονται και αξιολογούν τη σύγχρονη κοινή δράση των Χριστιανών 	<p>i. Χριστιανικές παραδόσεις της χώρας μας:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ονόματα και τόποι • Ναοί και εικόνες • Λατρεία και έθιμα <p>ii. Πολλές παραδόσεις, κοινή συνείδηση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κοινή ταυτότητα: Βάπτισμα, Ευχαριστία, Ιεροσύνη • Η κοινή δράση των Χριστιανών στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών 	<ul style="list-style-type: none"> • Ηλεκτρονική συνομιλία με συμμαθητές τους στη Σύρο, Τήνο κ.ά. • Συνέντευξη από έναν ρωμαιοκαθολικό ιερέα της περιοχής • Αναζήτηση φωτογραφιών στο διαδίκτυο, σύγκριση, ομοιότητες και διαφορές (εξωτερικό – εσωτερικό ναού άμφια, λειτουργικοί τύποι • Κατασκευή ερωτηματολογίου για συνέντευξη «Τι θα ήθελα να μάθω για σας» • Έρευνα: Οι ναοί των άλλων χριστιανικών παραδόσεων στην περιοχή • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι</i> • Ασκήσεις από το λογισμικό της Γ΄ Γυμνασίου (<i>Σχολείο</i>): <i>Νεότερα Χρόνια, ο Χριστιανικός κόσμος σήμερα</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u> - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 30- 31 - Γ΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 128, 132, 141</p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι (Ετερόδοξοι χριστιανοί: Ρωμαιοκαθολικοί και Προτεστάντες, Παγκόσμιος χάρτης θρησκειών)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Τα Μυστήρια της Εκκλησίας μας, Θρησκείες στο σύγχρονο κόσμο</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Ιστορία της Εκκλησίας: Νεότερα Χρόνια, ο Χριστιανικός κόσμος σήμερα, χάρτες (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

5. Θρησκείες στη χώρα μας (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • παρουσιάζουν στοιχεία για τις άλλες θρησκευτικές κοινότητες της Ελλάδας • κρίνουν και ελέγχουν τις ιδέες τους για τις σχέσεις τους με όσους ανήκουν σε άλλη θρησκεία ή ομολογία • συνειδητοποιούν και αξιολογούν τη βιβλική θέση για τον «άλλον» • ευαισθητοποιούνται και αναπτύσσουν θετικές στάσεις απέναντι στη θρησκευτική και πολιτισμική ετερότητα 	<p>i. Ποιος είναι ο γείτονάς μου; Θρησκείες που υπάρχουν στην Ελλάδα</p> <p>ii. Ισλαμικές θρησκευτικές κοινότητες της Ελλάδας</p> <p>iii. Ιουδαϊκές θρησκευτικές κοινότητες της Ελλάδας</p> <p>iv. Θρησκευτικές κοινότητες που γιορτάζουν</p> <ul style="list-style-type: none"> • Μασουλίντ (γενέθλια του Μωάμεθ) • Πουρίμ των Εβραίων • Diwali των Ινδουϊστών • Θρησκευτικές μέρες Βουδισμού • Χορός του δράκου (Κίνα) <p>v. Η λατρεία στις θρησκείες</p> <p>vi. Ποιος είναι «δικός μας» άνθρωπος;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Από την ΠΔ και την ΚΔ:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Ιστορία της Ρουθ (Ρουθ 1,1-4,18) - Παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη (Λκ 10, 30-35) 	<ul style="list-style-type: none"> • Building e-bridges: Με συμμαθητές μας σε άλλα μέρη της Ελλάδας • Επίσκεψη σε Συναγωγή / συνομιλία με ραβίνο • Συνέντευξη από έναν μουσουλμάνο • Οι μαθητές παραφράζουν την παραβολή του σπλαχνικού Σαμαρείτη με όρους από τη σύγχρονη ζωή (με κόμικ ή παιχνίδι ρόλου) • Παρουσίαση σκηνών από την ιστορία της Ρουθ • Δουλεύοντας με τέχνη (Artful Thinking): M. Chagall, «Καλός Σαμαρείτης» (Μουσική, τίτλοι, στοχασμοί κ.ά.) • Φτιάχνουν ένα κολλάζ-ψηφιδωτό χρησιμοποιώντας υλικό από όσο περισσότερα πράγματα μάθαμε τη φετινή χρονιά –εκτός από τον Χριστιανισμό – και για τις άλλες ομολογίες /θρησκείες (φωτογραφίες ναών, ονόματα κοινοτήτων, σύμβολα και χρώματα θρησκειών, αγάλματα, εικόνες κ.ά.)· στο κέντρο γράφουν ένα σύνθημα/τίτλο ενότητας που θα συναποφασίσουν • Διαβάζουν την ιστορία της Εσθήρ και την αποδίδουν με σκίτσα • Παρουσίαση στην τάξη: «Ο φίλος μου ο Ααρών». Συζήτηση / συμπεράσματα • Διαλέγουν αποφθέγματα από τις βιβλικές αφηγήσεις και τα χρησιμοποιούν σε ένα δικό τους κείμενο που συνθέτουν • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Γ΄ Δημοτικού (1992), δ.ε. 37 - Γ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 32 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 32-33 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 63, 67 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Γ΄- Δ΄ τάξης: Ο καλός Σαμαρείτης (ποιος είναι ο πλησίον, ένας περαστικός βοηθάει τον ταξιδιώτη, κάθε άνθρωπος είναι ο πλησίον)</i> - <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: Ετερόδοξοι και αλλόθρησκοι (αλλόθρησκοι μη χριστιανοί: Εβραίοι και Μουσουλμάνοι, Παγκόσμιος χάρτης θρησκειών)</i> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u></p> <p><i>Θρησκείες στο σύγχρονο κόσμο</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Λυκείου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Το Ισλάμ</i> - <i>Όψεις της Θρησκείας</i>

6. Μνημεία και τόποι λατρείας: Αποτυπώσεις της πίστης (5 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> • διακρίνουν την προέλευση των συγκεκριμένων μνημείων • αναγνωρίζουν το σήμα της UNESCO και το τι συνεπάγεται η προστασία του μνημείου • χρησιμοποιούν σωστούς όρους για τους ρυθμούς των ναών • διακρίνουν τα διάφορα είδη χριστιανικής τέχνης 	<p>i. Μνημεία: Μαρτυρούν την εποχή τους, αλλά εξακολουθούν να ζουν</p> <p>ii. Χριστιανικά μνημεία σε Ανατολή και Δύση</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κατακόμβες, μαρτύρια • Κωνσταντινούπολη: Μια πόλη γεμάτη ναούς. Η Αγία Σοφία • Ναός του Αγίου Μάρκου στη Βενετία (11^{ος}) • Παναγία των Παρισίων (12^{ος} – 13^{ος}) • Τα ψηφιδωτά της Ραβέννας • Οι τοιχογραφίες της Φλωρεντίας και της Ρώμης • Βυζαντινές φορητές εικόνες • Ποίηση και Μουσική: Ρωμανός ο Μελωδός και ο Ακάθιστος Ύμνος <p>iii. Ο Ναός του Σολομώντα: Ένας ναός σύμβολο</p> <p>iv. Θρησκευτικά Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Μελέτη περίπτωσης: Η Εκκλησία της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (9ος αι.) στην Επισκοπή της Ευρυτανίας που βυθίστηκε στη λίμνη προκειμένου να υδροδοτηθεί η περιοχή. Όλα όσα μετρήθηκαν, φωτογραφήθηκαν, σχεδιάστηκαν (βλ. εκπ/κό υλικό Βυζ. και Χριστ. Μουσείου) • Δημιουργία CD με τα μνημεία που επεξεργάστηκαν • Κατασκευή ενός πόστερ: Από τις κατακόμβες στην Αγία Σοφία • Οργανώνουμε μια εκδρομή σε ένα μνημείο προστατευμένο από την UNESCO • Project: Ένα στρατηγικό σχέδιο προστασίας ενός μνημείου της γειτονιάς μας • Οργάνωση επίσκεψης σε Μουσείο • Επίσκεψη και μελέτη τοπικού μνημείου • Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό Ε΄ τάξης: <i>Δημιουργώντας έναν όμορφο κόσμο</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 28, 29 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 23, 24 - Ε΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 30-37 - Ε΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 4-4.11 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 55 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 36 - Γ΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 77, 82 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό</u> <u>Δημοτικού ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό Ε΄ τάξης: Δημιουργώντας έναν όμορφο κόσμο: α) Εικονογραφία (απαρχές της βυζαντινής εικόνας - τα πορτρέτα του Φαγιούμ, βυζαντινή περίοδος - Μακεδονική σχολή, μεταβυζαντινή περίοδος - Κρητική σχολή, είδη εικονογραφίας, δυτική θρησκευτική τέχνη, διαφορές Ορθόδοξης - Δυτικής εικονογραφίας, κέντρα ανάπτυξης - μνημεία βυζαντινής τέχνης), β) Αρχιτεκτονική (ρυθμός Βασιλικής - Άγιος Δημήτριος Θεσσαλονίκης, Βασιλικής με τρούλο - Αγία Σοφία Κων/πολης, βυζαντινός σταυροειδής με τρούλο - Οσίου Λουκά Λιβαδειάς, Δυτική αρχιτεκτονική - ρωμανικός και γοτθικός ρυθμός)</i></p> <p><u>Λογισμικό «Ζώντας στην Εκκλησία»:</u> <i>Αγία Σοφία Κων/πολης (βίντεο), Αρχιτεκτονική ναών Θεσσαλονίκης από την αρχή μέχρι σήμερα, Άγιο Όρος</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό</u> <u>Γυμνασίου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u> <i>Εργαστήρι Αγιογραφίας, Εκμάθηση Βυζαντινής Μουσικής, Αίθουσα Προβολών, Αίθουσα Εκθέσεων (Πολιτιστικό Κέντρο)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό</u> <u>Λυκείου ΥΠΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ο λατρευτικός πλούτος της Εκκλησίας - Όψεις της Θρησκείας

7. Πώς έφτασε η Αγία Γραφή έως εμάς; (4 δίωρα)

Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα	Βασικά θέματα	Δραστηριότητες	Εκπαιδευτικό υλικό
<p>Οι μαθητές μπορούν να:</p> <ul style="list-style-type: none"> υπολογίζουν την «ηλικία» της Βίβλου κατανοούν τον τρόπο σύνθεσής της παρουσιάζουν με παραδείγματα την κεντρική θέση της στον ευρωπαϊκό πολιτισμό 	<p>i. Η εύρεση των χειρογράφων του Κουμράν: Το συναρπαστικό ταξίδι της Βίβλου στον χρόνο</p> <p>ii. «Χίλια χρόνια και μια μέρα»:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ποιοι, πότε και γιατί έγραψαν βιβλία της Αγίας Γραφής; Η Αγία Γραφή ως Παλαιά και Καινή Διαθήκη Ο Κανόνας Η γλώσσα της Βίβλου <p>iii. Το παράδειγμα των δύο πρώτων κεφαλαίων της Γενέσεως</p> <p>iv. Η Βίβλος ως θεμελιώδες συστατικό του ευρωπαϊκού πολιτισμού</p>	<ul style="list-style-type: none"> Κατασκευή κόμικ: Η εύρεση των χειρογράφων του Κουμράν. Δραματοποίηση σκηνών Επίλυση προβλήματος: «Πότε γράφτηκε η Βίβλος;» Φτιάχνουν χρονολόγιο, ανά αιώνα με κέντρο τη γέννηση του Χριστού, όπου τοποθετούν τα βιβλία της Αγίας Γραφής, ανάλογα με την εποχή που γράφτηκαν, καθώς επίσης παράλληλες αναφορές σε σημαντικά ιστορικά γεγονότα που γνωρίζουν. Ηλεκτρονική επίσκεψη σε Μουσεία της Ευρώπης: Βρίσκουν και αποδελτιώνουν τα θέματα από τη Βίβλο. Κάνουν έναν κατάλογο με τα ονόματα των ζωγράφων, την χρονολογία του έργου και τους τίτλους τους. Ποια από αυτά γνωρίζουν; Ποια τους προκαλούν ενδιαφέρον; Βρίσκουν ταινίες με θέμα τη Βίβλο και κάνουν έναν κατάλογο (τίτλος, σκηνοθέτης, χρονολογία) Ασκήσεις και τόποι στο διαδίκτυο από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: <i>Η αλήθεια καταγράφεται</i> Ασκήσεις από το λογισμικό της Α΄ Γυμνασίου (Σχολείο): <i>Η Δημιουργία, οι Πατριάρχες, οι Βασιλείς, οι Προφήτες</i> 	<p><u>Από εγχειρίδια ΟΕΔΒ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Δ΄ Δημοτικού (1993), δ.ε. 14 - Δ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 12 - ΣΤ΄ Δημοτικού (1995), δ.ε. 9 - ΣΤ΄ Δημοτικού (2006), δ.ε. 5 - Α΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 11, 14 - Β΄ Γυμνασίου (2006), σελ. 19, 23 <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Δημοτικού ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <p><i>Κείμενο και εικόνες από το λογισμικό ΣΤ΄ τάξης: Η αλήθεια καταγράφεται (η Αγία Γραφή ενώνει τον κόσμο, βιβλία Π.Δ. και Κ.Δ., χάρτες)</i></p> <p><u>Εκπαιδευτικό λογισμικό Γυμνασίου ΥΠΑΔΜΘ/ΠΙ:</u></p> <p><i>Παλαιά Διαθήκη: Η Δημιουργία, οι Πατριάρχες, οι Βασιλείς, οι Προφήτες (Εκκλησία, Μουσείο, Βιβλιοθήκη)</i></p>

Προσδοκώμενες επάρκειες των μαθητών στο τέλος του κύκλου

A. Ως προς τη γνώση και κατανόηση του κόσμου της θρησκείας

- Αφηγούνται και σχολιάζουν βιβλικές ιστορίες
- Χρησιμοποιούν βελτιωμένο λεξιλόγιο στην εργασία τους στο ΜτΘ
- Αναγνωρίζουν -σε ένα πρώτο επίπεδο- το ιστορικό πλαίσιο ανάπτυξης της πρώτης Χριστιανικής Εκκλησίας
- Προσεγγίζουν κριτικά τη ζωή των αγίων προσώπων και εντοπίζουν κοινά στοιχεία ανάμεσά τους
- Κάνουν συσχετίσεις με τη ζωή ιερών προσώπων άλλων θρησκειών
- Διατυπώνουν απορίες και ερωτήματα
- Εξετάζουν τα γεγονότα εντός της ιστορικής και κοινωνικής τους συνάφειας
- Κατανοούν τον σύνθετο χαρακτήρα των βιβλικών – ιερών κειμένων και ανακαλύπτουν το ιστορικό πλαίσιο της σύνταξής τους, καθώς και την πολλαπλή λειτουργικότητά τους (επικοινωνία, αφήγηση και μνήμη, διαμόρφωση συλλογικής ταυτότητας)

B. Ως προς την κατανόηση της πολιτιστικής εμβέλειας του θρησκευτικού φαινομένου

- Ανακαλύπτουν τις επιδράσεις της Αγίας Γραφής στη διαμόρφωση του ελληνικού και ευρωπαϊκού πολιτισμού. Αντίστοιχα, την επίδραση άλλων ιερών κειμένων στη σύσταση και διαμόρφωση διαφορετικών πολιτισμών
- Ανιχνεύουν τα ιουδαϊκά και ισλαμικά στοιχεία που έχουν ενσωματωθεί στον ελληνικό και ευρωπαϊκό πολιτισμό
- Αναγνωρίζουν αποτυπώσεις της θρησκευτικής πίστης στα μνημεία – τοπικά και παγκόσμια

Γ. Ως προς την προσωπική ανάπτυξη και καλλιέργεια αξιών και στάσεων

- Ανακαλύπτουν βιβλικές απαντήσεις γύρω από θεμελιώδη υπαρξιακά ερωτήματα
- Αρχίζουν να διαμορφώνουν την αίσθηση της προσωπικής τους αξίας και ταυτότητας (αυτοεκτίμηση)
- Αναλαμβάνουν ευθύνες ως μέλη της ομάδας της τάξης τους
- Αντιμετωπίζουν εντάσεις και προβλήματα
- Κατανοούν και καλλιεργούν την οργάνωση, τη συλλογικότητα και τη συνεργασία

Δ. Ως προς την ανάπτυξη ηθικής συνείδησης (με άξονα το σχήμα «αξίες και επιλογές»)

- Συναισθάνονται αξίες της ζωής (αγάπη, συμπόνια, ειρήνη, γενναιότητα, αλλαγή)
- Συνειδητοποιούν τη δύναμη της επιλογής
- Αναγνωρίζουν και διορθώνουν τα λάθη τους
- Κατανοούν το δικαίωμα της διαφωνίας
- Συναισθάνονται τη σημασία της ποικιλίας

Ε. Ως προς την καλλιέργεια δημοκρατικής συνείδησης και πρακτικής

- Συζητούν, συνεργάζονται και επικοινωνούν με όλους τους συμμαθητές τους ανεξάρτητα από τη θρησκευτική ή πολιτιστική προέλευσή τους (κοινωνικές δεξιότητες)
- Ανακαλύπτουν στην Αγία Γραφή απαντήσεις γύρω από θεμελιώδη ζητήματα κοινωνικής οργάνωσης και συμπεριφοράς (λ.χ. λήψη αποφάσεων, κοινοκτημοσύνη, ενδιαφέρον για τον αδύναμο)
- Ανακαλύπτουν τις επιπτώσεις των θρησκευτικών πιστεύω στη ζωή της κοινότητας – δικής τους και των άλλων
- Αναγνωρίζουν και αξιολογούν τη σημασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα εξετάζουν υπό το φως των θεολογικών κριτηρίων

ΣΤ. Ως προς τη συμμετοχή στη διδακτική διεργασία

- Εντοπίζουν πληροφορίες από διάφορες πηγές, τις αναλύουν και τις παρουσιάζουν
- Μαθαίνουν να επεξεργάζονται με ερμηνευτικά κριτήρια τα βιβλικά κείμενα
- Επεξεργάζονται διάφορες καλλιτεχνικές δημιουργίες (εικαστικές τέχνες, λογοτεχνία, μουσική) που συνδέονται με τα θέματα
- Πραγματοποιούν μικροέρευνες στο περιβάλλον τους (σχολικό, οικογενειακό) και παρουσιάζουν συμπεράσματα
- Αξιολογούν την εργασία της τάξης και την προσωπική τους πρόοδο και συμμετοχή (μεταγνώση)

Επιλεγμένη Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ΑΥΔΗ Α., ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ.,** *Η τέχνη του Δράματος στην εκπαίδευση*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2007.
- ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Χ.,** *Θρησκευτική Αγωγή και αυτονομία του παιδιού*, Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη-Αθήνα 1996.
- ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Χ.,** *Ο μαθητής ως κριτήριο του Μαθήματος των Θρησκευτικών*, Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993.
- ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Χ.,** *Σχολική Θρησκευτική Αγωγή*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2008.
- Θρησκευτική Παιδεία και σύγχρονη κοινωνία. Θέσεις και αντιθέσεις* (Πρακτικά διημερίδας Γερμανικής Σχολής Αθηνών [Αθήνα, 5-6 Μαΐου 2000]).
- ΒΡΕΤΤΟΣ Γ. - ΚΑΨΑΛΗΣ Α.,** *Αναλυτικό Πρόγραμμα, Σχεδιασμός-Αξιολόγηση-Αναμόρφωση*, Αθήνα 1999.
- ΔΕΛΗΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Κ.,** *Η παιδεία ως πολιτισμός του προσώπου*, Έννοια, Αθήνα 2009.
- ΔΕΛΗΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Κ.,** *Σχολική θρησκευτική αγωγή μεταξύ παιδαγωγικής θεολογίας*, Έννοια, Αθήνα 2009.
- ΚΟΥΚΟΥΝΑΡΑ –ΛΙΑΓΚΗ Μ.,** *Εκπαιδευτικοί εν δράσει*, Νέα πολυτροπική διδακτική, Γρηγόρη, Αθήνα 2011.
- ΚΟΓΚΟΥΛΗΣ Ι.,** *Η σχολική τάξη ως κοινωνική ομάδα και η συνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1994.
- ΚΟΠΤΣΗΣ Α.,** *Το Μάθημα των Θρησκευτικών στο σύγχρονο Δημοτικό Σχολείο*, Θεσσαλονίκη 2004.
- ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ Μ.,** *Σύγχρονες τάσεις και προοπτικές των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Η εγκυρότητά τους για Εκπαίδευση που προσανατολίζεται στον 21^ο αιώνα*, Νέα Παιδεία 83(1997), σ. 35-49.
- ΜΑΤΣΑΓΟΥΡΑΣ Η.,** *Στρατηγικές Διδασκαλίας*, Gutenberg, Αθήνα 2000.
- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ Β.,** *Νέες Τεχνολογίες και Θρησκευτική Αγωγή*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2007.
- ΜΠΑΓΑΚΗΣ Γ. (επιμ.),** *Ο εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα*, έκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2004.
- ΝΤΕΜΠΡΕ Ρ.,** *Η διδασκαλία της θρησκείας στο ουδετερόθρησκο σχολείο*, μτφρ. Γ. Καραμπέλας, Εστία, Αθήνα 2004.
- ΠΕΡΣΕΛΗΣ Ε.,** *Σχολική Θρησκευτική Αγωγή*, Γρηγόρη, Αθήνα 1998.
- ΠΕΡΣΕΛΗΣ Ε.,** *Χριστιανική Αγωγή και Σύγχρονος κόσμος. Θέματα θεωρίας και πράξης της Χριστιανικής Αγωγής*, Αρμός, Αθήνα 1994.

- ΡΕΡΑΚΗΣ Η.**, Ο «άλλος» στο ελληνικό σχολείο, Ορθόδοξη χριστιανοπαιδαγωγική θεώρηση, Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 2006.
- ΡΕΡΑΚΗΣ Η.**, Σύγχρονη διδακτική των θρησκευτικών, Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 2007.
- ΣΩΤΗΡΕΛΗΣ Γ.**, *Θρησκεία και εκπαίδευση κατά το Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση. Από τον κατηχητισμό στην πολυφωνία*, Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993.
- ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Γ.**, *Η διδασκαλία των Θρησκευτικών στην ύστερη νεωτερικότητα. Παιδαγωγική, διαπολιτισμική και θεολογική προσέγγιση*, Γόρδιος, Αθήνα 2010.
- ΤΣΙΡΩΝΗΣ Χ.**, *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2003.
- ΦΛΟΥΡΗΣ Γ.**, *Αναλυτικά Προγράμματα για μια νέα εποχή στην Εκπαίδευση*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1983.
- ΦΩΤΙΟΥ Σ.** (επιμ.), *Ανθρωποποιός Αγωγή*, Αρμός, Αθήνα 2009.
- ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ.**, *Γνώθι το Curriculum*, έκδ. Ατραπός, Αθήνα 2004.
- ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ.**, *Πρόταση για ένα Σύγχρονο Αναλυτικό Πρόγραμμα. Μια ολιστική – οικολογική προοπτική*, Ατραπός, Αθήνα 2003.
- ΧΛΕΠΑΣ Ν.-Κ. & ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Π.**, *Ζητήματα Θρησκευτικής Ελευθερίας στο χώρο της Εκπαίδευσης*, Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997.
- ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ**, *Γιατί «Θρησκευτικά» σήμερα;* (Πρακτικά διημερίδας, Βόλος 16-17 Απριλίου 1999).
- ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ**, *Τα θρησκευτικά ως μάθημα ταυτότητας και πολιτισμού*, Εισηγήσεις Σεμιναρίου της Διακοινοβουλευτικής Συνέλευσης της Ορθοδοξίας σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και την Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος, Βόλος 15-17 Μαΐου 2004, έκδ. Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2005.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ANDREE T., BAKKER C. & SCHREINER P.** (Eds.), *Crossing Boundaries. Contributions to Interreligious and Intercultural Education*, Comenius Institut/University of Utrecht, Münster 1997.
- BAKKER C. & HEIMBROCK H.-G.** (Eds.), *Researching RE Teachers. RE Teachers as Researchers*, Waxmann, Münster 2007.
- BASTIDE D.**, *Teaching Religious Education 4-11*, Routledge, London 2007.
- BROADBENT L. & BROWN A.** (Eds.), *Issues in religious education*, Routledge/Falmer, London / New York 2002.
- CHARMAN L.**, *Διδακτική της τέχνης. Προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή*, Νεφέλη, Αθήνα 1993.
- DILLON J.T.**, "The Questions of Curriculum", *Journal of Curriculum Studies*, 41(3), 2009, 343- 359.

- FLINDERS D., THORNTON S.** (Eds.), *The Curriculum Studies Reader*, Routledge, New York 2009.
- FRANCIS L.J., ASTLEY J. & ROBBINS M.** (Eds.), *The fourth R for the Third Millennium: Education in Religion and Values for the Global Future*, Lindisfarne, Dublin 2001.
- GRIMMITT M.** (Ed), *Pedagogies of Religious education*, McCrimmons, Great Wakering, England 2000.
- GRIMMITT M.**, *Religious Education and Human Development*, McCrimmons, Great Wakering, England 1987.
- GRUNDY S.**, *Αναλυτικό Πρόγραμμα: Προϊόν ή Πράξις;*, μτφρ. Ε. Γεωργιάδη, έκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2003.
- HEIMBROCK H.-G., SCHEILKE C. & SCHREINER P.** (Eds.), *Towards Religious Competence: Diversity as a Challenge for Education in Europe*, Lit Verlag, Münster 2001.
- JACKSON R.**, *Religious Education: an Interpretative Approach*, Hodder & Stoughton, London 1997.
- JACKSON R., MIEDEMA S., WEISSE W. & WILLAIME J-P.** (Eds.), *Religion and Education in Europe, Developments, Contexts and Debates*, Waxmann, Münster 2007.
- KEAST JOHN** (επιμ.), *Θρησκευτική ετερότητα και διαπολιτισμική εκπαίδευση: ένα βοήθημα για τα σχολεία*, μτφρ. Ν. Χαραλαμπίδου-Α. Βαλλιανάτος, επιμ. ελληνικής έκδοσης Άγγελος Βαλλιανάτος, Συμβούλιο της Ευρώπης, 2007.
- KNAUTH T., JOZSA D.-P., BERTRAM-TROOST G. & IPGRAVE J.** (Eds.), *Encountering Religious Pluralism in School and Society. A Qualitative Study of Teenage Perspectives in Europe*, Waxmann, Münster 2008.
- KODELIA Z. & BASSLER T.**, *Religion and Schooling in Open Society: a Framework for Informed Dialogue*, Open Society Institute, Ljubljana 2004.
- KUYK E., JENSEN R., LANKSHEAR D., MANNA E. LOH & SCHREINER P.** (Eds), *Religious Education in Europe. Situation and current trends in schools*, IKO, Oslo 2007.
- LÄHNEMANN J. & SCHREINER P.** (Eds.), *Interreligious and Values Education in Europe*, PESC / Comenius Institut, Münster 2008.
- LARRSON R. & GUSTAVSSON C.** (Eds.), *Towards a European Perspective on Religious Education*, Artos & Norma, Skellefteå 2004
- Smart N.**, *Secular Education and the Logic of Religion*, Faber and Faber, London 1968.
- MAYO M.**, *Imagining Tomorrow. Adult Education for Transformation*, NIACE, Leicester 1997.
- MCNEIL J. D.**, *Contemporary Curriculum in Thought and Action*, John Wiley & Sons, USA, 2009.
- ORNSTEIN A., PAJAK E. & ORNSTEIN S.**, *Contemporary Issues in Curricula*, Pearson, 2003.
- PERSELIS E.**, *A Study of Religious Education in contemporary Greece and the attitudes towards Christian Orthodox Religion of Greek pupils aged 12-15 years*, Lancaster 1987.
- SCHREINER P., POLLARD G. & SAGBERG S.** (Eds.), *Religious Education and Christian Theologies. Some European Perspectives*, Waxmann, Münster 2006.

- SCHREINER P.**, *Religious Education in Europe: A Collection of Basic Information about Religious Education in European Countries*, Comenius Institut/Intereuropean Commission on Church and School, Münster 2000.
- SCHREINER P., BANEV E. & OXLEY S.** (Eds.), *Holistic Education Resource Book. Learning and Teaching in an Ecumenical Context*, Waxmann, Münster 2005.
- SCHREINER P., KRAFT F. & WRIGHT A.** (Eds.), *Good Practice in Religious Education in Europe. Examples and Perspectives of Primary Schools*, Lit Verlag, Berlin 2007.
- SCHREINER P., POLLARD G. & SAGBERG S.** (Eds.), *Religious Education and Christian Theologies. Some European Perspectives*, Waxmann, Münster 2006.
- SLATTERY P.**, *Curriculum Development in the Postmodern Era*, Routledge, 2006.
- SMART N.**, *The phenomenon of Religion*, Macmillan Ltd, London 1973.
- STENHOUSE L.**, *Εισαγωγή στην έρευνα και την ανάπτυξη του Αναλυτικού Προγράμματος* (1975), μτφρ. Α. Τσάπελης, έκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2003.
- VALK P., BERTRAM-TROOST G., FRIEDERICI M. & BÉRAUD C.** (Eds.), *Teenagers' Perspectives on the Role of Religion in their Lives, Schools and Societies. A European Quantitative Study*, Waxmann, Münster 2009.
- WILLAIME J.-P.**, (Ed.) & Mathieu S., *Des maîtres et des dieux. Ecoles et religions en Europe*, Paris, Berlin 2005.
- WOOLLAND B.**, *Η διδασκαλία του Δράματος στο δημοτικό σχολείο*, μτφρ. Ε. Κανηρά, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999.
- WRIGHT A.**, *Religious Education in Secondary School: Prospects for Religious Literacy*, David Fulton, London 1993.
- ZIEBERTZ H.-G.**, *Religious Education in a Plural Western Society: Problems and Challenges*, Lit Verlag, London 2003.

ΑΡΘΡΑ

- CUSH D.**, "Should religious studies be part of the compulsory state school curriculum?", *British Journal of Religious Education*, 29(3), 2007, 217-227.
- ERRICKER C.**, "From silence to narration: a report on the research method(s) of the Children and Worldviews Project", *British Journal of Religious Education*, 23(3), 2001, 156-64.
- GRIMMITT M.**, "Religious Education and the Ideology of pluralism", *British Journal of Religious Education*, 16(3), 133-147.
- HULL J.**, "Practical Theology and religious education in a pluralist Europe", *British Journal of Religious Education*, 26(1), 2004, 7-20..
- JACKSON R.**, "Intercultural education and recent European pedagogies of religious education", *Intercultural Education*, 15(1), 2004, 3-14.
- SKEIE G.**, "Diversity and the political function of religious education", *British Journal of Religious Education*, 28(1), 2006, 19-32.

THOMPSON P., “Whose confession? Which tradition?”, *British Journal of Religious Education*, 26(1), 2004, 61-72.

SCHWEITZER F., “Let the captives speak for themselves! More dialogue between religious education in England and Germany”, *British Journal of Religious Education*, 28(2), 2006, 141-151.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Council of Europe, *The new intercultural challenge to education: religious diversity and dialogue in Europe*, Strasbourg 2002.

The Declaration of the European Ministers of Education of the Council of Europe, *Intercultural education in the new European context*, Standing Conference of European Ministers of Education: “Intercultural education: managing diversity, strengthening democracy”, Athens 2003.

Council of Europe, *The Religious Dimension of Intercultural Education* (Oslo 2004), Council of Europe Publishing, Strasbourg 2004.

Council of Europe / Parliamentary Assembly, *Education and religion – Recommendation 1720* (2005).

Council of Europe, *Education and Religion – Report* (2005).

Council of Europe/ Parliamentary Assembly, *Education and religion – Reply from the Committee of Ministers* (2006).

Council of Europe, *Religious Education and Intercultural Education: A reference book for schools* (2006).

Council of Europe, *State, religion, secularity and human rights – Recommendation 1804* (2007).

CoGREE, *Committed to Europe’s Future. Contributions from Education and Religious Education – A Reader*, Münster 2002.

Open Society Institute, *Religion and Schooling in Open Society. A Framework for Informed Dialogue*, Ljubljana 2004.

Standing Conference of European Ministers of Education, *Building a more humane and inclusive Europe: role of education policies*, Istanbul 2007.

Toledo Guiding Principles on Teaching about Religions and Beliefs in Public Schools, OSCE/ODIHR, Warsaw 2007.

REDCo: *Religion in Education. A Contribution to Dialogue or a factor of Conflict in transforming societies of European countries*, (2006-2009).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΕΣΠΑ 2007-13\Ε.Π. Ε&ΔΒΜ\Α.Π. 1-2-3

«ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών , Οριζόντια Πράξη» MIS: 295450

Με την συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε. Κ. Τ.)
